

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
KONSTITUCINĖS TEISĖS KATEDRA

LAIMA KUNČINAITĖ

**INDIVIDUALUS KONSTITUCINIS SKUNDAS:
OPTIMALAUS MODELIO LIETUVOS
RESPUBLIKOJE PAIEŠKA**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –

V. Staugaitytė

Konsultantas –

Prof.dr. E. Jarašiūnas

VILNIUS, 2009

INDIVIDUALUS KONSTITUCINIS SKUNDAS: OPTIMALAUS MODELIO LIETUVOS RESPUBLIKOJE PAIEŠKA

TURINYS

IVADAS.....	3
I. PAGRINDINIAI KREIPIMOSI Į KONSTITUCINĮ TEISMĄ MODELIAI. INDIVIDUALAUS KONSTITUCINIO SKUNDO MODELIAI.....	6
1. Riboto kreipimosi modelis	6
2. Individualaus kreipimosi modelis	7
2.1. <i>Actio popularis</i>	8
2.2. Konstitucinis skundas	8
2.2.1. Plataus dalyko konstitucinio skundo modelis	9
2.2.2. Siauro dalyko konstitucinio skundo modelis	10
2.2.2.1. Konstitucinis skundas dėl individualių sprendimų	10
2.2.2.2. Konstitucinis skundas dėl teisės norminio akto, kuriuo remiantis yra priimtas individualus sprendimas.....	11
3. Individualaus konstitucinio skundo perspektyva Lietuvoje: bendros pastabos.....	11
II. TEORINIAI IR PRAKTINIAI INDIVIDUALAUS KONSTITUCINIO SKUNDO INSTITUTO UŽSIENIO VALSTYBIŲ TEISĖJE ASPEKTAI	15
1. Individualaus konstitucinio skundo subjektai	15
2. Individualaus konstitucinio skundo pagrindas ir objektas	18
3. Individualaus konstitucinio skundo priimtinumą sąlygos	24
4. Terminas individualiam konstituciniam skundui pateikti	27
5. Proceso išlaidos	28
5.1. Atstovavimas	28
5.2. Kreipimosi apmokestinimas	29
6. Individualių konstitucinių skundų atranka	30
7. Individualaus konstitucinio skundo pripažinimo pagrįstu teisiniai padariniai	33
III. TEORINIAI IR PRAKTINIAI INDIVIDUALAUS KONSTITUCINIO SKUNDO INSTITUTO ĮTVIRTINIMO LIETUVOS NACIONALINĖJE TEISĖJE ASPEKTAI	36
1. Teisė kreiptis į Konstitucinį Teismą, kaip asmens subjektinė teisė	36
2. Individualaus konstitucinio skundo subjektai	41
3. Individualaus konstitucinio skundo pagrindas	43
4. Individualaus konstitucinio skundo objektas	44
5. Individualaus konstitucinio skundo priimtinumą sąlygos	48
5.1. Reikalavimas išnaudoti visas gynybos priemones	48
5.2. Reikalavimai konstituciniam skundui pateikti	50
6. Terminas individualiam konstituciniam skundui pateikti	51
7. Proceso išlaidos	52
7.1. Atstovavimas	52
7.2. Kreipimosi apmokestinimas	53
8. Individualių konstitucinių skundų atranka	54
9. Individualaus konstitucinio skundo nagrinėjimo terminai	55
10. Individualaus konstitucinio skundo pripažinimo pagrįstu teisinės pasekmės	58
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS	66
SANTRAUKA	79
SUMMARY	80

INDIVIDUALUS KONSTITUCINIS SKUNDAS: OPTIMALAUS MODELIO LIETUVOS RESPUBLIKOJE PAIEŠKA

ĮVADAS

Darbo problema. Konstitucija – ne tik svarbiausias šalies teisės aktas, demokratinės valstybės gyvavimo pagrindas, bet ir kiekvieno asmens prigimtinių teisių, laisvių bei jas užtikrinančių garantijų sąvadas, laiduojantis kiekvienam individui laisvę, paremtą asmeninės atsakomybės prielaida. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 straipsnyje įtvirtinta svarbi nuostata, jog „Negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai“, tačiau pati teisės norma neužtikrina, kad neatsiras konstitucinių pažeidimų. Praktika rodo, kad dėl nežinojimo, neteisingo Konstitucijos aiškinimo ir supratimo, o kartais dėl nesąžiningų asmenų veikų, taip pat dėl teisės aktų gausos, dubliavimosi, laikinumo ir specialumo – legislatyvinės valdžios išreikšta valia tampa visuomenės poreikių neatspindinčiu teisės aktu. Taigi, ne kiekvienas įstatymas ar kitas teisės aktas yra teisė, t. y. teisė, kaip įstatymas priimtas vadovaujantis protu, o ne tik išreikšta įstatymų leidėjo valia, bei teisė, kaip moralinių, vertybinių visuomenės nuostatų įtvirtinimas jos normoje. Konstitucinės kontrolės institucijos – specialaus valstybės teisinės sistemos subjekto būtinumas grindžiamas valdžios padalijimo koncepcija bei privalėjimu užtikrinti darnų Konstitucijos funkcionavimą. Lietuvoje konstitucinės kontrolės funkciją atlieka Konstitucinis Teismas, kuris yra ne kartą pabrėžęs, kad teise ir teisingumu grindžiamos demokratinės valstybės viena svarbiausių priedermių – gerbti, ginti ir saugoti tas vertybes, kuriomis yra grindžiama pati Tautos priimta Konstitucija ir kurių realus įtvirtinimas, gynimas ir apsauga yra pačios valstybės *raison d'être*; priešingu atveju valstybė negalėtų būti laikoma bendru visos visuomenės gėriu¹. Konstitucijos 30 straipsnyje laiduojama asmens, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, teisė kreiptis į teismą, o jos 6 straipsnyje įtvirtinta nuostata, leidžianti savo teises ginti remiantis Konstitucija. Tačiau asmens galimybės kreiptis į Konstitucinį Teismą ribotos: paprastieji teismai turi *locus standi* kreiptis į Konstitucinį Teismą, bet tai tik netiesioginė asmens pažeistų teisių ir laisvių gynimo galimybė. Taigi Lietuva atstovauja riboto kreipimosi į Konstitucinį Teismą modeliui, suteikiančiam teisę kreiptis tik teisminėms, politinėms valstybės institucijoms bei politinio pobūdžio valstybės pareigūnų grupei. Prisimenant Tomo Peino neginčytiną tiesą, jog Konstitucija yra ne valdžios, bet Tautos aktas, pagrįsta būtų teigti, kad kiekvienam visuomenės nariui turėtų būti suteikta galimybė ginti

---

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006-08-24, Nr. 90-3529.

savo pažeistas konstitucines teises ir laisves ne tik paprastuosiuose teismuose, bet ir oficialiai Konstituciją aiškinančioje ir taikančioje institucijoje – Konstituciniame Teisme. Atsižvelgiant į tai, kad netyla diskusijos dėl būtinybės Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtinti konstitucinio skundo institutą ir kad yra pradėti darbai, susiję su konstitucinio skundo institucionalizavimu, parengti keli Konstitucijos pakeitimo projektai, patvirtinta individualaus konstitucinio skundo koncepcija, todėl, manytina, kad pasirinkta darbo tema **aktuali** tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu.

Darbo **tikslas** – išanalizavus užsienio valstybių, pasirinkusių europinį konstitucinės kontrolės modelį ir savo teisinėje sistemoje įtvirtinusių konstitucinio skundo institutą, patirtį, atsižvelgus į Lietuvos Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, įvertinus Lietuvoje siūlomą įtvirtinti konstitucinio skundo variantą, nustatyti, koks konstitucinio skundo modelis turėtų būti pasirinktas Lietuvoje.

Darbo tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

- siekiant surasti optimalų konstitucinio skundo modelį Lietuvos teisinėje sistemoje, aptarti Latvijos, Lenkijos, Rusijos, Vokietijos konstitucinio skundo subjektus, objektą, pagrindą, kitus formalius ir materialius reikalavimus, keliamus konstituciniam skundai;
- įrodyti, kad Konstitucijos 30 straipsnis laiduoja asmens teisę kreiptis į konstitucinės kontrolės instituciją;
- pasiūlyti optimalaus konstitucinio skundo modelį Lietuvos teisei sistemai, atsižvelgiant ne tik į užsienio valstybių sukauptą patirtį, bet ir į susiformavusią Konstitucinio Teismo jurisprudenciją.

Tyrimo objektas – darbe nagrinėjamas individualaus konstitucinio skundo institutas, jo paskirtis, reglamentavimo ypatumai, ieškoma optimalaus konstitucinio skundo modelio Lietuvos Respublikos teisei sistemai.

Tyrimo dalykas. Individualaus konstitucinio skundo instituto teisinis reguliavimas ir jo taikymo praktika užsienio valstybėse; Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymai ir kiti teisės aktai, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo suformuota doktrina.

Tyrimo hipotezė. Daroma prielaida, kad konstitucinio skundo institutas būtų veiksminga asmens teisių ir laisvių gynimo priemonė, o Lietuvos Respublikos konstitucinėje sistemoje veiksmingiausiai funkcionuotų siauro modelio konstitucinis skundas.

Moksliniai tyrimo metodai. Tyrimo tikslas bei uždaviniai realizuojami pasitelkiant įvairius metodus. Mokslinės literatūros analizės metodas naudojamas pirmojoje darbo dalyje, pristatant pasaulyje egzistuojančius kreipimosi į konstitucinius teismus bei individualaus kreipimosi modelius. Teisinių dokumentų analizės metodu tiriami užsienio valstybių konstitucijų tekstai, konstitucinių teismų įstatymai, Lietuvos ir užsienio valstybių konstitucinių teismų

jurisprudencija, analizuojama individualaus konstitucinio skundo koncepcija. Lyginamasis bei sisteminis metodai naudojami trečiojoje darbo dalyje (lyginant užsienio šalių patirtį, individualaus konstitucinio skundo koncepciją bei Lietuvos Konstitucinio Teismo suformuotą jurisprudenciją). Apibendrinimo metodu pateikiamos išvados bei pasiūlymai.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dalys ir išvados. Pirmojoje darbo dalyje aptariami pagrindiniai kreipimosi į konstitucinės kontrolės institucijas modeliai bei individualaus konstitucinio skundo modeliai, antrojoje dalyje – Latvijos, Lenkijos, Rusijos, Vokietijos pagrindiniai individualaus konstitucinio skundo instituto veikimo principai, konstitucinio skundo subjektai, objektas, pagrindai, kreipimosi sąlygos, sprendimų pasekmės, nagrinėjami mokslininkų darbai, konstitucinių teismų jurisprudencija. Trečiojoje dalyje vertinama individualaus konstitucinio skundo koncepcija, atsižvelgiant į nagrinėtų užsienio valstybių patirtį bei Lietuvos Konstitucinio Teismo jurisprudenciją. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei pasiūlymai, pridedamas naudotos literatūros sąrašas, darbo santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Magistro baigiamojo darbo šaltiniai. Pagrindiniai darbo šaltiniai yra Lietuvos bei užsienio valstybių konstitucijos, konstitucinių teismų įstatymai, konstitucinių teismų jurisprudencija, kuri svarbi analizuojant konstitucinio skundo institutą. Apie šį institutą epizodiškai yra rašę prof. M. Romeris, prof. E. Jarašiūnas, prof. E. Kūris, A. Abramavičius, prof. E. Šileikis, V. Staugaitytė, P. Vinkleris, į lietuvių kalbą išversti užsienio teisininkų A. Endžinšo ir V. Zorkino pranešimai, skaityti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo rengtose konferencijose. Be to, rašant darbą naudotasi Europos Komisijos „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisija) seminarų bei konferencijų, kuriose pranešimus skaitė šie konstitucionalistai: T. Karamisheva, J. Klucka, J. Limbach, A. Mavčič, C. Pazcensky, Dz. Pededze, M. Safjan, B. Tuzmukhamedov, medžiaga.

I. PAGRINDINIAI KREIPIMOSI Į KONSTITUCINĮ TEISMĄ MODELIAI. INDIVIDUALAUS KONSTITUCINIO SKUNDO MODELIAI.

Teisės aktų konstitucingumo tikrinimo doktrina suformuota JAV Aukščiausiojo teismo 1803 m. garsiojoje *Marbury v. Madison* byloje. Teismas priėmė sprendimą, jog bendrosios kompetencijos teismai vykdo konstitucinę kontrolę, bei suformavo precedentą, kad teisminė valdžia turi teisę pripažinti teisės aktą prieštaraujančiu konstitucijai ir eliminuoti jį iš teisės sistemos. Valstybėse, kuriose veikia amerikietiškojo modelio konstitucinė kontrolė, individualaus konstitucinio skundo instituto nėra.

XX a. pradžioje suformuota, o vėliau ir įgyvendinta dar viena konstitucinės kontrolės modelio idėja, - tai europinis konstitucinės kontrolės modelis. Šios idėjos pradininkas yra žymus austrų teisininkas Hansas Kelsenas. Europinio modelio pagrindinis bruožas bei skirtumas nuo amerikietiškojo konstitucinės kontrolės modelio yra tas, kad konstitucinės kontrolės funkciją atlieka specialiai įsteigtos institucijos – konstituciniai teismai. Todėl individualaus konstitucinio skundo institutas egzistuoja tik europinio konstitucinės kontrolės modelio valstybių teisinėse sistemose. Atsižvelgiant į tai, kokie subjektai turi teisę kreiptis į konstitucinius teismus, skiriami du kreipimosi modeliai:

1. Riboto kreipimosi modelis

Teigiama, kad pagrindinis kriterijus, kuriuo remiantis galima kalbėti apie pagarbą konstitucijai, tai konstitucinio teismo padėtis valstybės teisinėje sistemoje. Ši institucija vykdo įstatymų leidžiamosios valdžios aktų atliekant viešąsias funkcijas tikrinimą, sprendžia konfliktus tarp valstybės valdžios institucijų, priima sprendimus dėl asmenų pagrindinių teisių ir laisvių pažeidimų. Pagrindinė Konstitucinio Teismo funkcija yra ginti asmenų subjektines teises, garantuojamas Konstitucijos (konstitucines teises)², bet toks teisių gynimas veikia kaip teisinės sistemos dalies apsauga. Lietuvos Respublikos piliečiai 1992 m. spalio 25 d. referendume, priimdami Konstituciją, įtvirtino riboto kreipimosi į Konstitucinį Teismą modelį. Šis modelis kreiptis dėl teisės akto atitikties Konstitucijai leidžia tik tam tikrai subjektų grupei (dažniausiai tokią teisę turi aukščiausiosios valstybės valdžios institucijos). Kalbant apie Lietuvą, teisę kreiptis į konstitucinės justicijos instituciją turi tik įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžia. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog asmeniui tiesioginė teisė kreiptis į Konstitucinį Teismą nesuteikta, tačiau tai nereiškia, kad jos iš viso nėra. Teismas, iškilus klausimui dėl teisės akto

---

² Nes Tauta, kaip suverenus subjektas priėmė svarbiausią šalies teisės aktą – Konstituciją, kurioje įtvirtino valstybės valdžios institucijas ir jų funkcijas. Valstybės valdžios institucijos atskaitingos Tautai, kaip jų valdžios galios šaltiniui, todėl galimybė riboti veiklą prieštaraujančią Konstitucijoje įtvirtintoms normoms ir principams yra vienas iš pagrindinių Tautos valios išraiškos principų.

konstitucingumo, gali kreiptis į Konstitucinį Teismą. Taip, nors ir netiesiogiai, įtvirtinama galimybė asmeniui ginti savo pažeistas teises Konstituciniame Teisme. Konstitucijos 106 straipsnyje įtvirtinti subjektai ir Konstitucinio Teismo veiklos ribos pavaizduotos 1-oje lentelėje.

1 lentelė. Subjektai turintys teisę kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą ir jo veiklos ribos

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo priimami teisės aktai		Subjektai			
		Prezidentas	Vyriausybė	Seimas	Teismai
Sprendimas (nutarimas)	Įstatymai, kiti Seimo aktai		+	+ 1/5 Seimo narių arba Seimas	+
	Prezidento aktai			+ 1/5 Seimo narių arba Seimas	+
	Vyriausybės nutarimai	+		+ 1/5 Seimo narių arba Seimas	+
Išvados	Ar nepažeisti rinkimų įstatymai	+		+	
	Ar Prezidento sveikatos būklė leidžia toliau eiti pareigas			+	
	Ar tarptautinės sutartys neprieštarauja Konstitucijai	+		+	
	Ar Seimo narių ar valstybės pareigūnų, kuriems pradėta apkaltos byla, veiksmai neprieštarauja Konstitucijai			+	

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Konstitucija

Paminėtina tai, kad riboto kreipimosi modelyje, jeigu kreipimosi teisė suteikiama tik aukščiausiosioms valstybės valdžios institucijoms, asmens teisė kreiptis į konstitucinės kontrolės instituciją priartinama bei jos tiesioginis nebuvimas gali būti kompensuojamas, suteikus tiesioginę kreipimosi teisę ombudsmeno institucijai, taip pat generaliniam prokurorui. Tačiau Lietuvoje nei Seimo, nei Vaiko teisių apsaugos, nei Lygių galimybių kontrolieriai, juo labiau prokuroras neturi tiesioginės teisės kreiptis į konstitucinės kontrolės instituciją nei *ex officio*, nei pagal pareiškėjo skundą.

2. Individualaus kreipimosi modelis

Konstitucinio teismo funkcija tirti konstitucinius skundus dėl konstitucinių teisių ir laisvių pažeidimų gali būti vertinama kaip pagarbos pagrindinėms teisėms ir laisvėms sustiprinimo galimybė. Tikslinga pažymėti tai, kad žmogaus teisėms teikiama pirmenybė bus matoma tik tais atvejais, kai konstitucinis teismas nagrinės konkrečias bylas. Be to, konstitucinio skundo egzistavimas turi įtakos aukščiausiųjų valstybės valdžios institucijų veiklos efektyvesnei stebėsenai, o siekiant, kad konstitucinis skundas būtų efektyvi žmogaus teisių gynimo priemonė, turi būti aiškiai nustatoma teisių ir laisvių, kurios gali būti ginamos konstituciniame teisme, apimtis³. Individualaus kreipimosi modelis dėl įstatymų ir kitų teisės aktų atitikties Konstitucijai įgalina kreiptis ne tik valstybės valdžios institucijas ar kitus nurodytus subjektus, bet ir fizinius asmenis. Teisė kreiptis į konstitucinės priežiūros institucijas gali būti suteikta ne tik piliečiams, bet ir užsieniečiams, asmenims be pilietybės, taip pat juridiniams asmenims. Individualų kreipimąsi charakterizuoja šie bruožai: 1) jis numato gynybą įvykus konstitucinių asmens teisių ir laisvių pažeidimams; 2) jis veda tarsi į atskirą bylos nagrinėjimą, kuris susijęs su teisės aktų konstitucingumo tikrinimu, bet ne su visais bylos klausimais; 3) jis gali būti paduodamas tik to

³ Klucka J. Suitable Rights for Constitutional Complaint // Workshop on „The Functioning of the Constitutional Court of the Republic of Latvia“ 1997. [http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU\(1997\)019-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU(1997)019-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-07-20.

asmens, kuris yra tiesiogiai nukentėjęs dėl ginčijamo akto (išskyrus *actio popularis* institutą); 4) teismas, kuris sprendžia individualaus kreipimosi pagrįstumo klausimą, turi galią panaikinti (arba pripažinti netaikytinu) teisės aktą prieštaraujantį Konstitucijai. Toks teisės akto panaikinimas ir teismo kompetencija aiškinti konstitucijos tekstą, nustatant jos pažeidimus, yra būtina konstitucinio teisingumo sąlyga ir konstitucinės justicijos institucijos atsvara kitoms valdžioms⁴. Individualaus kreipimosi modelis skirstomas į: *actio popularis*, konstitucinį skundą.

2.1. *Actio popularis*

Actio popularis – tai neriboto kreipimosi galimybė, suteikiama tiek fiziniams asmenims (piliečiams, užsieniečiams, asmenims be pilietybės), tiek juridiniams asmenims. Kreipimosi teisė gali būti suteikta ne tik dėl įstatymų atitikimo Konstitucijai, bet ir poįstatyminių aktų atitikimo įstatymui ir pan. Pagrindinis *actio popularis* nuo konstitucinio skundo skiriantis bruožas: asmuo gali kreiptis į konstitucinės justicijos institucijas ne tik kai jo paties pagrindinės teisės ir laisvės yra pažeistos, bet ir vedamas viešojo intereso. Mykolas Romeris, kalbėdamas apie *actio popularis* institutą, teigė, jog valstybės piliečiai yra suinteresuoti, kad valstybėje nebūtų konstitucijai prieštaraujančių įstatymų, todėl esą kiekvienas turėtų teisę kreiptis į konstitucinės kontrolės instituciją. Tačiau jis pritarė ir H. Kelseno nuomonei, kad piliečiai skųstų visus įstatymus be išimties, o konstitucinės kontrolės institucijos darbas būtų paralyžiuotas⁵. *Actio popularis* neigiamai vertino ir buvęs Konstitucinio Teismo pirmininkas E. Kūris, kuris teigė, kad daugiausiai kritikos susilaukia šis modelis, nes išauga konstitucinio teismo darbo krūvis ir apsunkinamas teismo darbo organizavimas⁶. Buvęs Konstitucinio Teismo teisėjas E. Jarašiūnas teigė, kad didžiausi neigiami padariniai įtvirtinus individualaus kreipimosi į Konstitucinį Teismą institutą Lietuvoje atsirastų pasirinkus netinkamą jo modelį, t. y. *actio popularis*⁷. Kadangi šis individualaus kreipimosi modelis turi nemažai trūkumų ir apsunkina teismo darbą, tokio modelio galimybės įtvirtinimas darbe nenagrinėjamas.

2.2. Konstitucinis skundas

A. Mavčič teigė, kad konstitucinis skundas – tai specifinė teisinės gynybos priemonė, kurios tikslas – apginti pažeistas konstitucines asmens teises ir laisves. Toks konstitucinių teisių pažeidimas yra pagrindas kreiptis į konstitucinės kontrolės instituciją⁸. Esminis konstitucinio

⁴ Klucka J. Suitable Rights for Constitutional Complaint // Workshop on „The Functioning of the Constitutional Court of the Republic of Latvia“ 1997. [http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU\(1997\)019-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU(1997)019-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-07-20

⁵ Romeris M. Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose. Vilnius: Pozicija, 1994 P. 154-155.

⁶ Jurčys E. Ar jau laikas įtvirtinti individualaus konstitucinio skundo institutą? // Teisės problemos, 2005 m. Nr. 4 (12) P. 2-4.

⁷ Sakalauskas J. Individualus konstitucinis skundas. Diskusijos tęsiamos... // Teisės problemos, 2005 m. Nr. 5 (13) P. 14-15.

⁸ Mavčič A. Human Rights protection with help of the individual complaint // Report presented at the Venice Commission Workshop „Functioning of the Constitutional Court of the Republic of Latvia“, Riga (Latvia), 3-4 July, 1997. [http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU\(1997\)015-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU(1997)015-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-06-20.

skundo bruožas – konstitucinį skundą galima paduoti, jeigu pareiškėjo, bet ne trečiojo asmens, teisės ir laisvės pažeidžiamos Konstitucijai prieštaraujančiu teisės aktu. Tokia skundo rūšis Europos valstybėse, kurios savo teisinėje sistemoje įtvirtinusios individualaus kreipimosi galimybę, yra labiausiai paplitusi dėl to, kad skundai paduoti nustatomi tam tikri formalūs, procedūriniai ir kitokie apribojimai. Šie apribojimai ne tik sumažina paduodamų skundų skaičių, bet ir nustato aiškias taisykles, kokius valstybės valdžios ar kitų institucijų aktus, galima skusti. Konstitucinio skundo modeliai klasifikuojami pagal objekto apimtį. Dažniausiai skiriami du modeliai: plataus dalyko konstitucinio skundo modelis ir siauro dalyko konstitucinio skundo modelis.

2.2.1. Plataus dalyko konstitucinio skundo modelis

Plataus dalyko konstitucinio skundo modelis dar vadinamas klasikiniu, nes šis modelis susiformavo anksčiausiai. Pažymėtina ir tai, kad šio modelio konstitucinio skundo instituto veikimo pagrindiniai principai tapo pavyzdžiu šalims, kurios siekė įtvirtinti tiesioginę asmens galimybę kreiptis į konstitucinius teismus. Plataus dalyko konstitucinio skundo modelio pagrindinis principas: asmens teisių ir laisvių gynimas bei užtikrinimas privalomas įstatymų leidžiamajai, įstatymų vykdomajai bei teisminei valdžiai, asmens teisių ir laisvių apsauga yra priskirta visoms valstybės institucijoms pagal atitinkamas veiklos sritis. Svarbiausias plataus dalyko konstitucinio skundo modelio bruožas: individualus konstitucinis skundas gali būti paduodamas ne tik dėl teisės normos, kuri yra konkretaus sprendimo pagrindas, atitikties Konstitucijai, bet ir dėl to, kaip teisminės ar kitos valstybės valdžios institucijos šią teisės normą taiko. Individualiu konstituciniu skundu ginčijamas viešosios valdžios teisės norminių aktų, teisės taikymo aktų bei šių institucijų neveikimo atvejų konstitucingumas.

Šiame darbe kaip plataus dalyko konstitucinio skundo modelio pavyzdį, analizuosime Vokietijos Federacijos patirtį, nes Vokietijos Federacijos Konstitucinis Teismas atspindi ne tik svarbiausios institucijos, ginančios žmogaus teises ir laisves, buvimą valstybėje, bet ir parodo konstitucinio teisingumo principo augimą Vokietijos visuomenėje. Vokietijos Konstitucinis Teismas pirmasis Europoje sugebėjo suderinti Amerikos pagrindinių žmogaus bei piliečio teisių ir H. Kelseno abstrakčios normų kontrolės idėjas. Buvusi Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo pirmininkė Jutta Limbach teigė, kad „teisinės valstybės principas Vokietijoje nebūtų užtikrinimas, jeigu nebūtų konstitucinio skundo galimybės. Konstitucinis skundas daro didelį poveikį ateities sprendimams, kuriuos priiminės politikai, valstybės valdžios institucijų atstovai, o taip pat ir teisėjai“⁹.

---

⁹ Limbach J. On the Role of the Federal Constitutional Court of Germany // http://www.festokyo.com/limbachtext_e.htm; prisijungimo laikas: 2009-06-20.

2.2.2. Siauro dalyko konstitucinio skundo modelis

Šio konstitucinio skundo modelio pagrindas – asmens teisės ir laisvės, įtvirtintos Konstitucijoje. Kai kurių valstybių pavyzdžiai rodo, kad konstitucinio skundo pagrindu gali būti ir pagrindinės teisės, įtvirtintos ir valstybės ratifikuotose tarptautinėse sutartyse. Tačiau pagal siauro dalyko konstitucinio skundo modelį kvestionuojamos gali būti ne visos valstybės valdžios institucijų priimamų teisės norminių ir teisės taikymo aktų rūšys, bet tik viena. Todėl, atsižvelgiant į kitų šalių konstitucinių skundų modelius, ginamų pagrindinių teisių ir laisvių apimtį bei konstitucinio skundo objekto apimtį, skiriamos dvi siauro dalyko konstitucinio skundo modelio rūšys: konstituciniai skundai dėl individualių sprendimų, konstituciniai sprendimai dėl teisės norminių aktų.

2.2.2.1. Konstitucinis skundas dėl individualių sprendimų

Konstituciniu skundu dėl individualių sprendimų galima gintis tik nuo tų asmens teisių ir laisvių pažeidimų, kurie padaryti individualiu sprendimu. Konstituciniu skundu gali būti kvestionuojami tik teisės taikymo aktai. Visi teisės taikymo aktai gali būti kvestionuojami ir dėl jų priėmimo, paskelbimo tvarkos ir kitokių procedūrinių pažeidimų. Paminėtina ir tai, kad konstitucinės kontrolės objektu gali būti viešosios valdžios neveikimas. Konstitucinės kontrolės institucija, nustačiusi, jog valdžios institucija nevykdė savo funkcijų, gali įpareigoti atitinkamą viešosios valdžios instituciją atkurti pažeistas teises.¹⁰ Ši konstitucinio skundo modelį yra pasirinkusios tokios valstybės kaip Čekija, Slovakija, Slovėnija. Konstitucinio skundo pagrindas yra visos asmens teisės ir laisvės, įtvirtintos valstybių konstitucijose arba tarptautinėse sutartyse. Pavyzdžiui, Čekijoje į konstitucinio skundo apsaugos sritį patenka visos Pagrindinių teisių ir laisvių chartijoje¹¹ bei paskelbtose „tarptautinėse sutartyse, kurių ratifikavimui pritarė Parlamentas ir kurios yra privalomos Čekijos Respublikai“¹² įtvirtintos teisės ir laisvės. Šio modelio darbe neanalizuosime, nes manytina, kad konstitucinės kontrolės funkcija ginant asmenų pažeistas teises ir laisves – tikrinti aukščiausiųjų valstybės valdžios institucijų priimtus teisės aktus, bet ne teisės taikymo aktų atitikimą konstitucijai.

---

¹⁰ Mazak J. Further constitutional developments (amendments to the Constitution of the Republic of Slovakia from 2001) // Council of Europe, Venice Commission. [http://www.venice.coe.int/docs/2001/CDL\(2001\)109-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2001/CDL(2001)109-e.asp); The decisions of the Constitutional Court - their publication and execution // Council of Europe, Venice Commission, [http://www.venice.coe.int/docs/2003/CDL-JU\(2003\)016-bil.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2003/CDL-JU(2003)016-bil.asp); prisijungimo laikas: 2009-06-20.

¹¹ Čekijos pagrindinių teisių ir laisvių chartija // http://test.concourt.cz/angl_verze/rights.html; prisijungimo laikas: 2009-06-09.

¹² Čekijos Respublikos Konstitucija // http://test.concourt.cz/angl_verze/constitution.html; prisijungimo laikas: 2009-06-09.

2.2.2.2. Konstitucinis skundas dėl teisės norminio akto, kuriuo remiantis yra priimtas individualus sprendimas

Konstitucinį skundą konstitucinės kontrolės institucijai galima paduoti, jeigu valstybės valdžios įgaliojimus turinti institucija priėmė sprendimą remdamasi Konstitucijai prieštaraujančiu teisės aktu. Taigi, konstitucinio skundo objektas yra aukščiausiųjų valstybės valdžios institucijų priimtas teisės norminis aktas. Dažnai, teisės literatūroje, šis konstitucinio skundo modelis vadinamas „imitaciniu“ konstituciniu skundu, nes asmenims suteikta galimybė ginti savo pažeistas teises gana ribota. Šio individualaus konstitucinio skundo modelio svarbiausi bruožai ir praktiniai aspektai atskleidžiami nagrinėjant Lenkijos, Latvijos ir Rusijos valstybių patirtį.

3. Individualaus konstitucinio skundo perspektyva Lietuvoje: bendros pastabos

Konstitucija – tai aukščiausia norminė tikrovė, įtvirtinta svarbiausiame teisės akte ir atskleista konstitucinėje jurisprudencijoje. Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje įtvirtinti teisingos, darnios pilietinės visuomenės principai suponuoja demokratijos bei konstitucinį teisės viešpatavimo¹³ imperatyvą, kartu ir tikslą – užtikrinti teisinės valstybės principo egzistavimą. Teisinės valstybės principo neatskiriama dalis – siekis, kad žmogaus teisės ir laisvės būtų užtikrinamos ir efektyviai ginamos, o visos valstybės valdžią įgyvendinančios, kitos valstybės ir savivaldybių institucijos, visi pareigūnai turi veikti remdamiesi teise, paklusdami Konstitucijai ir teisei¹⁴. Žmogaus teisės gali būti suvokiamos kaip asmens laisvės visuomenėje ir galimybės jas realizuoti – tai visuotinės, universalios, viena kitą sąlygojančios teisės, kurios remiasi pagrindiniais principais (lygiateisiškumo, lygybės prieš įstatymus ir pan.) bei pripažįstamos visiems nepriklausomai nuo individualių savybių¹⁵. Konstitucijos 18 straipsnis įtvirtina žmogaus teises ir laives, kaip prigimtines, o Konstitucijos 30 straipsnis įtvirtina galimybę atsiradus konstitucinių teisių ir laisvių pažeidimui kreiptis į teismą. Individualaus konstitucinio skundo institutas suteikia fiziniams ir juridiniams asmenims galimybę apginti jiems priklausančias konstitucines teises, kai jas pažeidžia teisę kuriantys ir teisę taikantys subjektai priimdami įstatymus ar kitus teisės aktus. Tačiau Lietuvos konstitucinėje sąrangoje individualaus konstitucinio skundo kreipiantis į Konstitucinį Teismą galimybė nėra įtvirtinta. Konstitucionalistų nuomone: “Atsiradus konstituciniam skundui, atsirastų reali

¹³ Čia teisės viešpatavimas suprantamas ne tik kaip asmens paklusimas teisei, bet ir kaip teisę kuriančių bei įgyvendinančių subjektų valdžios laisvės ribojimas teise.

¹⁴ Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios, 2004-12-18, Nr. 181-6708.

¹⁵ Žinoma, jei individualios savybės nelemia veiksmų, dėl kurių tenka teisingumą vykdančioms institucijoms apriboti atitinkamo asmens teises ir laisves siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves.

galimybė asmeniui ginti savo teises ir konstituciniu lygmeniu¹⁶, „<...> piliečiai, gindami teismuose Konstitucijoje nustatytas savo teises ir laisves, šiandien to negali padaryti, kai jiems iškyla problemos, kurių nenagrinėja bendrosios kompetencijos, nei administraciniai teismai¹⁷, „Nors Konstitucijoje įtvirtinta bendra asmenų teisė kreiptis į teismą, tačiau tai yra ribota konstitucinio skundo teisė, ir šiandien tokia padėtis jau nebegali tenkinti, nes Europoje beliko nedaug valstybių, kurios neturi konstitucinio skundo teisės¹⁸. Kylant įvairioms diskusijoms dėl tokio kreipimosi įtvirtinimo Lietuvos teisinėje sistemoje, tikslinga išnagrinėti tokio instituto atsiradimo galimybę Lietuvoje, aptarti teigiamus bei neigiamus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo aspektus, svarbu įvertinti užsienio valstybių, savo teisinėje sistemoje įtvirtinusių konstitucinio skundą praktiką, o geriausias pavyzdžius pritaikyti ieškant optimalaus konstitucinio skundo modelio Lietuvoje.

Paminėtina, kad siekiant įtvirtinti individualaus konstitucinio skundo institutą Lietuvos teisinėje sistemoje buvo parengta keletas įstatymų projektų, tai – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 106 straipsnio 1 dalies pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP–980, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 106, 107 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP–980(2), Lietuvos Respublikos Konstitucijos 106, 107 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP–980(3). Tačiau šie įstatymo projektai vertintini kaip netobuli ir taisytini. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 106 straipsnio 1 dalies pakeitimo įstatymo projekte Nr. XP–980 pasirinkta tokia Konstitucijos straipsnio pakeitimo formuluoatė, iš kurios galima spręsti, jog galimybė skųsti teisės akto konstitucingumą būtų suteikta ne tik asmenims, kurių teisės pažeidžiamos tiesiogiai, bet ir tiems, kurie į konstitucinės kontrolės instituciją kreiptųsi vedami viešojo intereso (t. y. *actio popularis*). Lietuvos Respublikos Konstitucijos 106, 107 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projekte Nr. XP–980(2) esama panašių problemų. Be to, neiškumų kelia siūlomas reikalavimas išnaudoti visas gynybos priemones. Konstitucijos keitimo projekte nedetalizuojama, ar reikalavimas išnaudoti visas gynimo priemones apima galutinį teisminės, ar viešojo administravimo institucijos priimtą sprendimą. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 106, 107 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projektu Nr. XP–980(3) kreipimosi į Konstitucinį Teismą teisė siūloma suteikti ne tik asmenims, bet ir Seimo kontrolieriams bei kitoms įstatymu įsteigtoms kontrolės institucijoms. Tačiau pastariesiems būtų suteikta tik konkrečiosios kontrolės galimybė, nors dažnai būtent savo veiklos srityje jie susiduria su teisinio reguliavimo neatitikimu Konstitucijai. Pažymėtina, kad

---

¹⁶ E. Jarašiūnas Konstitucijos komisijos surengta diskusija „Individualaus konstitucinio skundo įtvirtinimo Lietuvos Respublikos Konstitucijoje problemos ir perspektyvos“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4130&p_d=50943&p_k=1; prisijungimo laikas: 2009-01-24.

¹⁷ K. Čilinskas. Konstitucijos komisijos surengta diskusija „Individualaus konstitucinio skundo įtvirtinimo Lietuvos Respublikos Konstitucijoje problemos ir perspektyvos“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4130&p_d=50943&p_k=1; prisijungimo laikas: 2009-01-24.

¹⁸ K. Lapinskas. Ten pat.

pareiškėjui padavus skundą Konstituciniam Teismui, konstitucingumo kontrolė vyktų tik konkrečios bylos rėmuose, o bylos atnaujinimo galimybė kitiems asmenims būtų ribojama (manytina, kad tai diskutuotinas klausimas, kuris bus aptartas tolesniuose darbo skyriuose). Be to, manytina, kad siekiant institucionalizuoti konstitucinio skundo institutą, nepakanka tik pakeisti minėtus Konstitucijos straipsnius: turi būti numatyti pagrindiniai instituto veikimo principai, pakeistas įstatyminis reguliavimas, atlikti kiti veiksmai, sudarysiantys tinkamas prielaidas šiam modeliui funkcionuoti bei leisiantys užtikrinti, kad konstitucinis skundas būtų prieinamas visuomenei ir netaptų tik „neveikiančia“ Konstitucijos nuostata. Manytina, jog Konstitucijos teksto keitimą, koks siūlomas Seimo narių, galima būtų vertinti, kaip prielaidą atsirasti teisės spragai – legislatyvinei omisijai, nes įstatymų leidėjui nespėjus įtvirtinti teisinio reguliavimo, kokio reikalautų pakeistos Konstitucijos nuostatos, tokia teisės spraga būtų vertinama kaip prieštaraujanti Konstitucijai. Todėl ieškant optimalaus konstitucinio skundo modelio Lietuvoje, darbo trečiojoje dalyje lyginamuoju aspektu vertinamas dokumentas, kuriame apibrėžiamas konstitucinio skundo objektas, pagrindai, konstitucinio skundo priimtimumo formaliosios ir materialiosios prielaidos ir iš kurio galima spręsti, koks konstitucinio skundo modelis bus pasirinktas bei kokius teisinio reguliavimo pokyčius lems konstitucinio skundo instituto įtvirtinimas Lietuvoje. Šis dokumentas yra Seimo nutarimu patvirtinta, bet nepradėta įgyvendinti¹⁹ Individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo koncepcija²⁰ (toliau – individualaus konstitucinio skundo koncepcija).

Koncepcijoje teigiama, jog politinių santvarkų demokratiškumo „lygis“ nustatomas pagal žmogaus teisių apimtį ir jų įgyvendinimo lygį. Galima būtų sutikti su koncepcijos kūrėjų nuomone, tačiau pasitaiko atvejų, kai prigimtinės žmogaus teisės nėra apsaugomos ir ginamos veiksmingai, o Konstitucijoje įtvirtintų pagrindinių teisių ir laisvių principai tampa tik deklaratyviomis nuostatomis. Faktinėje Konstitucijoje, kaip Tautos priimtame aukščiausios galios teisės akte, įtvirtintos nuostatos turi sutikti su realiais santykiais. Vis dėlto kartais skelbiamos demokratinės nuostatos gali būti paneigiamos valstybės valdžios institucijų praktika²¹. Žinoma, XXI amžiuje tokių akivaizdžių, nepavienių pavyzdžių gausiausiai sutiktume autoritarinio ir totalitarinio režimo valstybėse. Tačiau reikia pažymėti, kad toks Konstitucijoje įtvirtintų nuostatų nepaisymas – nebūtinai minėtų režimų atspindys. Jis gali pasitaikyti ir

---

¹⁹ Šiuo metu parengtas Seimo nutarimo „Dėl Seimo nutarimo "Dėl Individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo koncepcijos patvirtinimo" pakeitimo projektas“, 2009-02-05, Nr. XIP-310 nukeliantis Individualaus skundo įtvirtinimo laiką // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=336705&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2009-06-02.

²⁰ Seimo nutarimas "Dėl Individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo koncepcijos patvirtinimo", 2007-06-26, Nr. XP-2310(2) // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=300568&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2009-06-02.

²¹ Jarašiūnas E. Konstitucijos teorijos pagrindai // Lietuvos konstitucinė teisė – Vilnius, Lietuvos teisės universitetas, 2002. P.109.

demokratinėse valstybėse²². Konstitucinis skundas laikomas vienu iš pagrindinių asmens teisių ir laisvių gynimo instrumentų. Todėl daugelyje Europos valstybių įtvirtinta individualaus kreipimosi galimybė – asmens teisė kreiptis į konstitucinės justicijos instituciją ir taip apginti pažeistas teises. Atsižvelgiant į įvairių valstybių prašymų priimtinumą statistikas, galima pastebėti, jog iš paduodamų skundų dėl pagrindinių teisių ir laisvių pažeidimų vidutiniškai apie 3 proc.²³ kreipimūsi yra pripažįstama priimtinais. Taip nutinka todėl, kad ne visi konstituciniai skundai atitinka keliamus reikalavimus (tokius kaip visų gynybos priemonių išnaudojimas, terminai konstituciniam skundai paduoti, kiti materialieji ir formalieji reikalavimai). Atsiranda nuomonių, kad dėl didelio konstitucinės priežiūros institucijas pasiekiančių skundų skaičiaus skundų atranka gali būti vykdoma tik techniškai, nesigilinant į aplinkybes, skundas gali būti laikomas nepriimtinu nagrinėti tik dėl formalių reikalavimų neatitikimo. Reikia pažymėti, kad tokie skundo padavimo apribojimai reikalingi tam, kad didelis kiekis skundų neužplūstų konstitucinės justicijos institucijų ir jų darbas nebūtų paralyžiuotas. Konstitucinis skundas yra specifinis teisinis instrumentas, kuris gali būti panaudotas, jeigu įprastos gynybos priemonės nepadedą. Kaip vienas iš „trukdžių“ pasiekti konstitucinės justicijos instituciją įvardijimas reikalavimas išnaudoti visas gynybos priemones. Manytina, kad visų gynybos priemonių išnaudojimas nelaikytinas „trukdžiu“. Tai tik savotiškas filtras, apsaugantis konstitucinės kontrolės instituciją nuo nepagrįstų ir nepriimtinių skundų. Kita vertus, šias institucijas nuolatos pasiekia didelis skaičius individualių skundų, iš kurių tik maža dalis tampa priimtinais, tačiau dėl tų kelių procentų skundų gali būti priimti fundamentalūs, visai visuomenei svarbūs sprendimai. Kaip teigia prof. E. Jarašiūnas, gautų ir išnagrinėtų skundų santykis – tik statistika, svarbiausia, kad dažnai individualus skundas lemia visai visuomenei reikšmingų nuostatų anuliavimą²⁴. Todėl antrojoje darbo dalyje aptarta užsienio valstybių, kuriose asmenys tiesiogiai gali kreiptis į konstitucinės kontrolės institucijas, patirtis, lyginamuoju aspektu vertinta Individualaus konstitucinio skundo koncepcija, ne mechaniškai perkelta užsienio patirtis bei įtvirtinto teisinio reguliavimo pagrindiniai aspektai, bet ieškant optimalaus konstitucinio skundo modelio Lietuvos teisinei sistemai, atsižvelgta į jau suformuotą Konstitucinio Teismo jurisprudenciją bei nustatytą konstitucinį, įstatyminį reguliavimą.

---

²² Žinoma, čia nesigilinsime į motyvus – konstitucinės valstybės sąrangos neišmanymą, ir (arba) piktnaudžiavimą suteiktais įgaliojimais.

²³ Pavyzdžiui, Vokietijos Federaciniame Konstituciniame Teisme nuo 1951 m. iki 2005 m. buvo paduoti 157 233 pareiškimai, iš kurių 151 424 buvo konstituciniai skundai. Didžioji dauguma konstitucinių skundų buvo nepriimti ir tik 3 699 skundai buvo patenkinti (apie 2.5 proc.)// <http://www.bundesverfassungsgericht.de/en/organization/verfassungsbeschwerde.html>; prisijungimo laikas: 2009-10-13.

²⁴ Jurčys P. Ar jau laikas įtvirtinti individualaus konstitucinio skundo institutą? // Teisės problemos, 2005, Nr. 5.

II. TEORINIAI IR PRAKTINIAI INDIVIDUALAUS KONSTITUCINIO SKUNDO INSTITUTO UŽSIENIO VALSTYBIŲ TEISĖJE ASPEKTAI

1. Individualaus konstitucinio skundo subjektai

Latvijos Respublikos Konstitucijos 85 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad „Konstitucinio Teismo jurisdikciją nustato įstatymas.“²⁵ Todėl subjektų, galinčių kreiptis į Latvijos Respublikos Konstitucinį Teismą, ratas išvardytas Latvijos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje: Respublikos Prezidentas; Seimas; ne mažiau nei 20 Seimo narių; ministrai; Generalinis Prokuroras; Valstybės kontrolės departamentas; savivaldybių tarybos; valstybės Žmogaus teisių biuras; teismas, sprendžiantis civilinę, administracinę, baudžiamąją bylą; Žemės registro teisėjas, registruojantis nekilnojamąjį turtą, ar įtvirtinantis nuosavybės teisę Žemės knygoje; asmuo, kurio pagrindinės teisės, įtvirtintos Konstitucijoje, yra pažeistos²⁶. Latvijos Konstitucinio Teismo įstatyme nėra apibrėžtas sąvokos „asmuo“ turinys, todėl iš šios sąvokos sunku spręsti, ar teisė paduoti konstitucinį skundą suteikta tik fiziniams asmenims, ar tokią galimybę turi ir juridiniai asmenys. Tačiau Latvijos Konstitucinis Teismas vienoje byloje yra išaiškinęs, kad tam tikrais atvejais sąvoka „asmuo“ ir Konstitucijos VIII bei kituose skirsniuose vartojama sąvoka „kiekvienas“ apima ir juridinį asmenį, todėl dar 2002 m. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad buvo pažeistos juridinio asmens – agrokultūrinės fermos „Kantuli“, teisės²⁷. Taigi Latvijoje į Konstitucinį Teismą gali kreiptis: 1) piliečiai; 2) užsieniečiai; 3) asmenys be pilietybės bei 4) juridiniai asmenys.

Lenkijos Respublikos Konstitucijos 79 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad į Konstitucinį Tribunalą su konstituciniu skundu teisę kreiptis turi „kiekvienas, kieno konstitucinės teisės ir laisvės pažeistos“²⁸. Kadangi sąvoka „kiekvienas“ Konstitucinio Tribunolo jurisprudencijoje suprantama plačiai, jis konstatavo, kad ši sąvoka apima ne tik fizinius, bet ir juridinius asmenis (visuomeninės organizacijos, susivienijimai, politinės partijos, tikėjimo organizacijos, kiti juridiniai asmenys)²⁹. Juridiniai asmenys į konstitucinės kontrolės instituciją gali kreiptis, jeigu jie gali būti tam tikros teisės ir laisvės subjektais. Taigi, į Konstitucinį Tribunalą gali kreiptis: 1) piliečiai; 2) užsieniečiai; 3) asmenys be pilietybės; 4) juridiniai asmenys. Paminėtina ir tai, kad

²⁵ Latvijos Respublikos Konstitucija // Mokomasis leidinys. Užsienio šalių Konstitucijos, Vilnius – Lietuvos Teisės universitetas, 2004. P.207.

²⁶ Verta pažymėti, kad subjektų rato įtvirtinimas Konstitucinio teismo įstatyme, kaip žemesnės galios už Konstituciją teisės akte, suteikia galimybę greičiau ir lengviau papildyti ir/arba susiaurinti subjektų turinčių tokią teisę ratą. Todėl galima daug greičiau įvertinti socialinius pokyčius ir jais įtakojamus valstybės piliečių poreikius (atsiradus poreikiui siaurinti ar plėsti). Tuo pačiu dažnai nekeičiant Konstitucijos išlaikyti Konstituciją, kaip stabilumo garantą.

²⁷ Latvijos Konstitucinio Teismo 2002m. vasario 21d. sprendimas byloje Nr. 2000-07-0409// <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=19>; prisijungimo laikas: 2009-06-10.

²⁸ Lenkijos Respublikos Konstitucija, 79 straipsnis // Mokomasis leidinys. Užsienio šalių Konstitucijos, Vilnius – Lietuvos Teisės universitetas, 2004.P.227.

²⁹ Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo 1998m. balandžio 6d. sprendimas byloje Nr. Ts9/98 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/wstep_gb.html; prisijungimo laikas: 2009-06-06.

Konstitucinis Tribunalas atsisakė nagrinėti Varšuvos bendruomenės konstitucinį skundą teigdamas, kad sąvokos „kiekvienas“ interpretavimas nereiškia, jog konstitucinį skundą paduoti gali bendruomenė (commune)³⁰.

Be suteiktos teisės asmenims kreiptis į Konstitucinį Tribunalą, kitų subjektų, turinčių teisę kreiptis į šią instituciją, ratas vertintinas kaip pakankamai platus. Konstitucijoje įtvirtintose nuostatose skelbiama³¹, kad dėl konkrečių Konstitucijoje nurodytų atvejų su prašymais į Lenkijos Konstitucinį Tribunalą gali kreiptis: įstatymų leidžiamoji, vykdomoji bei teisminė valdžios, teritorinės savivaldos vienetų sprendimus priimančios institucijos, nacionalinės profesinių sąjungų institucijos ir nacionalinės darbdavių organizacijos bei profesinių organizacijų vadovaujančiosios institucijos, bažnyčios ir tikėjimo organizacijos, generalinis prokuroras, Aukščiausiųjų kontrolės rūmų pirmininkas, piliečių teisių gynėjas.

Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo įstatymo 96 straipsnyje nustatyta: „Teisę kreiptis į Rusijos Federacijos Konstitucinį Teismą su individualiu ar kolektyviniu skundu dėl konstitucinių teisių ir laisvių pažeidimo turi piliečiai, piliečių susivienijimai, taip pat federaliniame įstatyme nurodytos institucijos ir asmenys, kurių teisės ir laisvės pažeidžiamos įstatymu, kuris yra taikytas arba jį ruošiamasi taikyti konkrečioje byloje.“³²

Užsieniečių ir asmenų be pilietybės kreipimosi dėl teisės akto konstitucingumo teisė įtvirtinta Konstitucijos 62 straipsnio 3 dalyje: „Užsienio valstybių piliečiai ir asmenys be pilietybės Rusijos Federacijoje turi tokias pačias teises ir pareigas kaip ir Rusijos Federacijos piliečiai, išskyrus federalinio įstatymo ar Rusijos Federacijos tarptautinės sutarties nustatytus atvejus.“³³ Remiantis šiuo Konstitucijos straipsniu galime teigti, kad tokia galimybė yra suteikta minėtiems asmenims. Vertėtų paminėti, kad Rusijos Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtinta nuostata, suteikianti ir kolektyviniam subjektui galimybę kreiptis į konstitucinės kontrolės instituciją, tačiau kolektyvinį skundą paduoti gali tik tų asmenų, kurių kiekvienas turi teisę į individualų konstitucinį skundą, grupė.

Kaip minėta, Rusijos Konstitucinio Teismo įstatyme garantuojama teisė kreiptis į Konstitucinį Teismą piliečių susivienijimams (juridiniams asmenims). Konstituciniam Teismui iškilo klausimas, kaip traktuoti įmonių, kuriose yra valstybės kapitalo, pateikiamus skundus dėl pažeistų pagrindinių teisių ir laisvių. Anot Konstitucinio Teismo, įmonės, kurių savininkė ar dalininkė yra Rusijos Federacija, į Konstitucinį Teismą kreiptis neturi teisės, nes „valstybei

³⁰Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunalo 2005m. vasario 23d. sprendimas byloje Nr. Ts 35/4 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/Ts_35_04_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-12-10.

³¹ Lenkijos Respublikos Konstitucija. 79, 188, 189, 191, 192, 193 straipsniai // Mokomasis leidinys. Užsienio šalių Konstitucijos, Vilnius – Lietuvos Teisės universitetas, 2004.

³² Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo įstatymas // <http://www.ksrf.ru/Docs/Pages/fkzrf.aspx#6>; prisijungimo laikas: 2009-06-16.;

³³ Rusijos Federacijos Konstitucija // Mokomasis leidinys. Užsienio šalių Konstitucijos, Vilnius – Lietuvos Teisės universitetas, 2004. P. 301.

priklausančios įmonės yra už Konstitucijoje įtvirtintos teisės „piliečių susivienijimams“ kreiptis į Konstitucinį Teismą ribų³⁴.

Pagal Vokietijos Pagrindinį Įstatymą į Federalinį Konstitucinį Teismą gali kreiptis kiekvienas, teigdamas, jog valstybinė valdžia pažeidė vieną iš jo pagrindinių teisių³⁵. Pagrindinio Įstatymo 19 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad pagrindinės teisės šalyje taip pat galioja ir juridiniams asmenims, jeigu jiems galima pritaikyti jų esmę ir jeigu šios dėl savo prigimties gali jiems priklausyti. Tokiais subjektais Vokietijoje gali būti akcinės bendrovės, uždarnosios akcinės bendrovės ir kitos įmonės, ūkinės bendrijos, draudimo įmonės, labdaros ir paramos fondai. Tačiau, tam kad galėtų paduoti skundą dėl pažeistų teisių ir laisvių gynybos, juridinis asmuo turi atitikti įstatymų numatytas teismo ir veiksnio sąlygas.

Dėl užsieniečių teisių ir laisvių apsaugos Konstitucinis Teismas konstatavo, jog konstitucinis skundas yra priimtinas tokiu atveju, jeigu tokios teisės ir laisvės apskritai galėjo būti pažeistos. Pavyzdžiui, dažniausiai tokios teisės ir laisvės, kaip politinės, iš esmės priklauso tik piliečiams, todėl konstitucinis skundas dėl teisės balsuoti gali būti paduotas išimtinai tik piliečių³⁶. Kitos valstybės piliečiai arba asmenys be pilietybės turi konstitucines žmogaus teises ir laisves, o piliečiai kartu turi ir politines piliečio teises, įtvirtintas Konstitucijoje. Tačiau išimtis taikoma rinkimuose į Europos parlamentą, kuriuose įgyvendinti savo aktyviają arba pasyviają rinkimų teisę gali ne tik Vokietijos, bet ir kitų Europos Sąjungos valstybių piliečiai.

Kaip specifinius subjektus, turinčius teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą, galima būtų išskirti universitetus ir fakultetus. Universitetai yra įsteigti valstybės ir jos išlaikomi, tačiau atlikdami mokslinius tyrinėjimus ir mokymą yra laisvi. Paminėtinos ir bažnyčios, kurios laikomos juridiniais asmenimis, tačiau „nėra nei valstybės sukurtos, nei savo specialioje srityje atliekančios valstybines funkcijas“, todėl yra konstitucinės laisvės išpažinti ir skleisti religiją arba tikėjimą subjektai, dėl šios laisvės pažeidimo galintys paduoti skundą konstitucinės justicijos institucijai³⁷. Tačiau viešosios teisės juridiniai asmenys teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą turi tik tokiu atveju, jeigu jų konstitucinės teisės ir laisvės yra pažeistos būtent toje specializuotoje srityje, kurioje šie asmenys veikia. Dėl kitų konstitucinių teisių ir laisvių pažeidimų jie paduoti skundo į Konstitucinį Teismą neturi teisės.

Apibendrinant nagrinėtų užsienio valstybių patirtį, galima teigti, kad teisė kreiptis į konstitucinės kontrolės instituciją užtikrinama visiems asmenims (įskaitant užsieniečius ir

---

³⁴ Tuzmukhamedov B., Dealing with Individual Complaints: Experience of the Russian Constitutional Court // International legal training workshop. Improving Examination Methods of Individual Complaints Effective Case Management, Effective Decision Drafting, 2004. p. 4 [http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-JU\(2004\)039prog-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-JU(2004)039prog-e.asp) prisijungimo laikas: 2009-06-18.

³⁵ Vokietijos Pagrindinis įstatymas, 93 straipsnis // Mokomasis leidinys. Užsienio šalių Konstitucijos, Vilnius – Lietuvos Teisės universitetas, 2004. P.77.

³⁶ Pieroth J. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland // Kommentar 3 Aufl. München, 1995, P. 822

³⁷ Vinkleris P., Konstitucinės priežiūros elitinės koncepcijos ir žinybinio priklausymo ribų problema Lietuvoje // Justitia Nr. 5-6, Vilnius, 1999m. P.25.

juridinius asmenis). Reikėtų pažymėti, jog pagrindinės teisės ir laisvės juridiniams asmenims galioja tokiu atveju, jeigu jiems galima pritaikyti jų esmę ir jeigu šios dėl savo prigimties gali jiems priklausyti. Kadangi užsieniečiai neturi kai kurių piliečio teisių, (tokių, kaip politinės ir pan.) jų konstitucinis skundas bus laikomas priimtiniu, jeigu užsieniečio asmens teisės ir laisvės apskritai galėjo būti pažeistos. Paminėtina ir tai, kad nagrinėtose valstybėse į konstitucinius teismus gali kreiptis ne tik valstybės valdžios institucijos, bet ir ombudsmenas, generalinis prokuroras ir pan. Manytina, kad toks teisinis reguliavimas suteikia asmeniui daugiau galimybių apginti savo pažeistas teises ir laisves.

2. Individualaus konstitucinio skundo pagrindas ir objektas

Vokietijos Pagrindinio Įstatymo 1 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad kiekvienos žmonių bendruomenės neliečiamos ir neatimamos teisės yra taikos ir teisingumo pasaulyje pagrindas. Šių teisių užtikrinimas privalomas įstatymų leidžiamajai, vykdomajai ir teisminei valdžioms kaip tiesiogiai taikoma teisė³⁸. Tačiau konstitucinį skundą galima paduoti ne dėl visų konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių pažeidimų. Jį galima paduoti, jeigu valstybinė valdžia pažeidė vieną iš asmens pagrindinių teisių, įtvirtintų Konstitucijos 1-19³⁹ straipsniuose arba vieną iš teisių, nurodytų 20 straipsnio 4 dalyje⁴⁰, 33⁴¹, 38⁴², 101⁴³, 103⁴⁴ ir 104⁴⁵ straipsniuose. Ši Vokietijos Pagrindiniame Įstatyme įtvirtinta nuostata reiškia, kad kiekvienas pilietis, kuris mano, jog valstybės institucija (federalinė ar regioninė, įstatymų leidybos, teisminė ar vykdomosios valdžios) savo priimtu aktu pažeidžia jo pagrindines teises, garantuotas Federalinės Konstitucijos, turi teisę paduoti konstitucinį skundą Konstituciniam Teismui.

Konstitucinio skundo objektu gali būti bet kuris aukščiausiųjų valstybės valdžios institucijų išleistas teisės aktas, kuriuo remiantis pareiškėjo atžvilgiu priimtas sprendimas, taip pat bet kuris įstatymas ar kitas suverenus teisės aktas, kuris tiesiogiai neigiamai veikia pareiškėjo pagrindines teises ir laisves. Pažymėtina, kad asmuo, manantis, esą jo pagrindinės teisės ir laisvės pažeistos, skundą Konstituciniam Teismui gali paduoti, kai teisės galimai yra pažeistos tiek valstybės valdžios institucijos veikimu, tiek neveikimu⁴⁶. Iš pradžių Teismas laikėsi tokios

³⁸ Vokietijos Pagrindinis įstatymas // Mokomasis leidinys. Užsienio šalių Konstitucijos, Vilnius – Lietuvos Teisės universitetas, 2004. P.39.

³⁹ Asmenų lygybės ir orumo principas, asmens teisė į laisvę, lygybė įstatymui, tikėjimo ir sąžinės laisvė, nuomonės, meno ir mokslo laisvė; teisė į švietimą, susirinkimus; susivienijimų, koalicijų laisvė, vienuolių pilietinių teisių ir pareigų principas ir kitos teisės.

⁴⁰ Piliečių teisė pasipriešinti neteisėtam kėsinimuisi į Vokietijos Federacinės Respublikos demokratine, socialine, federaline tvarka.

⁴¹ Piliečių lygybė, teisė užimti valstybines pareigas, kitos teisės susijusios su valstybės tarnyba.

⁴² Aktyvioji ir pasyvioji rinkimų teisė.

⁴³ Teisė į teisingą teismą.

⁴⁴ Teisė į teisminę gynybą.

⁴⁵ Su laisvės atėmimu susijusios teisės

⁴⁶ Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo įstatymo 94 str. 2 dalis. // <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/BVerfGG.htm#22> prisijungimo laikas: 2009-06-09.

pozicijos, jog asmuo negali reikalauti, kad įstatymų leidėjas veiktų, ir jog toks reikalavimas negali būti proceso pagrindu. Tačiau 1957 m. Konstitucinis Teismas pakeitė savo nuostatą ir sukūrė precedentą, jog konstitucinis skundas laikomas priimtiniu, kai įstatymų leidėjas Vokietijos Federacijos Pagrindiniame Įstatyme įtvirtintą reikalavimą interpretuoja neteisingai bei nevykdo jam priskirtų įstatymų leidybos pareigų ir tokiu būdu, atsisakydamas sukurti atitinkamą teisinį reguliavimą, pažeidžia pagrindines asmens teises ir laisves.⁴⁷

Vokietijos Federacinėje Respublikoje konstitucinis skundas atlieka tokias funkcijas:

- leidžia asmeniui inicijuoti įstatymo konstitucingumo kontrolę;
- leidžia asmenims užginčyti paprastųjų (t.y. bendrosios ir specialiosios kompetencijos) federacinių teismų sprendimus.

Vykdydamas konstitucinės justicijos institucijos funkcijas, Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas peržiūri bendrosios ar specialiosios kompetencijos teismų sprendimus, kai:

- taikant normą ignoruojamos pagrindinės konstitucinės teisės ir laisvės;
- kvalifikuojant bylos aplinkybes bei aiškinant teisę neteisingai interpretuojama.⁴⁸

Daugiausia konstitucinių skundų Vokietijoje paduodama dėl teismų sprendimų. Tokia praktika susiformavo todėl, kad esant asmens pagrindinių teisių ir laisvių pažeidimui asmuo pagal konstitucinio skundo lestinimo taisyklę turi kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus, o tik vėliau gali pateikti konstitucinį skundą Konstituciniam Teismui. Kadangi Vokietijos Federacinis Konstitucinis Teismas nėra bendrosios ar specialiosios kompetencijos teisminė institucija, jis konstitucinį skundą dėl teismo sprendimo nagrinėja tuo atžvilgiu, ar pagrindinė teisė, įtvirtinta Konstitucijoje, buvo pažeista. Taigi Teismas tampa tam tikra aukščiausiaja teismine institucija, kuri įgaliota užtikrinti, kad visi federaciniai aukščiausieji teismai vienodai interpretuotų konstitucines normas. Tai sudaro prielaidas Teismui daryti lemiamą įtaką Vokietijos teisės sistemai, taip pat civilinei ir baudžiamajai teisei⁴⁹. Paprastieji teismai turi tinkamai taikyti teisę, o Konstitucinis Teismas aiškina Pagrindinį Įstatymą, užtikrina teisingą jo taikymą bei formuluoja vieningą praktiką, į kurią turi orientuotis bendrosios kompetencijos teismai. Be to, Konstitucinis Teismas yra normų teismas ir turi apsiriboti tik tokiais sprendimų peržiūrėjimais, kurie pagrįsti Konstitucijoje įtvirtintų asmens procesinių teisių pažeidimais ar teisės normų interpretavimo klaidingumu bei pritaikymu, esant prieštaravimui konstitucijos principams. Konstitucinės justicijos institucijos kompetencijai nepriklauso faktų surinkimo ir vertinimo klausimas, o skundas vertinamas per konstitucinės teisės prizmę. Kitaip Konstitucinis

⁴⁷ BverfGE 6, 257 // Institut für öffentliches Recht, <http://www.oefre.unibe.ch/law/dfr/bv006257.html>; prisijungimo laikas: 2009-06-09.

⁴⁸ Vinkleris P., Konstitucinės priežiūros elitinės koncepcijos ir žinybinio priklausymo ribų problema Lietuvoje // Justitia, Nr. 5-6, 1999m. P.27.

⁴⁹ Favoreu L. Konstituciniai teismai, Vilnius: Garnelis, 2001. P.57.

Teismas virstų superkasacine instancija ir būtų apkrautas papildomu krūviu nagrinėjant ir aiškinant pagrindinius, kad ir civilinės ar baudžiamosios teisės principus.⁵⁰ Tačiau, manytina, kad dažniausiai taip nėra, nes turėdamas kompetenciją peržiūrėti paprastųjų teismų sprendimus, Konstitucinis Teismas, vertindamas teisės klausimus, turi vertinti ir aiškinti bylos faktus, gilintis į bylos esmę. Ypatingai tokia plati Teismo kompetencija atsiskleistų vertinant, ar konstituciniame teisiniame procese nebuvo pažeistos asmens teisės ir laisvės.

Latvijos Konstitucijos 85 str. įtvirtinta nuostata, kad Konstitucinis Teismas sprendžia, ar įstatymai ir kiti teisės aktai neprieštarauja Konstitucijai, tačiau Konstitucinio Teismo jurisdikcijos nustatymo klausimas paliktas įstatymų leidėjo prerogatyvai⁵¹. Reikia pažymėti, kad Lietuvos Konstitucinis Teismas buvo pavyzdžiu sprendžiant optimalios Teismo jurisdikcijos klausimą. Latvijoje nebuvo galimybės net paprastiesiems teismams kreiptis į Konstitucinį Teismą iškilus abejonėms dėl teisės akto konstitucingumo, todėl šioje valstybėje apskritai buvo eliminuota galimybė asmeniui kreiptis į Konstitucinį Teismą. 2000 m. lapkričio 30 d. priėmus įstatymą „Dėl Konstitucinio Teismo įstatymo pakeitimo“ nuo 2001 m. liepos 1 d. Latvijoje ne tik buvo suteikta teisė bendrosios ir specialiosios kompetencijos teisminėms institucijoms kreiptis į Konstitucinį Teismą⁵², išplėstas kitų subjektų, turinčių teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą ratas, bet ir pradėjo funkcionuoti naujas institutas – konstitucinis skundas. Taigi galima būtų teigti, kad pakeitus tokį ydingą reguliavimą, dėl kurio asmenys negalėjo kreiptis į konstitucinės kontrolės instituciją nei tiesiogiai, nei netiesiogiai, situacija pasikeitė ir Latvija tapo pavyzdžiu Lietuvai. Konstitucinis skundas Latvijoje gali būti pateikiamas asmens, jeigu jo pagrindinės teisės, nustatytos Konstitucijoje, yra pažeidžiamos, tačiau skundas konstitucinės justicijos institucijai gali būti pateikiamas tik tada, kai minėtas teisės yra pažeidę teisės normų, įtrauktų į norminį aktą, reikalavimai⁵³. Latvijos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 17 straipsnyje įtvirtinta nuostata, jog Konstitucinio Teismo kompetencija yra tikrinti tik norminio akto atitiktį aukštesnės galios normoms. Kiti viešosios valdžios aktai į Konstitucinio Teismo kompetenciją nepatenka⁵⁴. Konstituciniu skundu negalima skųsti teismų sprendimų. Latvijos Konstitucinis Teismas nepriima sprendimų dėl to, ar tinkamai buvo išnagrinėtos civilinės, baudžiamosios ar administracinės bylos teismuose. Paminėtina tai, kad Konstitucinis Teismas tiria ir negaliojančių

⁵⁰ Paczensky C. The constitutional complaint – avoiding excessive case – load // Council of Europe, Venice Commission, [http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU\(1997\)017-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU(1997)017-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-06-09.

⁵¹ Latvijos Respublikos Konstitucija // Mokomasis leidinys. Užsienio šalių Konstitucijos, Vilnius – Lietuvos Teisės universitetas, 2004. P. 207.

⁵² 2001 m. lapkričio 30 d. Latvijos Konstitucinio Teismo įstatymo II skirsnio 17 straipsnio 9 dalyje įtvirtinta bendrosios kompetencijos teismo galimybė nagrinėjant administracinę, baudžiamąją arba civilinę bylą iškilus klausimui dėl teisės akto konstitucingumo kreiptis į Konstitucinį Teismą.

⁵³ Endzinš A. Konstitucinio skundo institutas Latvijoje // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Baltijos ir skandinavijos šalių konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002. P. 75.

⁵⁴ Latvijos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=9>; prisijungimo laikas: 2009-06-21.

teisės aktų atitikimo klausimą, jeigu tais teisės aktais pažeidžiamos asmens teisės ir laisvės⁵⁵. Latvijos Konstitucinis Teismas tiria, ar kiekvienu konkrečiu atveju pritaikyti teisės aktai nepažeidžia asmenų pagrindinių teisių ir laisvių. Skirtingai nuo kitų teismų, Konstitucinis Teismas yra „teisės teismas“ ir netiria faktinių bylos aplinkybių. Vadinasi, Konstitucinis Teismas aiškinasi, ar bylos tyrimo eigoje taikyta teisės norma neprieštaravo pagrindinėms asmens teisėms ir laisvėms, įtvirtintoms Konstitucijoje. Nors ir dažnai mokslininkų vadinamas „imitaciniu“ konstituciniu skundu⁵⁶, tačiau šis modelis turi tam tikrų pranašumų – jis sumažina Aukščiausiojo Teismo ir Konstitucinio Teismo įtampą, o pastarajam teismui nebegali būti priekaištaujama dėl to, kad jis yra „superkontrolės“ institucija. Be to, Konstitucinio Teismo krūvis nėra toks didelis. Ryškiausiu trūkumu galima įvardyti tai, kad asmuo konstituciniu skundu savo teises gali ginti tik labai ribotai⁵⁷. Galima būtų teigti, kad Latvijos Respublikos siekis suderinti galimybę apginti pažeistas pagrindines teises ir laisves bei kartu ir individualų bei visuomeninį interesą buvo pasiektas. Tačiau manytina, kad Latvijos Konstitucinio Teismo kompetencija pernelyg išplėsta: konstitucinės kontrolės institucijos kompetencijai turėtų priklausyti aukščiausiųjų šalies institucijų priimtų teisės aktų konstitucingumo kontrolė; visų norminių teisės aktų konstitucingumo tikrinimas apkrauna Teismo darbą (kartais ir ne itin asmens teisėms ir laisvėms reikšmingų bylų nagrinėjimu). Taigi, nors Latvijoje įstatymų leidėjas Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtino teisę Konstituciniam Teismui vertinti ne tik aukščiausiųjų šalies institucijų teisės aktų, bet ir kitų norminių teisės aktų atitikties Konstitucijai klausimą, tokių teisės aktų konstitucingumo klausimas galėtų priklausyti paprastųjų teismų kompetencijai.

Lenkijos Konstitucijos 79 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, jog konstitucinį skundą gali paduoti kiekvienas, kieno konstitucinės teisės ar laisvės buvo pažeistos įstatymu ar kitu norminiu aktu, kuriuo remdamasis teismas ar viešojo administravimo institucija priėmė galutinį sprendimą dėl jo teisių, laisvių arba jo pareigų, įtvirtintų Konstitucijoje⁵⁸. Konstitucinio skundo pagrindas yra visos Konstitucijos nuostatos, kuriose įtvirtintos asmens teisės ir laisvės. Konstituciniu skundu pareiškėjas gali skųsti bet kokių Konstitucijoje garantuojamų pagrindinių asmens teisių ir laisvių pažeidimus, tačiau skundžiant negalima remtis principais, kurių saugojimas garantuotas tarptautiniais susitarimais. Konstitucinis Tribunalas viename iš savo nutarimų yra konstatavęs, kad Lenkijos Konstitucijos 79 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata gali būti pritaikoma tik individualiai. Konstitucinį skundą asmuo gali paduoti, jeigu jo, o ne

⁵⁵ Latvijos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008m. vasario 12d. sprendimas byloje Nr. 2007-15-01 // http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/judg_2007-15-01.htm; prisijungimo laikas: 2009-06-21.

⁵⁶ Pededze Dz., Consequences within the Constitutional Court of Latvia of the introduction of individual complaints // European Commission for Democracy through Law, 2004 m. [http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-JU\(2004\)030-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-JU(2004)030-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-08-20.

⁵⁷ Endzinš A. Konstitucinio skundo institutas Latvijoje // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Baltijos ir skandinavijos šalių konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002. P.75.

⁵⁸ Lenkijos Respublikos Konstitucija // Mokomasis leidinys. Užsienio šalių konstitucijos. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.P.227.

trečiojo asmens, konstitucinės teisės ir laisvės yra pažeistos, tuo atskiriant konstitucinį skundą nuo *actio popularis*⁵⁹. Pastebėtina, kad esant teisių ir laisvių pažeidimui galima ginti bet kokias teises, įtvirtintas Konstitucijoje, tačiau konstitucinio skundo pagrindas siaurinamas užsieniečiams. Konstitucijos 37 straipsnio 2 dalyje nustatyta imperatyvi nuostata ir įstatymų leidėjo prerogatyva užsieniečiams taikyti Konstitucijos užtikrinamų laisvių ir teisių gynimo išimtis. Remiantis Lenkijos Respublikos Konstitucijos 56 straipsniu, užsieniečiui, ieškančiam apsaugos nuo persekiojimo, pagal Lenkijos Respubliką įpareigojančias sutartis gali būti suteiktas pabėgėlio statusas. Tačiau atsakius suteikti pabėgėlio statusą, užsienietis tokio sprendimo Konstituciniam Tribunalui skųsti neturi teisės.

Konstitucinio skundo objektas – kreipimasis dėl nepalankaus sprendimo, kai teismas arba viešojo administravimo institucija vadovavosi Konstitucijai prieštaraujančiu įstatymu ar kitu norminiu teisės aktu. Kaip teigia prof. Marek Safjan⁶⁰, Lenkijos individualaus konstitucinio skundo modelio, lyginant jį su Vokietijoje įdiegtu modeliu, specifinis išskirtinumas – sprendimas, kuriuo pažeistos konstitucinės asmens teisės, Konstituciniame Tribunale negali būti kvestionuojamas. Kitaip tariant, konstitucinis skundas negali būti grindžiamas tuo, kad priimant individualų sprendimą buvo pažeistos Konstitucijoje įtvirtintos pareiškėjo procesinės teisės arba kad teismo sprendimas pagrįstas neteisingu, t. y. prieštaraujančiu Konstitucijai, įstatymo aiškinimu ar pan. Be to, konstitucinis skundas negali būti pateiktas ir tada, kai asmens konstitucinių teisių pažeidimas kyla *ex lege* ir nėra susijęs su jokių konkrečių teismo ar viešojo administravimo institucijos sprendimu⁶¹.

Rusijos Federacijos Konstitucijos 125 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas asmens pagrindinių teisių ir laisvių apsaugos institutas: Rusijos Federacijos Konstitucinis Teismas sprendžia skundus dėl žmogaus konstitucinių teisių ir laisvių pažeidimų, teismų paklausimus, federalinio įstatymo nustatyta tvarka tikrina konkrečioje byloje taikyto ar numatomo taikyti įstatymo konstitucingumą⁶²; 1994 m. liepos 21 d. federaliniame konstituciniame įstatyme „Dėl Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo“ įtvirtinti materialūs ir formalūs skundo padavimo pagrindai ir sąlygos. Konstitucinio skundo objektas – bet kuris įstatymų leidžiamosios valdžios priimtas teisės aktas, jeigu jis yra pritaikytas konkrečioje byloje arba jį ruošiamasi taikyti. Norminiai teisės aktai, detalizuojantys įstatymus, patys savaime negali būti konstitucinio skundo objektu, nes tokių aktų tikrinimas yra paprastųjų teismų kompetencija⁶³. Detalizuojančių teisės aktų

⁵⁹ Lenkijos Konstitucinio Tribunalo 2006m. vasario 27d. sprendimas byloje Nr.Ts198/05 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/Ts_198_05_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-11-29.

⁶⁰ Lenkijos Konstitucinio Tribunalo primininkas // <http://www.trybunal.gov.pl/eng/index.htm>; prisijungimo laikas: 2009-10-13.

⁶¹ Staugaitytė V. Konstitucinis skundas: Lenkijos Respublikos patirtis // *Justitia* 2006 m. Nr. 1 (59). P.33-34.

⁶² Rusijos Federacijos Konstitucija // *Mokomasis leidinys. Užsienio šalių Konstitucijos*, Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004. P.322.

⁶³ Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo 1995 m. balandžio 25 nutarimas // http://ksportal.garant.ru:8081/SESSION/S_hl0zMbf5/PILOT/main.html; prisijungimo laikas: 2009-08-20

tikrinimas priklauso paprastųjų teismų kompetencijai, tačiau Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, jog šie teismai negali pripažinti, kad teisės aktas (ar jo dalis), taikytinas sprendžiant bylą, prieštarauja Konstitucijai. Šis klausimas yra Konstitucinio Teismo, kuris savo ruožtu netikrina teismų sprendimų, kompetencijoje⁶⁴. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad konstitucinis skundas gali būti paduotas ir dėl panaikinto teisės akto: Konstitucinis Teismas konstitucinį skundą dėl asmens teisių ir laisvių pažeidimo privalo priimti, net jeigu ginčijamas teisės aktas yra panaikintas⁶⁵. Jeigu teisės aktas nustoja galioti svarstant jį Konstituciniame Teisme, tyrimas arba bylos nagrinėjimas gali būti nutrauktas, išskyrus atvejus, kai galiojęs įstatymas tiesiogiai pažeidė asmens pagrindines teises ir laisves⁶⁶.

Konstitucinio skundo pagrindas – bet kuris teisių pažeidimas, įtvirtintas Konstitucijoje arba Rusijos Federacijos ratifikuotoje tarptautinėje sutartyje. Reikia pažymėti, kad įtvirtinus konstitucinio skundo galimybę Rusijoje, priimta labai svarbių sprendimų ne tik pareiškėjų, bet ir visų piliečių atžvilgiu. Pavyzdžiui, 1999 m. lapkričio 2 dienos nutarimu sustabdytas mirties bausmių Rusijos Federacijoje vykdymas, nes Konstitucinis Teismas konstatavo asmens teisių ir laisvių pažeidimą, t. y. teisės į teisingą teismo procesą nebuvimą. Kiekvienu konkrečiu atveju sprendimą byloje dėl mirties bausmės skyrimo priimdavo prisiekusių žiuri, o Rusijos Federacijoje tik keletas regionų buvo sudarę prisiekusių kolegijas.

Apibendrinant nagrinėtų užsienio valstybių patirtį galima teigti, jog konstitucinį skundą galima paduoti dėl: 1) visų konstitucinių nuostatų, kuriose įtvirtintos asmens teisės ir laisvės; 2) tik dėl tam tikrose konstitucinėse nuostatose įtvirtintų asmens teisių ir laisvių pažeidimų; 3) dėl visų konstitucinių nuostatų, kuriose įtvirtintos asmens teisės ir laisvės pažeidimų išskyrus numatytas išimtis; 4) dėl visų konstitucinių nuostatų, bet ir tarptautinių lygiu garantuojamų asmens teisių ir laisvių pažeidimų.

Vokietijos Federacijoje Konstitucinio Teismo kompetencija labai plati. Konstitucinis Teismas gali ne tik panaikinti įstatymų leidžiamosios valdžios priimtus, Federalinei Konstitucijai prieštaraujančius, teisės aktus, bet ir pripažinti bendrosios ar specialiosios kompetencijos teismų sprendimus neatitinkančiais Konstitucijos. Konstitucinis Teismo tyrimo objektas – visų aukščiausiųjų valstybės valdžios institucijų išleisti teisės aktai, kuriais remiantis pareiškėjų atžvilgiu priimti Konstitucijai prieštaraujantys sprendimai, taip pat bet kuris norminis teisės aktas, kuris tiesiogiai neigiamai veikia pareiškėjo pagrindines teises ir laisves, be to asmens teisės gali būti pažeidžiamos valstybės valdžios institucijų neveikimu. Siaurą konstitucinio

⁶⁴ Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo 1995 m. gegužės 3 d. nutarimas // http://ksportal.garant.ru:8081/SESSION/S_hl0zMbf5/PILOT/main.html; prisijungimo laikas: 2009-08-20

⁶⁵ Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo 1995 m. birželio 15 RUKT nutarimas// http://ksportal.garant.ru:8081/SESSION/S_hl0zMbf5/PILOT/main.html; prisijungimo laikas: 2009-08-20

⁶⁶ Rusijos Federacijos Konstitucinio teismo įstatymas // <http://www.ksrf.ru/Docs/Pages/fkzrf.aspx#6>; prisijungimo laikas: 2009-06-16.

skundo modelį pasirinkusiose valstybėse galima skųsti tik tuos teisės aktus, kuriais remiantis priimtas sprendimas pažeidžiantis asmens teises ir laisves (tačiau pats sprendimas negali būti kvestionuojamas). Paminėtina tai, kad konstituciniuose teismuose netiriami valdžios institucijų neveikimo atvejai.

3. Individualaus konstitucinio skundo priimtimumo sąlygos

Latvijoje pareiškėjo skundas Konstituciniam Teismui gali būti paduodamas, jeigu asmuo mano, kad jo konstitucinės teisės ir laisvės yra pažeistos⁶⁷. Toks asmuo „*manymas*“ turi būti aiškinamas kartu su Latvijos Konstitucinio Teismo įstatymo 19.2 straipsnio 6 dalimi, kurioje teigiama, kad toks požiūris turi būti teisiškai pagrįstas. Be to, skundas gali būti paduotas tik išnaudojus visas gynybos priemones (kreipimasis į aukštesnę valdymo instituciją arba aukštesnį pagal pavaldumą pareigūną, skundas arba pareiškimas dėl ieškinio paprastuosiuose teismuose) ir pažeidimo nepavykus ištaisyti jomis. Paprastai konstitucinis skundas gali būti paduodamas įsigaliojus paskutinės instancijos sprendimui. Tuo yra siekiama užkirsti kelią asmeniui piktnaudžiauti kreipiantis į Konstitucinį Teismą ir vengti vykdyti teismo sprendimą. Šios sąlygos išimtimi laikomas Konstitucinio Teismo nutarimas stabdyti bendrosios kompetencijos teismo sprendimo vykdymo procesą iki tada, kai Konstitucinis Teismas priims nutarimą dėl pareikšto skundo. Reikia pabrėžti, kad Latvijos Konstitucinio Teismo įstatymo 19.2 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta svarbi nuostata, suteikianti galimybę pareiškėjui kreiptis į Konstitucinį Teismą neišnaudojus visų teisinės gynybos priemonių: jeigu konstitucinio skundo išnagrinėjimas yra visuomeniškai reikšmingas arba jeigu teisių gynimas bendrosiomis gynimo priemonėmis negali užkirsti kelią skundo autoriaus patiriamai žalai, Konstitucinis Teismas gali priimti sprendimą dėl skundo nagrinėjimo nelaukdamas, kol skundo autorius įgyvendins visas kitas savo teisės gynybos priemones.⁶⁸ Skundo priėmimas neišnaudojus visų teisinės gynybos priemonių yra svarbi išimtis, nes teisminis procesas yra ilgas, reikalaujantis daug išlaidų, o visų teisinių gynybos priemonių išnaudojimas pareiškėjui gali sukelti tokių materialinių pasekmių, kurias vėliau bus sunku arba visai neįmanoma ištaisyti. Be to, kalbant apie reikalavimą išnaudoti visas teisinės gynybos priemones, reikia pažymėti, kad jeigu tokių gynybos priemonių nėra, Teismas privalo priimti konstitucinį skundą⁶⁹. Atkreiptinas dėmesys į Latvijos Konstitucinio Teismo įstatymo nuostata, kurioje numatyta, kad iškėlus bylą Konstituciniame Teisme turi būti sustabdytas atitinkamos civilinės, baudžiamosios ar administracinės bylos nagrinėjimas bendrosios jurisdikcijos teisme iki Konstitucinio Teismo sprendimo paskelbimo. Tačiau

⁶⁷ Latvijos Konstitucinio Teismo įstatymo 18 straipsnis // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=9>; prisijungimo laikas: 2009-06-17.

⁶⁸ Latvijos Konstitucinio Teismo įstatymas // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=9>; prisijungimo laikas: 2009-06-18.

⁶⁹ Latvijos Konstitucinio Teismo įstatymo 19.2 straipsnis // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=9>; prisijungimo laikas: 2009-06-18.

inicijuoti bylą turi Konstitucinis Teismas. Ši nuostata įtvirtinta tam, kad būtų išvengta tokių atvejų, kai konstitucinis skundas kliudytų nagrinėti bylas bendrosios kompetencijos teismuose. Latvijoje yra pasitaikę tokių atvejų, kai bendrosios kompetencijos teismai sustabdė bylos nagrinėjimą tik dėl to, kad Konstituciniam Teismui buvo pateiktas asmens, manančio, kad jo konstitucinės teisės ir laisvės buvo pažeistos, prašymas, nors tas prašymas Konstituciniame Teisme dar nebuvo iširtas ir sprendimas inicijuoti bylą arba atmesti prašymą nebuvo priimtas⁷⁰.

Lenkijoje pagrindinė sąlyga kreiptis į Konstitucinį Tribunalą skundžiant įstatymo ar kito norminio teisės akto atitikties Konstitucijai yra paskutinės instancijos institucijos priimtas sprendimas. Vadinasi, prieš paduodamas konstitucinį skundą, pareiškėjas turi būti pasinaudojęs visomis galimomis instancinės gynybos priemonėmis. Skundas negali būti paduotas dėl tokių galutinių sprendimų, kurie įsiteisėjo suinteresuotam asmeniui neišnaudojus visų teismo ar administracinio proceso instancijų galimybių⁷¹. Konstitucinis Tribunalas yra konstatavęs, kad reikalavimas nueiti visą teisinį kelią reiškia, jog pareiškėjui nesuteikta teisė pačiam įvertinti, ar tikslinga pasinaudoti jam prieinamomis teisinėmis priemonėmis⁷². Taigi, pareiškėjas negali pasinaudoti konstitucinio skundo institutu kaip alternatyva kitoms gynybos priemonėmis ir turi įrodyti, kad pagrindinių teisių ir laisvių pažeidimas tiesiogiai daro įtaką jo teisiniam statusui. Be to, Lenkijos Konstitucijoje įtvirtinta nuostata, jog paprastieji teismai turi *locus standi* kreiptis į Konstitucinį Tribunalą, jeigu kyla abejonių dėl teisės akto konstitucingumo – tai yra netiesioginis kreipimasis į konstitucinės kontrolės instituciją neišnaudojus visų gynybos priemonių⁷³. Pažymėtina, kad reikalavimas išnaudoti visas teisinės gynybos priemones civilinėse bylose yra įvykdomas, kai asmuo gauna apeliacinės instancijos sprendimą. Vadinasi, pareiškėjas, nors ir dar turi teisę skusti teismo priimtą sprendimą kasacine tvarka Aukščiausiajam Teismui, gali to nedaryti ir dėl asmens teisių ir laisvių pažeidimo kreiptis tiesiogiai į Konstitucinį Tribunalą⁷⁴.

Rusijos Federacijoje konstitucinis skundas dėl pagrindinių teisių ir laisvų pažeidimo, kad būtų laikomas priimtiniu, turi atitikti tam tikrus reikalavimus, nurodytus Konstitucinio Teismo įstatyme: 1) pareiškėjas turi abejoti įstatymų leidžiamosios valdžios priimto teisės akto konstitucingumu; 2) įstatymas turi būti tiesiogiai susijęs su pareiškėjo, o ne trečiojo asmens, pagrindinėmis teisėmis ir laisvėmis; 3) pažeistos pagrindinės teisės ir laisvės turi būti įtvirtintos Konstitucijoje arba tarptautiniuose įsipareigojimuose; 4) turi būti byla, kurioje taikomas ar

⁷⁰ Endzinš A. Konstitucinio skundo institutas Latvijoje // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002. P.76.

⁷¹ Staugaitytė V. Konstitucinis skundas: Lenkijos Respublikos patirtis // Justitia 2006 m. Nr. 1.

⁷² Lenkijos Konstitucinio Tribunalo 2001m. birželio 28 d. sprendimas Nr. Ts 27/01 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/wstep_gb.htm; prisijungimo laikas: 2009-06-18.

⁷³ Lenkijos Konstitucinio Tribunalo 2007m. kovo 7d. sprendimas byloje Nr.K 28/05* // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/K_28_05_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-06-18.

⁷⁴ Lenkijos Konstitucinio tribunolo 2006m. liepos 25d. sprendimas Nr.Ts 143/06 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/Ts_143_06_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-12-02.

taikytinas ginčijamas teisės aktas; 5) turi būti įrodyta, kad ginčijamas teisės aktas buvo taikytas arba jį ruošiamasi taikyti konkrečioje su pareiškėju susijusioje byloje; 6) jeigu aktas, kurio atitiktis Konstitucijai yra ginčijama, panaikintas arba neteko galios iki bylos nagrinėjimo pradžios arba bylos nagrinėjimo metu, Konstitucinio Teismo pradėta teiseną gali būti nutraukta, išskyrus atvejus, kai tokiu aktu buvo pažeistos piliečių konstitucinės teisės ir laisvės.⁷⁵

Rusijos Federacijos Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad, sprendžiant gauto piliečio skundo priimtinumą, neatsižvelgiama į tai, kokius sprendimus byloje yra priėmę bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismai ir ar išnaudotos visos teisinės gynybos priemonės. Be to, Konstitucinis Teismas netikrina teismų sprendimų. Teismas sprendžia teisės klausimus, netiria ir nevertina faktinių konkrečios bylos aplinkybių, taip pat tokių, kurios patvirtina asmens teisių pažeidimą konkrečioje byloje ir visais kitais atvejais, kai tai yra paprastųjų teismų kompetencija⁷⁶. Be Konstitucinio Teismo įstatyme suformuluotų konstitucinio skundo priimtinumą kriterijų, Rusijos Federacijos Konstitucinis Teismas papildomus kriterijus yra išplėtojęs konstitucinėje jurisprudencijoje: 1) skundas gali būti priimtinas net jeigu bendrosios kompetencijos teismai bylą išnagrinėjo pareiškėjo naudai; 2) jeigu ginčijamas teisės aktas yra dviprasmiškas ir skirtingai jį interpretuojant gali atsirasti asmens teisių ir laisvių pažeidimai, Konstitucinis Teismas tokį konstitucinį skundą laikytų priimtinu. Tokiu atveju Konstitucinio Teismo kompetencijai priklauso nuspręsti, koks teisės akto interpretavimas laikytinas teisingu ir tokią interpretavimo formuluotę taikyti arba konkrečios bylos rėmuose, arba visiems visuomeniniams santykiams; 3) konstitucinis skundas nebus laikomas priimtinu, jeigu pareiškėjas teisės akto konstitucingumą ginčys remdamasis Rusijos Federacijos Konstitucijos 55 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata (jeigu yra būtina užtikrinti valstybės ir piliečių saugumą remiantis proporcingumo ir teisingumo principais leidžiama riboti asmenų pagrindines teises ir laisves).⁷⁷

Reikia pažymėti, kad Rusijos Federacijos Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs savo kompetencijos ribas tiriant teisės spragų klausimus: jeigu Konstitucija nereguliuoja tam tikrų visuomeninių santykių, tai nėra pagrindo tirti, ar aktai, kurie tokius santykius reglamentuoja, atitinka Konstituciją. Konstitucinis Teismas netiria spragų, kurios neleidžia įgyvendinti žmogaus ir piliečio teisių ir laisvių, jeigu nesureguliuotas klausimas pagal savo pobūdį ir reikšmę

---

⁷⁵ Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo įstatymo 43 straipsnis // <http://www.ksrf.ru/Docs/Pages/fkzrf.aspx#6>; prisijungimo laikas: 2009-06-18.

⁷⁶ Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo 1995m. balandžio 25 nutarimas // http://ksportal.garant.ru:8081/SESSION/S_hl0zMbf5/PILOT/main.html; prisijungimo laikas: 2009-08-20

⁷⁷ Tuzmukhamedov B. Dealing with Individual Complaints: Experience of the Russian Constitutional Court // International legal training workshop. Improving Examination Methods of Individual Complaints Effective Case Management, Effective Decision Drafting, 2004 // [http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-JU\(2004\)039prog-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-JU(2004)039prog-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-06-18.

nepriskiriamas konstituciniam, nes tokio klausimo sureguliuavimas yra įstatymų leidėjo prerogatyva⁷⁸.

Kadangi Vokietija yra „klasikiniu“ vadinamo plataus dalyko individualaus skundo modelio atstovė, į Konstitucinį Teismą galima kreiptis dėl teisės normos prieštaravimo Konstitucijai bei pareikšti konstitucinį skundą dėl teismo sprendimo. Konstitucinio skundo priimtinumą sąlygos: 1) iš konstitucinio skundo aplinkybių turi būti matoma, kad asmens teisės ir laisvės galėjo būti pažeistos; 2) asmuo gali skųsti savo paties konstitucinių teisių ir laisvių pažeidimą; 3) skundžiamas gali būti „dabartyje egzistuojantis“, t. y. įvykęs konstitucinių teisių ir laisvių pažeidimas, o ne ateityje įvyksiantis arba jau pasibaigęs konstitucinių teisių ir laisvių pažeidimas; 4) konstitucinį skundą galima paduoti tik dėl tų teisės aktų, kurie tiesiogiai pažeidžia konstitucinį skundą paduodančio asmens teises ir laisves⁷⁹. Pareiškėjas tam, kad galėtų kreiptis į Konstitucinį Teismą, turi būti išnaudojęs visas įmanomas teisinės gynybos priemones. J. Beguin, nuomone „panaudojus įprastas teisinės gynybos priemones, daugiau galimybių, kad konkrečiosios normų kontrolės būdu būtų nagrinėjamas „išvalytas“ ginčas“⁸⁰. Tačiau ši taisyklė, turi ir keletą išimčių: 1) skundas bus priimtas nagrinėti Konstituciniame Teisme, jeigu žinoma iš anksto, kad yra nedaug galimybių, jog prašymas bendrosios ar specialiosios kompetencijos⁸¹ teismuose bus patenkintas; 2) jeigu prašymas susijęs su bendru interesu arba jei pareiškėjui gali būti padaryta didelė žala, jeigu jis iš pradžių bus priverstas pasinaudoti įprastinėmis teisinės gynybos priemonėmis (Įstatymo dėl Konstitucinio Teismo 90 str. 2 d.).

Apibendrinant nagrinėtų užsienio valstybių patirtį, galima teigti, jog esminė sąlyga kreiptis į konstitucinės kontrolės instituciją – reikalavimas išnaudoti visas gynybos priemones. Minėtam reikalavimui taikomos išimtys. Konstitucinis skundas bus laikomas priimtiniu neišnaudojus visų gynybos priemonių, jeigu: skundo išnagrinėjimas yra visuomeniškai reikšmingas; pareiškėjui gali būti padaryta didelė žala, jeigu jis bus priverstas pasinaudoti visomis gynybos priemonėmis arba tokių gynybos priemonių nėra.

4. Terminas individualiam konstituciniam skundui pateikti

Latvijoje individualaus konstitucinio skundo padavimo terminas apribojamas iki 6 mėnesių po paskutinės institucijos priimto sprendimo įsigaliojimo⁸². A. Endzinš teigimu, šiuo aspektu gali būti įžvelgti „termino pradžios sunkumai“. Dažnai pareiškėjai mano, kad jeigu nebuvo jokių galimybių pateikti prašymą Konstituciniam Teismui, tai terminas turėtų būti

⁷⁸ Ten pat.

⁷⁹ Vinkleris P. Konstitucinės priežiūros elitinės koncepcijos ir žinybinio priklausymo ribų problema Lietuvoje //Justitia, 1999, Nr. 5-6. P. 26.

⁸⁰ Beguin J. Le controle de la constitutionnalite des lois en RFA // Economica, Paris, 1982. P. 115.

⁸¹ Specialiaisiais teismais laikomi mokesčių teismai, socialinės apsaugos teismai, darbo teismai, administraciniai teismai.

⁸² Bendras terminas netaikomas išimtiniais atvejais, kai leidžiama kreiptis neišnaudojus visų gynybos priemonių.

pratešiamas. Tačiau įstatymų leidėjas nustatė griežtą laiko ribą, o Konstitucinis Teismas nuosekliai jos laikosi⁸³. Lenkijoje nustatytas 3 mėnesių terminas po paskutinės instancijos, sprendusios bylą, galutinio sprendimo (Lenkijos KTĮ 46 str. 1 d.). Konstitucinis Tribunalas yra išaiškinęs, kad 3 mėnesių terminas konstituciniam skundai paduoti prasideda nuo atitinkamos institucijos galutinio sprendimo įteikimo pareiškėjui⁸⁴, o toks palyginti trumpas laikas konstituciniam skundai paduoti susijęs su dviem patirtos žalos atlyginimo ypatybėmis: 1) konstituciniu skundu siekiama apginti dabartyje egzistuojančius asmens konstitucinių teisių ir laisvių pažeidimus; 2) konstitucinio skundo priimtino sąlygos susijusios su visų teisinės gynybos priemonių išnaudojimu. Vadinasi, terminas konstituciniam skundai paduoti pradedamas skaičiuoti išnaudojus visas gynybos priemones (nuo atsiradusios galimybės paduoti konstitucinį skundą momentu) ir tokiu būdu Teismui skundžiami dabartyje egzistuojantys pažeidimai⁸⁵. Rusijos Federacijoje nustatyto termino konstituciniam skundai paduoti apskritai nėra, Vokietijos Federacijos įstatymo dėl Konstitucinio Teismo 93 straipsnyje įtvirtintoje nuostatoje teigiama: jeigu administracinė ar teisminė valdžia priima sprendimą, vadovaudamasi įstatymu ar kitu teisės aktu, pažeidžiančiu asmens teises ir laisves, pareiškėjas gali kreiptis į Konstitucinį Teismą per vieną mėnesį nuo tokio sprendimo įteikimo momento⁸⁶. Jeigu asmuo ne dėl savo kaltės negalėjo laikytis nustatyto termino, jis su prašymu gali kreiptis į Konstitucinį Teismą, kad būtų suteikta galimybė pratęsti skundo padavimo terminą. Toks prašymas turi būti pateikiamas per dvi savaites nuo aplinkybių, trukdžiusių paduoti skundą, išnykimo momento. Kadangi Vokietija yra plataus dalyko konstitucinio modelio atstovė, konstitucinį skundą dėl įstatymu ar kitu teisės aktu tiesiogiai pažeistų pareiškėjo teisių galima paduoti per vienerius metus nuo įstatymo ar kito teisės akto priėmimo dienos. Būtina konstitucinio skundo priimtino sąlyga: pareiškėjas yra asmeniškai ir tiesiogiai veikiamas atitinkamo įstatymo nuostatų.

5. Proceso išlaidos

5.1. Atstovavimas

Latvijoje nei individualaus skundo pateikimui, nei atstovavimui Konstituciniame teisme nėra nustatyta būtinybė naudotis advokato paslaugomis. Latvijos Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad procesinės išlaidos yra kliūtis asmeniui kreiptis į teismą apginti savo pažeistas

---

⁸³ Endzinš A. Konstitucinio skundo institutas Latvijoje // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002 P. 77.

⁸⁴ Lenkijos Konstitucinio tribunolo 2006m. liepos 25d. sprendimas Nr.Ts 143/06 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/Ts_143_06_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-12-02.

⁸⁴ Bendras terminas netaikomas išimtiniais atvejais, kai leidžiama kreiptis neišnaudojus visų gynybos priemonių.

⁸⁵ Lenkijos Konstitucinio Tribunalo 2004m. gruodžio 7d. Nr. Ts 99/04 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/Ts_99_04_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-12-02

⁸⁶ Vokietijos Federacijos įstatymas dėl Konstitucinio Teismo // <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/BVerfGG.htm#22>; prisijungimo laikas: 2009-10-13

teisės ir laisvės; Latvijos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos yra pagrindinė asmens teisė⁸⁷.

Vokietijos Federacijos Pagrindinis Įstatymas neįpareigoja pareiškėjo, kad advokatas ar kitas juridinį išsilavinimą turintis asmuo surašytų konstitucinį skundą, tačiau jeigu pareiškėjas nori turėti atstovą, teisę atstovauti Vokietijos Federaliniame Konstituciniame Teisme turi tik registruoti advokatai ir Vokietijos aukštojo mokslo institucijų teisės disciplinos dėstytojai. Išimtys gali būti taikomos, jeigu Konstitucinio Teismo patarėjas nusprendžia, kad kitas asmuo galėtų būti tinkamas pareiškėjo atstovas.⁸⁸ Rusijos Federacijoje nėra nustatyto reikalavimo, kad prieš paduodant konstitucinį skundą asmuo kreiptųsi į advokatą. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad skundas turi atitikti tam tikrus įstatymuose numatytus reikalavimus, o neretai teisinio išsilavinimo neturintis asmuo negali to teisingai padaryti, Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo generalinis sekretorius arba teismo darbuotojai jo pavedimu kartais konsultuoja asmenis skundo priimtinumui klausimais. Tik Lenkijos Konstitucinio Tribunolo įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje nustatytas reikalavimas konstituciniam skundui parengti: skundą pagal nustatytus reikalavimus turi parengti advokatas arba juriskonsultas. Jeigu išankstinio tyrimo stadijoje Konstitucinis Tribunalas nuspręstų atsisakyti priimti skundą, tik advokatas gali apskūsti šį sprendimą. Išimtis taikoma juristo išsilavinimą turintiems pareiškėjams: teisėjams, prokurorams, notarams, teisės mokslų profesoriams bei habilituotiems daktarams. Lenkijos Konstitucinio Tribunolo įstatymo 48 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu asmuo neišgali sumokėti advokatui už konstitucinio skundo parengimą, jis nustatyta tvarka turi kreiptis į teismą su prašymu jam paskirti advokatą.

5.2. Kreipimosi apmokestinimas

Vokietijoje nėra nustatytas žyminio mokesčio reikalavimas, tačiau jeigu Konstitucinis Teismas mano, kad pareiškėjas gali piktnaudžiauti savo teise kreiptis su skundu į Konstitucinį Teismą, t. y. pateikia akivaizdžiai nepagrįstus skundus arba konstituciniu skundu naudojasi tik kaip papildoma teisine priemone, nors iš esmės nesiekia išspręsti su konstitucinėmis teisėmis ir laisvėmis susijusių klausimų, pareiškėjui gali būti skirta bauda iki 2600 eurų⁸⁹. Rusijos Federacijoje norint paduoti individualų konstitucinį skundą reikia sumokėti valstybės nustatytą rinkliavą. Juridinis asmuo kreipdamasis į Konstitucinį Teismą turi sumokėti penkiolikos

⁸⁷ Latvijos Konstitucinio Teismo 2008m. lapkričio 20d. sprendimas byloje Nr. 2008-07-01 // http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/judg_2008-07-01mf37.htm; Latvijos Konstitucinio Teismo 2005m. sausio 04d. sprendimas byloje Nr. 2004-16-01 // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=19>; Latvijos Konstitucinio Teismo 2006m. kovo 20d. sprendimas byloje Nr. 2005-18-01 // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=19>; prisijungimo laikas: 2009-12-10.

⁸⁸ Vokietijos Federacijos Įstatymo dėl Konstitucinio Teismo 22 straipsnis // <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/BVerfGG.htm#22>; ; prisijungimo laikas: 2009-10-13.

⁸⁹ Vokietijos Federacijos Konstitucinio Teismo tinklalapis <http://www.bundesverfassungsgericht.de/en/organization/verfassungsbeschwerde.html>; prisijungimo laikas: 2009-10-13.

minimalių atlyginimų dydžio sumą, fizinis asmuo – vieno minimalaus atlyginimo sumą⁹⁰. Rusijos Federacijos Konstitucinis Teismas asmens prašymu ir esant svarbioms priežastims, valstybės nustatytą mokesčių gali sumažinti arba išvis atleisti nuo jo. Lenkijoje ir Latvijoje pareiškėjui paduodant konstitucinį skundą sumokėti žyminio mokesčio nereikia, teigiama, kad taip užtikrinama efektyvesnė asmens konstitucinių teisių ir laisvių apsauga, nes net ir nepasiturinčiam pareiškėjui suteikiama teisė ginti savo pažeistas teises.

6. Individualių konstitucinių skundų atranka

Reikalavimai konstituciniam skundui paduoti visose nagrinėjamosiose valstybėse panašūs, todėl apibendrinus visų valstybių keliamus reikalavimus konstituciniam skundui paduoti galima išskirti tokius reikalavimus: individualus konstitucinis skundas turi būti paduodamas raštu, skunde turi būti nurodomas valstybės valdžios institucijos priimtas teisės aktas, prieš kurį nukreiptas nusiskundimas. Turi būti išdėstomos faktinės aplinkybės ir teisinė argumentacija, kodėl prašymas paduodamas konstituciniam teismui. Konstituciniame skunde nurodomos asmens teisės ir laisvės, kurios buvo pažeistos valstybės valdžios institucijai priėmus sprendimą vadovaujantis konstitucijai prieštaraujančiu teisės aktu. Pateikiami įrodymai, kad visos kitos gynybos priemonės buvo išnaudotos arba jokių gynybos priemonių nėra. Pridedami skundžiamo įstatymo ar tam tikrų įstatymų normų tekstai, dokumentų, patvirtinančių skundžiamų teisės aktų normų taikymą, kopijos ir kiti dokumentai, reikšmingi sprendžiant skundo priimtimumo klausimą.

Latvijos Konstitucinio Teismo administracija, gavusi ir užregistravusi skundą, perduoda jį Konstitucinio Teismo pirmininkui (jeigu pirmininko nėra – pavaduotojui). Pirmininkas susipažinęs su skundu tikrina, ar skundas atitinka nustatytus formalius reikalavimus bei kitas nustatytas sąlygas, dėl kurių prašymas gali būti laikomas skundu, ir nusprendžia priimti ar atmesti prašymą; tokį sprendimą pirmininkas turi priimti per tris darbo dienas nuo skundo užregistravimo administracijoje. Jeigu skundas atitinka formalius reikalavimus, prašymą analizuoja ir sprendimą dėl bylos iškėlimo balsų dauguma priima Konstitucinio Teismo teisėjų kolegija, sudaryta iš trijų teisėjų, skiriamų į kolegiją vieneriems metams. Kolegijų posėdžiai uždari, tačiau esant būtinumui kolegija į savo posėdžius gali kviesti pareiškėją, Konstitucinio Teismo darbuotojus ar kitus asmenis (Latvijos KTĮ 20str. 4 d.). Teisėjų kolegija sprendimą iškelti arba atsisakyti iškelti bylą priima per vieną mėnesį nuo pareiškimo pateikimo dienos. Esant sudėtingoms bylos aplinkybėms, reikalaujančioms daugiau laiko svarstymui, terminas gali

---

⁹⁰ Rusijos Federacijoje vieno minimalaus atlyginimo dydis nuo 2009 metų vasario mėnesio – 4330 rublių. Šaltinis: http://ru.wikipedia.org/wiki/Минимальный_размер_оплаты_труда; prisijungimo laikas: 2009-10-13.

būti pratęstas iki dviejų mėnesių. Kolegijos sprendimas priimti arba atmesti konstitucinį skundą yra galutinis ir neskundžiamas (Latvijos KTĮ 20str. 8 d.). Atvejai, kai kolegija gali atsisakyti kelti bylą: 1) byla nežinybinga Konstituciniam Teismui; 2) netinkamas subjektas; 3) pareiškimas neatitinka Latvijos KTĮ 18 ar 19 – 19.2 straipsnio reikalavimų⁹¹; 4) pareiškimas buvo paduotas dėl jau išnagrinėto skundo. Konstitucinio Teismo įstatymo 20 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad „tirdama konstitucinį skundą, teisėjų kolegija gali atsisakyti iškelti bylą, jeigu skundo teisinis pagrindas yra aiškiai nepakankamas prašymui patenkinti“.

Lenkijos Konstituciniame Tribunole preliminarą gautų skundų atranką vykdo Preliminarios konstitucinių skundų ir pareiškimų patikros skyrius, kuris: priima konstitucinius skundus, registruoja juos, ruošia dokumentų projektus ir nurodymus, suteikia informaciją dėl formalių konstitucinio skundo reikalavimų ir atlieka kitus teisėjų nurodymus. Po atrankos, kurią vykdo Preliminarios konstitucinių skundų ir pareiškimų patikros skyrius, teisėjas, kuriam perduodamas skundas, patikrina, ar skundas neturi formalių reikalavimų trūkumų, o jeigu tokie trūkumai yra – skiria septynių dienų terminą jiems pašalinti. Šioje stadijoje gali būti atsisakoma nagrinėti bylą, jeigu nebuvo ištaisyti konstitucinio skundo trūkumai arba kreipimosi argumentai yra nepagrįsti. Jeigu šioje stadijoje atsisakoma priimti skundą, tokį teisėjo sprendimą galima apskųsti per septynias dienas nuo sprendimo priėmimo dienos. Priėmus individualų konstitucinį skundą, bylą nagrinėti skiriama trijų arba penkių teisėjų kolegija, arba visos sudėties Konstitucinis Tribunolas. Jeigu kyla interpretacinių abejonių dėl skundo priimtumo klausimo, sprendimas visuomet priimamas pareiškėjo naudai⁹². Teisėjų kolegija arba Konstitucinis Tribunolas gali sustabdyti įsiteisėjusio sprendimo, dėl kurio buvo paduotas individualus konstitucinis skundas, vykdymą, jeigu jo vykdymas gali sukelti neatitaisomų padarinių ir didelę žalą pareiškėjui, taip pat jeigu to reikalauja viešasis interesas⁹³.

Rusijos Federacijos Konstituciniame Teisme pirminę skundų atranką vykdo – Teismo sekretoriatas. Teismo sekretoriatas turi įgaliojimus atsisakyti priimti skundus, jeigu: 1) skundai akivaizdžiai nežinybingi Rusijos Federacijos Konstituciniam Teismui; 2) neatitinka Konstitucinio Teismo įstatymo nustatytos formos reikalavimų (37 – 39 str.)⁹⁴; 3) yra paduotas institucijos ar asmens, neturinčių teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą; 4) nesumokėta valstybės rinkliava (Rusijos KTĮ 40 str.).

Nustatęs, kad konstitucinis skundas turi trūkumų (nesumokėtas nustatytas mokestis arba skundas neatitinka formalių reikalavimų), Teismo sekretoriatas gali leisti juos ištaisyti. Jeigu

⁹¹ Formalieji reikalavimai, tinkamo subjekto, visų gynybos priemonių išnaudojimo reikalavimai ir t.t.

⁹² Konstitucinio Tribunolo 2005m. sausio 25d. sprendimas byloje Nr. Ts 109/04 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/Ts_109_04_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-06-18.

⁹³ Lenkijos Konstitucinio Tribunolo įstatymo 50 str. 1 d. // <http://www.trybunal.gov.pl/eng/index.htm> prisijungimo laikas: 2009-06-18.

⁹⁴ Internetiniame tinklalapyje skelbiama konstitucinio skundo forma ir nurodoma kokie svarbiausi skundo elementai turi būti išdėstyti, kad skundas būtų laikomas priimtiniu nagrinėti Konstituciniame Teisme.

skundas akivaizdžiai nežinybingas Konstituciniam Teismui, Teismo sekretoriatas gali nurodyti kitą valstybinę instituciją, kuri būtų kompetentinga svarstyti ir išspręsti besikreipiančio asmens skundą. Jeigu konstituciniame skunde nėra trūkumų, Teismo sekretoriatas jo svarstymą nukreipia Konstitucinio Teismo pirmininkui. Konstitucinio Teismo pirmininkas paskiria vienam arba keliems teisėjams išnagrinėti skundą, kuris turi būti išnagrinėtas per du mėnesius nuo skundo registravimo dienos. Preliminarus vieno ar kelių teisėjų tyrimas yra privaloma bylų nagrinėjimo stadija. Išnagrinėtas skundas svarstomas plenariniame Konstitucinio Teismo posėdyje, o sprendimas – priimti ar atmesti kreipimąsi – priimamas ne vėliau nei per mėnesį nuo skundo preliminarus ištyrimo dienos. Konstitucinis Teismas esant reikalui gali kreiptis į valstybės valdžios institucijas siekiant sustabdyti ginčijamo akto galiojimą iki bus išnagrinėta byla. Konstitucinis Teismas atsisako priimti konstitucinį skundą, jeigu: 1) klausimo nagrinėjimas nepriklauso Konstitucinio Teismo kompetencijai; 2) skundas neatitinka Įstatymo dėl Konstitucinio Teismo nustatytų reikalavimų; 3) Konstitucinis Teismas dėl skundo yra priėmęs sprendimą.

Lyginant su kitomis valstybėmis, kuriose yra įtvirtinta individualaus konstitucinio skundo galimybė, teisės literatūroje, jog geriausiai pradinis skundų atrankos etapas išvystytas Vokietijoje⁹⁵. Pradinę skundų atranką vykdo Teismo sekretoriatas, kuris tikrina, ar skundas atitinka formalius pateikimo reikalavimus, ar yra tokių trūkumų, dėl kurių jis negalėtų būti nagrinėjamas Konstituciniame Teisme. Atlikdamas savo nustatytas funkcijas, Konstitucinio Teismo sekretoriatas pareiškėjui gali nurodyti skundo trūkumus, prašyti papildomos informacijos pateikimo ir pan. Be to, paminėtina tai, kad besikreipiantys asmenys registruojami duomenų bazėje. Tokiu būdu nustatoma, ar į Konstitucinį Teismą dėl to paties klausimo asmenys kreipiasi pakartotinai arba kitaip piktnaudžiauja kreipimosi teise (kaip minėta, dėl piktnaudžiavimo teise kreiptis į Konstitucinį Teismą teismas gali pavesti pareiškėjui sumokėti baudą, kuri gali siekti 2600 eurų). Tokios duomenų bazės kaupimas padeda sumažinti Konstitucinio Teismo darbo krūvį bei padeda greičiau nustatyti, ar individualus konstitucinis skundas laikytinas priimtiniu nagrinėti Konstituciniame Teisme. Konstitucinio skundo priimtinumą klausimą sprendžia trijų teisėjų kolegija, kurią vieneriems metams sudaro Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo senatai. Ši teisėjų kolegija gali atsisakyti priimti skundą nepateikdama jokių nepriėmimo priežasčių. Kolegijos sprendimas yra įforminamas vidiniu Teismo dokumentu ir yra galutinis bei neskundžiamas. Teisėjams rengti bylos medžiagą ir atlikti kitas nustatytas funkcijas padeda teisėjų padėjėjai. Pažymėtina, kad ta pati teisėjų kolegija, kuri dalyvavo tikrinant skundo priimtinumą sąlygas, priimtą bylą nagrinėja tik tokiu atveju, jeigu Konstituciniame Teisme jau

---

⁹⁵ Mavecic A. Human Rights protection with the Help of the individual complaint // European Commission for Democracy through Law, Workshop on the „Functioning of the Constitutional Court of the Republic of Latvia [http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU\(1997\)015-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU(1997)015-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-08-10.

buvo panašaus pobūdžio byla bei buvo priimtas Teismo senato sprendimas; priešingu atveju bylą nagrinėja Teismo Senatas.

Apibendrinus išnagrinėtų valstybių patirtį, galima teigti, jog skundų atranka yra vienas iš svarbiausių elementų individualaus konstitucinio skundo padavimo ir nagrinėjimo procese. Skundų atrankos etapas skirtas įsitikinti ir užtikrinti, jog skundas yra leistinas ir priimtinas, atitinka nustatytus formaliuosius ir materialiuosius reikalavimus. Nagrinėtų valstybių konstituciniuose teismuose skundų atranką vykdo: teisėjai (arba teisėjų kolegija), teismo personalas. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog nustačius, kad konstitucinis skundas neatitinka formalių reikalavimų, skiriamas terminas trūkumams pašalinti. Tai svarbi teisinė garantija, nes formalių reikalavimų nesilaikymas ar netinkamas laikymasis neturėtų būti priežastis atsisakyti nagrinėti skundą: dėl tokios susidariusios situacijos negalima kelti prielaidos, esą pareiškėjo teisės ir laisvės nėra pažeistos.

7. Individualaus konstitucinio skundo pripažinimo pagrįstu teisiniai padariniai

Latvijos Konstitucinio Teismo 32 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad Konstitucinio Teismo sprendimas yra galutinis ir neskundžiamas ir įsigalioja nuo jo paskelbimo momento. Kartu teisės norma (aktas), kurią Konstitucinis Teismas pripažino neatitinkančia aukštesnės galios normos, yra laikoma negaliojančia nuo Konstitucinio Teismo sprendimo priėmimo dienos, išskyrus tuo atvejus, kai Konstitucinis Teismas nurodė kitaip⁹⁶. Taip pat reikia pažymėti, kad Latvijos teisės sistemoje egzistuoja principas, leidžiantis atnaujinti bylas ir panaikinti sprendimus, priimtus remiantis Konstitucijai prieštaraujančiu teisės aktu. Teisės normos, taikytos byloje, pripažinimas prieštaraujančia aukštesnės teisinės galios normai taip pat gali būti laikomas „nauja aplinkybe“⁹⁷. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad nuo to momento, kai ginčijamos nuostatos netenka poveikio, Konstitucinis Teismas siekdamas išvengti neigiamų pasekmių, privalo pasirūpinti, kad teisės normos panaikinimas nesukeltų neigiamų padarinių kitiems asmenims⁹⁸. Siekiant išvengti neigiamų pasekmių, sukeltų taikant ginčijamą nuostatą, būtina nustatyti, kad Konstituciniam Teismui pripažinus ginčijamą nuostatą prieštaraujančia Konstitucijai, ši nuostata netenka galios nuo to momento, kai pažeidžia pareiškėjo ar kitų asmenų teises⁹⁹.

⁹⁶ Latvijos Konstitucinio Teismo įstatymo 32 straipsnis // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=9>; prisijungimo laikas: 2009-06-17.

⁹⁷ Endzinš A. Konstitucinio skundo institutas Latvijoje // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002. P.80

⁹⁸ Latvijos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006m. birželio 6d. Nr. 2005-25-01 // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=19>; prisijungimo laikas: 2009-12-07.

⁹⁹ Latvijos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008m. vasario 12d. sprendimas Nr. 2007-15-01 http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/judg_2007-15-01.htm; prisijungimo laikas: 2009-12-07.

Lenkijoje Konstituciniam Tribunalui pripažinus, kad ginčijamas teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijai, toks teisinis reguliavimas pašalinamas iš teisės sistemos nuo sprendimo priėmimo dienos. Reikia pažymėti, kad Konstituciniam Tribunalui priėmus sprendimą, juo nepanaikinamas pareiškėjo atžvilgiu priimtas sprendimas. Konstitucinio Tribunalo nutarimas tik suteikia teisę asmeniui kreiptis į bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismus ir atnaujinti bylos nagrinėjimo procesą. Svarbu pažymėti tai, kad Lenkijoje vadovaujantis antikonstituciniu teisiniu reguliavimu padarytas sprendimas gali būti panaikintas ne tik pareiškėjo, kurio iniciatyva Teismas sprendė bylą, atžvilgiu. Savo teises ir laisves apginti bei prieštaraujančiais teisės aktais remiantis priimtus sprendimus panaikinti gali, bet kuris subjektas, kuris po to, kai Konstitucinis Tribunalas teisės aktus pripažįsta prieštaraujančiais Konstitucijai, kreipiasi į institucijas, priėmusias jo atžvilgiu galutinį sprendimą¹⁰⁰. Taigi Lenkijoje normos pripažinimas prieštaraujančia Konstitucijai sudaro pagrindą panaikinti iš esmės bet kurią ja remiantis priimtą įsiteisėjusį sprendimą. Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į Lenkijos Respublikos Konstitucijos 190 straipsnio 3 dalį, kurioje įtvirtinta nuostata, jog Konstitucinis Tribunalas turi įgaliojimus atidėti terminą, nuo kurio norminis aktas, pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, neteks galios¹⁰¹. Ilgą laiką buvo laikomasi nuomonės, kad atidėjus šį terminą, nė vienas teismas negali atsisakyti taikyti tų normų, o pareiškėjas į teismą gali kreiptis tik pasibaigus šiam terminui. Konstitucinis Tribunalas 2004 m. gegužės 18 d. sprendimu konstatavo, kad konstitucinį skundą padavęs asmuo gali reikalauti atnaujinti bylą iš karto po Tribunalo nutarimo paskelbimo, nelaukdamas, kol pasibaigs Tribunalo nustatytas terminas¹⁰².

Rusijos Federacijos Konstitucinis Teismas priima vieną iš šių Konstitucinio Teismo įstatymo 100 straipsnyje įtvirtintų sprendimų: 1) pripažįsta, kad įstatymas ar atskiros jo nuostatos prieštarauja Konstitucijai; 2) pripažįsta, kad įstatymas ar atskiros jo nuostatos atitinka Konstituciją. Konstitucinio Teismo įstatyme nurodytos teisės akto ar jo dalies pripažinimo prieštaraujančiomis Konstitucijai pasekmės: „Pripažinimas, kad teisės aktas arba sutartis ar atskiros jų nuostatos neatitinka Rusijos Federacijos Konstitucijos, yra pagrindas nustatyta tvarka panaikinti kitų teisės aktų nuostatas, pagrįstas teisės aktu ar sutartimi, kurie buvo pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai, arba atkartojančias arba apimančias tas pačias nuostatas, kurios buvo kreipimosi dalykas. Teismas, kitos institucijos ir pareigūnai negali taikyti šių teisės aktų ir sutarčių nuostatų“¹⁰³, t. y. teisės aktai nustoja galioti ir nebegali būti taikomi. Taip pat

¹⁰⁰ Safjan M. Constitutional Complaint – a Tentative Summary of the Early Experience // http://m.safjan.wpia.eu/?page_id=78 prisijungimo laikas: 2009-06-10.

¹⁰¹ Lenkijos Respublikos Konstitucija // Mokomasis leidinys. Užsienio šalių Konstitucijos. Vilnius – Lietuvos Teisės universitetas, 2004.

¹⁰² Staugaitytė V. Konstitucinis skundas: Lenkijos patirtis // Justitia Nr.1 (59), 2006, Vilnius

¹⁰³ Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo įstatymas // <http://www.ksrf.ru/Docs/Pages/fkzrf.aspx#6>; prisijungimo laikas: 2009-06-16.

Konstitucinis Teismas yra išaiškines: „Teismai turi užtikrinti pažeistų teisių atkūrimą ir teisingumas savo esme gali būti pripažintas įvykdytu, jeigu jis atitinka tiesos sprendimui. Klaidingas teismo sprendimas negali būti laikomas teisingumo aktu ir turi būti ištaisytas“¹⁰⁴. Taigi, sprendimas pripažinti teisės aktą prieštaraujančiu Konstitucijai yra pagrindas asmenims kreiptis į bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismus ir prašyti atnaujinti bylos nagrinėjimą. Pažymėtina tai, kad Rusijoje asmenims suteikta teisė kreiptis dėl bylos atnaujinimo bei pažeistų teisių atkūrimo kartais tampa nemaža problema, ypač kai tam reikia didelių materialinių išteklių ir finansinių lėšų¹⁰⁵.

Vokietijos Federacijos Konstitucinis Teismas gali padaryti išvadą, kad bet kuris aktas priimtas valstybės valdžios institucijos, prieštarauja Konstitucijai, taip pat jis gali panaikinti bet kurią įstatymą ar antikonstitucinį sprendimą, o ginčo klausimą grąžinti spręsti bei naują sprendimą priimti pavesti kompetentingam teismui¹⁰⁶. Vokietijos Federaliniam Konstituciniam Teismui pripažinus, kad įstatymas prieštarauja Konstitucijai, toks sprendimas turi *erga omnes* galią, o sprendimas, kuriuo Konstitucinis Teismas panaikina bendrosios ar specialiosios kompetencijos teismo sprendimą iš esmės turi poveikį tik konkrečiai bylai.

Apibendrinus nagrinėtų užsienio valstybių patirtį pastebima, kad konstitucinės kontrolės institucijai pripažinus, jog ginčijamas teisinis reguliavimas prieštarauja konstitucijai, šis teisinis reguliavimas pašalinamas iš teisinės sistemos nuo konstitucinės kontrolės institucijos sprendimo priėmimo dienos arba nuo konstitucijai prieštaraujančio teisės akto priėmimo dienos. Minėtas sprendimas gali būti pagrindu atnaujinti bylą bendrosios ir specialiosios kompetencijos arba konstitucinis teismas gali panaikinti teismų priimtus sprendimus. Be to, normos pripažinimas prieštaraujančia konstitucijai gali sudaryti galimybę atnaujinti procesą jau išnagrinėtose bylose. Remiantis nagrinėtų valstybių patirtimi, galima teigti, jog konstitucinis skundas tik tada turi prasmę, kai jį padavęs ir konstituciniame teisme laimėjęs bylą asmuo turi realią galimybę pasiekti, kad individualiu sprendimu pažeistos jo teisės būtų atkurtos.

---

¹⁰⁴ Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 2 d. nutarimas // http://ksportal.garant.ru:8081/SESSION/S_hl0zMbf5/PILOT/main.html; prisijungimo laikas: 2009-08-20.

¹⁰⁵ Zorkin V. Individualus kreipimasis į Konstitucinį Teismą // Konstitucinis teisingumas ir teisės viešpatavimas. Tarptautinės konferencijos, skirtos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įsteigimo 10 – mečiui medžiaga. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2004. P.81-91.

¹⁰⁶ Karakamisheva T. Constitutional Complaint – Procedural and Legal Instrument for Development of the Constitutional Justice // Venice Commission http://www.venice.coe.int/WCCJ/Papers/MKD_Karakamisheva_E.pdf prisijungimo laikas: 2009-08-20.

III. TEORINIAI IR PRAKTINIAI INDIVIDUALAUS KONSTITUCINIO SKUNDO INSTITUTO ĮTVIRTINIMO LIETUVOS NACIONALINĖJE TEISĖJE ASPEKTAI

1. Teisė kreiptis į Konstitucinį Teismą, kaip asmens subjekcinė teisė

Subjekcinės teisės turinį sudaro trys teisinės galimybės: galimybė elgtis taip, kaip numato teisės normos; galimybė reikalauti, kad kiti teisinio santykio dalyviai atliktų pareigą; galimybė kreiptis į kompetentingas institucijas, kad jos apgintų subjekcinę teisę (t. y. priverstų teisinio santykio dalyvį atlikti pareigą)¹⁰⁷.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 str. 1 dalyje yra garantuota procesinė asmens teisė kreiptis į teismą: "Asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą." Konstitucinis teismas yra pažymėjęs, kad „Neginamos žmogaus teisės ir laisvės taptų beprasmės, jeigu nebūtų atsižvelgiama į visuotinę taisyklę *ubi jus ibi remedium* : jei įstatymas suteikia teisę, jis duoda ir priemonę jai apginti. Tokios priemonės valstybės teisinėje sistemoje nustatomos šios valstybės įstatymais, <...> viena pagrindinių žmogaus teisių gynybos garantijų yra jo teisė kreiptis į teismą. Šios teisės įgyvendinimą lemia paties asmens suvokimas, kad jo teisės ar laisvės pažeidžiamos. Niekas negali kliudyti jam kreiptis į teismą.“¹⁰⁸ Šis konstitucinis principas Konstitucinio Teismo išplėtotas ir 2000 m. birželio 30 d. nutarime: „asmens teisių ir laisvių teismo gynimo garantija – esminis asmens teisių ir laisvių konstitucinio instituto elementas.“. Asmens sąvoka apima ne tik fizinius, bet ir juridinius asmenis, nes jie paprastai yra fizinių asmenų susivienijimai¹⁰⁹, vadinasi, šie asmenys turi subjekcinę teisę kreiptis į teismą. Tačiau vien tik tai, kad fizinis ar juridinis asmuo turi subjekcinę teisę kreiptis (t. y. teisnumą) į bendrosios arba specialiosios kompetencijos teismus nėra pakankamas pagrindas pareiškimui priimti. Tam, kad asmuo galėtų įgyvendinti savo subjekcines teises, jis turi atitikti ne tik teismo, bet ir veiksnio sąlygas. Pavyzdžiui, Konstitucijoje įtvirtinta teisė dalyvauti rinkimuose (teisnumas), bet tam, kad įgyvendintų šią savo teisę, asmuo turi būti sulaukęs 18 metų, t.y. atitikti veiksnio sąlygas, kurios atsiranda sukakus nustatytam amžiui, kai žmogus gali tinkamai vertinti savo veiksmus, sugeba protingai veikti ir sąmoningai suprasti savo poelgius bei jų pasekmes. Pavyzdžiui, dalyvaudamas rinkimuose ir balsuodamas už pasirinktą kandidatą ar kandidatų sąrašą, asmuo sulaukęs pilnametystės taip išreiškia savo valią. Žinoma, tai nereiškia, kad kiekvienas pilnametis asmuo visada realiai

¹⁰⁷ Jarašiūnas E. Konstitucinės teisės įvadas // Lietuvos Konstitucinė Teisė, Vilnius 2002 P. 21.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 195 straipsnio penktosios dalies ir 242 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1997-10-07, Nr. 91-2289.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 "Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnio pirmajai daliai“ // Valstybės žinios, 1996-03-06, Nr. 20-537.

suvokia savo veiksmų pasekmes, tačiau Konstitucijoje įtvirtintas veiksnio ribojimas remiasi bendru, daugiau statistiniu suvokimu apie asmenų socialinę brandą. Kalbant apie juridinį asmenį, jo specifiškumą lemia *inter alia* tai, kad juridinis asmuo, turėdamas teisnumą ir veiksnumą, teisinių santykių dalyvis yra per fizinius asmenis (vadovą, įgaliotą atstovą ir pan.). Paminėtina ir tai, kad juridinio asmens veikla neatsiejama nuo atitinkamų fizinių asmenų veiklos (t. y. be fizinių asmenų veiklos juridinio asmens veikla neįmanoma). Taigi juridinio asmens sugebėjimas realizuoti savo teises susijęs su už jo „slypinčiu“ fizinio asmens teisnumu ir veiksnumu. Todėl Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygybės principas kreipiantis į teismą turi būti taikomas tiek fiziniams, tiek ir juridiniams asmenims.

Taigi grįžtant prie Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies, garantuojančios teisę kreiptis į teismą, reikia aptarti Lietuvos teismų sistemą. Lietuvoje yra trys teismų sistemos:

1. Bendrosios kompetencijos teismų sistema – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos apeliacinis teismas, apygardų ir apylinkių teismai;
2. Specialiosios kompetencijos teismai, sudarantys administracinės justicijos institucinę sąrangą, – apygardų administraciniai teismai ir Vyriausiasis administracinis teismas;
3. Konstitucinės kontrolės funkciją atliekantis Konstitucinis Teismas¹¹⁰.

Šiuo metu asmeniui suteikta teisė kreiptis tik į bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismus, todėl iškyla klausimas, kodėl kelias kreiptis į Konstitucinį Teismą užkirstas? Žinoma, negalima vienpusiškai teigti, kad tokia galimybė asmeniui iš viso nesuteikta. Į Konstitucinį Teismą jis gali kreiptis netiesiogiai: bylos nagrinėjimo bendrosios ar specialiosios kompetencijos teisme metu asmuo, manydamas, kad Konstitucijai prieštaraujančiu teisės aktu jo pagrindinės teisės ir laisvės yra pažeistos, gali pateikti prašymą sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą. Be to, pagal Konstituciją ir Konstitucinio Teismo įstatymą teismas turi *locus standi* kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja ne tik toks įstatymas (jo dalis) ar kitas teisės aktas (jo dalis), kuris turėtų (galėtų) būti taikomas to teismo nagrinėjamoje byloje, bet ir įstatymas (jo dalis) ar kitas teisės aktas (jo dalis), kuris „<...> nėra tiesiogiai skirtas reguliuoti tiems santykiams, dėl kurių turi būti priimtas sprendimas atitinkamoje byloje, bet tai, kad yra atsižvelgiama į tą įstatymą ar kitą teisės aktą (jo dalį), teismo nuomone, neleidžia jam įvykdyti teisingumo atitinkamoje byloje“¹¹¹. Vadinasi, jeigu bendrosios

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006-03-31, Nr. 36-1292.

¹¹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006-03-31, Nr. 36-1292. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 22 d. sprendimas „Dėl pareiškėjo - Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo ištirti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) atitiktį Lietuvos

arba specialiosios kompetencijos teismas abejoja teisės akto konstitucingumu, jis ne tik gali, bet ir privalo kreiptis į Konstitucinį Teismą. Jeigu kilus abejonėms dėl byloje taikytino įstatymo atitikties Konstitucijai teismas nesustabdytų bylos nagrinėjimo ir nesikreiptų į Konstitucinį Teismą, kad šios abejonės būtų pašalintos, ir byloje būtų pritaikytas teisės aktas, kurio atitiktis Konstitucijai kelia abejonių, teismas rizikuotų priimti tokį sprendimą, kuris nebūtų teisingas¹¹². Tačiau, kaip ir minėta, tai yra tik netiesioginė asmens galimybė kreiptis į Konstitucinį Teismą.

Bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismai įvardyti Konstitucijos IX skirsnyje „Teismas“, o Konstitucinio Teismo statusas ir pagrindiniai veiklos principai įtvirtinti VIII skirsnyje „Konstitucinis Teismas“. Tai, kad Konstituciniam Teismui skirtas atskiras skirsnis, paskatino tokios nuomonės atsiradimą: jeigu Konstitucinis Teismas nėra įtrauktas į Konstitucijoje įvardijamų teismų sąrašą, tai jis negali būti laikomas teismine institucija ir juo labiau jo priimti nutarimai negali būti laikomi privalomais¹¹³. Konstitucinis Teismas konstatavo: „Tai, kad Konstitucijoje yra atskiri skirsniai „Teismas“ ir „Konstitucinis Teismas“, ne paneigia Konstitucinio Teismo buvimą teismų sistemos dalimi, bet pabrėžia ypatingą jo statusą teisminės valdžios sistemoje, kartu ir visų valstybės valdžią vykdančių valstybės institucijų sistemoje, taip pačioje Konstitucijoje yra išryškunami ir pabrėžiami Konstitucinio Teismo konstitucinės paskirties ir kompetencijos ypatumai¹¹⁴. Be to, Konstitucinio Teismo aktai turi tam tikrą prioritetą įstatymų atžvilgiu, nes 1) Konstitucinio Teismo nutarimu iš teisės sistemos eliminuojama įstatymo ar kito teisės akto norma; 2) Konstitucinis Teismas gali priimti nutarimą ir sustabdyti prieštaraujančio teisės akto taikymą. Baigiamieji nutarimai, kuriais paneigiamas teisės normos konstitucingumas, daro poveikį ne tik teisės normos leidėjui, bet ir kitoms

---

Respublikos Konstitucijai, taip pat Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 15 straipsnio 3 dalies (2003 m. gruodžio 16 d. redakcija) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 51 straipsnio 1, 2 dalims (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) // Valstybės žinios, 2007-05-24, Nr. 57-2200; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. sprendimas „Dėl pareiškėjo - Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymo ištirti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 225 straipsnio (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) 4 dalies, 227 straipsnio (2003 m. balandžio 10 d. redakcija) 2 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios, 2007-06-30, Nr. 72-2866; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. sprendimas „Dėl pareiškėjo - Klaipėdos miesto apylinkės teismo prašymo ištirti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4, 346 straipsnio 1, 2 dalių, 350 straipsnio 1, 2 dalių (pasak pareiškėjo, 2006 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat ištirti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. 1269 "Dėl Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo schemos (generalinio plano)" patvirtintos Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo schemos (generalinio plano) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos" 1 straipsnio 1 daliai (1993 m. balandžio 6 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies 4 punktui (1993 m. balandžio 6 d. redakcija), 8 straipsnio 1 daliai (1993 m. balandžio 6 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymo 2 straipsniui (2005 m. liepos 7 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 4 punktui (pasak pareiškėjo, 2005 m. liepos 7 d. redakcija), 9 straipsnio 1 daliai (2005 m. liepos 7 d. redakcija)" // Valstybės žinios, 2007-07-10, Nr. 76-3019.

¹¹² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsnių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2007-10-27, Nr. 111-4549.

¹¹³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo įstatymo 1 straipsnio pavadinimo "Konstitucinis teismas - teisminė institucija" ir šio straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006-06-10, Nr. 65-2400.

¹¹⁴ Ten pat.

institucijoms, visų pirma – teismų praktikai¹¹⁵. Konstitucinis Teismas pagal savo prigimtį nuo kitų teismų sistemų skiriasi veiklos sritimi, kompetencija, institucine sąranga. Šių institucijų bendras požymis yra tas, kad jos visos įgyvendina teisminės valdžios funkciją, turi panašius procesinio nagrinėjimo pagrindus ir pan. Skirtumai institucinėje sąrangoje pasireiškia instancine teismų sistema, pavyzdžiui: konstitucinės justicijos institucijai netaikomi apeliacinės ar kasacinės grandies dėsniai, kitaip tariant virš interpretatoriaus, kuris oficialiai aiškina Konstituciją (savo jurisdikcijos ribose), negali būti kitos Konstituciją oficialiai aiškinančios institucijos. Šiame kontekste pažymėtina, kad iš Konstitucijos kylančios paprastųjų teismų instancinės sistemos negalima interpretuoti kaip hierarchinės. Nė vienas žemesnės instancijos paprastasis teismas nėra administraciniu arba organizaciniu atžvilgiu ar kaip nors kitaip pavaldus jokiai aukštesnės instancijos teismui. Bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, apskritai yra saistomi aukštesnės instancijos bendrosios ar specialiosios kompetencijos teismų sprendimų – precedentų tų kategorijų bylose, tačiau aukštesnės instancijos paprastieji teismai (ir tų teismų teisėjai) negali kištis į žemesnės instancijos bendrosios ar specialiosios kompetencijos teismų nagrinėjamas bylas¹¹⁶. Taigi, Konstitucinis Teismas yra vienintelė konstitucinės justicijos institucija ir vienintelis Teismas, kuris vykdo konstitucinę kontrolę ir šioje sistemoje nėra instancinės struktūros. Jeigu Konstitucinis Teismas yra Teismas, kodėl asmuo negali kreiptis į Konstitucinį Teismą? Konstitucijos 106 straipsnyje eksplicitiškai išvardytas baigtinis subjektų, turinčių teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą, sąrašas. Galima teigti, kad tokia teisė suteikiama tik politinėms valstybės institucijoms bei politinio pobūdžio valstybės pareigūnų grupei (žinoma, išskyrus jau minėtus teismus, kurie formuojami ne politiniu, o profesiniu pagrindu). Konstitucijoje įtvirtintas baigtinis subjektų, turinčių teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą ratas tam, kad jis būtų papildytas dar vienu subjektu, reikia pakeisti Konstitucijos 106 straipsnį¹¹⁷. Tačiau vienoje konferencijoje prof. A. Vaišvila abejojo, ar piliečių teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą nepaminėjimas Konstitucijos 106 straipsnyje reiškia, kad piliečiai neturi tokios teisės. Jo nuomone, Tauta per demokratinius rinkimus perduoda dalį savo suvereniteto ir neperduoto suvereniteto dalies ribose turi prigimtine teisę naudotis visos savo sukurtos kontrolės sistema, taip pat ir Konstituciniu

---

¹¹⁵ Žilys J. Konstitucinis Teismas ir Lietuvos teisės raida // Konstitucinė justicija: dabartis ir ateitis. Tarptautinė konferencija, skirta Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įkūrimo penkerių metų sukakčiai. Vilnius, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 1998, P. 15-57.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006-03-31, Nr. 36-1292.

¹¹⁷ Pavyzdžiui Latvijos Respublikos, Konstitucijoje įtvirtinta norma suteikianti prerogatyvą įstatymų leidėjui nustatyti subjektų turinčių teisę kreiptis į Konstitucinės justicijos instituciją.

Teismu¹¹⁸. Bet kyla klausimas, ar galima implicitiškai vertinti tokį Konstitucijos straipsnį, kuriame *expressis verbis* įtvirtintas subjektų, turinčių teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą, ratas? Manychiau, kad ne. Tai, kad Konstitucijos kūrėjai joje tiesiogiai neįtvirtino galimybės į Konstitucinį Teismą kreiptis individualiam subjektui, galima vadinti tiesiogiai išreikšta jų valia. Sistemiškai ir idealistiniu požiūriu vertinant Konstituciją, kaip spragų, prieštarų ir kitų trūkumų neturintį aukščiausiąjį šalies dokumentą, galima teigti, kad toks Konstitucijos 106 straipsnio implicitiškas vertinimas nėra teisingas.

Tačiau, žvelgiant iš kitos pusės: Konstitucijoje garantuojama asmens teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos. Konstitucinio Teismo funkcija yra savo jurisdikcijos ribose oficialiai aiškinti ir taikyti Konstituciją bei plėtoti konstitucinę doktriną. Taip pat Konstitucinio Teismo jurisdikcija apima įstatymų (ar jo dalių) ir kitų Seimo priimtų teisės aktų (ar jų dalių) kontrolę bei Vyriausybės ir Prezidento priimtų teisės aktų (ar jų dalių) kontrolę. Bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismai, prieš priimdami sprendimus byloje, turi išsiaiškinti, ar šie teisės aktai neprieštarauja aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* Konstitucijai. Kilus abejonėms jie turi imtis Konstitucijoje ir įstatymuose numatytų priemonių joms pašalinti (kreiptis į Konstitucinį Teismą) ir taip užkirsti kelią Konstitucijoje įtvirtintų, jos ginamų ir saugomų vertybių, *inter alia* asmens konstitucinių teisių, pažeidimams. Be to, reikia atkreipti dėmesį į Konstitucinio Teismo išimtinę kompetenciją: Konstitucinio Teismo sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami, o visi aktai, kuriuos Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiais Konstitucijai, eliminuojami iš teisės sistemos¹¹⁹. Tai parodo paprastųjų teismų kompetencijos atskyrimą nuo Konstitucinio Teismo kompetencijos. Asmuo į Konstitucinį Teismą konstitucinės gynybos kreiptųsi todėl, kad pažeidimo nebūtų pajėgios ištaisyti įprastos teisinės gynybos priemonės, o toks asmens subjektinės teisės įgyvendinimas išreikštų konstitucinio skundo instituto tikslą – užtikrinti Konstitucijoje įtvirtintų teisių apsaugą, t. y. garantuotų aukščiausią teisinę gynybą tuo atveju, kai viešoji valdžia pažeidė pagrindines teises. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad teisė kreiptis į teismą yra absoliuti, šios teisės negalima apriboti ar paneigti; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių ar laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme; asmens teisės turi būti ne formaliai, o realiai ir veiksmingai ginamos tiek nuo privačių asmenų, tiek nuo valdžios institucijų ar pareigūnų

¹¹⁸ Konstitucijos komisijos surengta diskusija „Individualaus konstitucinio skundo įtvirtinimo Lietuvos Respublikos Konstitucijoje problemos ir perspektyvos“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4130&p_d=50943&p_k=1; prisijungimo laikas: 2009-01-24.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88(1) straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršininko atleidimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 9 straipsnio 1 daliai“ // Valstybės žinios, 2003-05-31, Nr. 53-2361.

neteisetų veiksmų¹²⁰. Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta absoliučios teisės kreiptis į teismą nuostata galioja visiems teismams, išskyrus Konstitucinį Teismą. Konstitucijoje įtvirtintą bendrąją teisę kreiptis į teismą galima vadinti tik ribota konstitucinio skundo teise, o šią nuostatą vertinant implicitiškai, galima būtų teigti, kad individualaus kreipimosi į Konstitucinį Teismą galimybė turi būti suteikiama kiekvienam teisnumo ir veiksnio sąlygas atitinkančiam asmeniui, nes asmens subjekcinė teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos apima ir kreipimąsi į Konstitucinį Teismą. Taigi galimybę asmeniui kreiptis į Konstitucinį Teismą galima vertinti, kaip Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje esančios nuostatos turinio išplėtimą. Be to, Konstitucijos 6 straipsnyje įtvirtinta, kad kiekvienas savo teises gali ginti remdamasis Konstitucija. Kaip teigia prof. E. Jarašiūnas, būtent individualus konstitucinis skundas konstitucinę asmens teisių apsaugos sistemą padarytų iki galo teisiškai nuoseklią¹²¹. Tam, kad asmeniui būtų suteikta galimybė įgyvendinti šią absoliučią teisę kreiptis ne tik į bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismus, bet ir į konstitucinės kontrolės instituciją, reikėtų papildyti Konstitucijos 106 ir 107 straipsnius naujomis nuostatomis bei atitinkamai pakeisti kitus teisės aktus.

2. Individualaus konstitucinio skundo subjektai

Individualaus konstitucinio skundo koncepcijoje nurodoma, kad subjektais, turinčiais teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą, gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, kurių konstitucinės teisės ir laisvės yra pažeidžiamos. Atsižvelgiant į kitų aptartų valstybių subjektų, turinčių teisę kreiptis į konstitucinės justicijos institucijas, reglamentavimo praktiką, reikia pastebėti, kad Lietuva, keisdama savo teisinį reguliavimą bei priimdama atitinkamus teisės aktus siekiant įtvirtinti individualaus konstitucinio skundo institutą, turi aiškiai reglamentuoti, kokie asmenys galėtų kreiptis į Konstitucinį Teismą – piliečiai, užsieniečiai, asmenys be pilietybės, viešieji ar privatūs juridiniai asmenys ir pan.

Kadangi kai kuriose valstybėse¹²² juridinio asmens teisė kreiptis į konstitucinės justicijos institucijas nėra įtvirtinta tiesiogiai, kartais sunku nustatyti juridinio asmens teisių ir laisvių apimtį ribas ir todėl tokia pareiga tenka konstitucinės justicijos formuluojamai doktrinai. Atsižvelgiant į Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtintą privačios nuosavybės teisę, asmens ūkinės veiklos laisvę bei jau minėtus Konstitucinio Teismo nutarimus¹²³ galima teigti, kad

---

¹²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostatos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios, 2008-07-03, Nr. 75-2965.

¹²¹ Jurčys P. Ar jau laikas įtvirtinti individualaus konstitucinio skundo institutą // Teisės žinios, 2005, nr. 4(12), P. 4.

¹²² Pavyzdžiui juridinių asmenų individualaus konstitucinio skundo padavimo teisė tiesiogiai neįtvirtinta Lenkijoje, Latvijoje.

¹²³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 "Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio

Konstitucijoje įtvirtintos ne tik fizinio, bet ir juridinio asmens teisės. Darant Konstitucijos teksto pakeitimus, apibrėžiant konstitucinio skundo subjektų ratą, juridinės technikos požiūriu tiksliau būtų vartoti ne „piliečio“, „žmogaus“, o „asmens“ arba „kiekvienas“ sąvoką. Remiantis aptartų šalių patirtimi verta pažymėti, kad pagrindinės teisės šalyje turėtų galioti ir juridiniams asmenims, jeigu jiems galima pritaikyti jų esmę ir jeigu šios dėl savo prigimties gali jiems priklausyti. Aiškus reglamentavimas reikalingas tam, kad nekiltų bereikalingų klausimų nustatant, ar juridinio asmens konstitucinis skundas yra priimtinas, kokiais atvejais juridinis asmuo gali kvestionuoti jo pagrindines teises ir laisves pažeidžiantį teisės aktą ir kokia apimtimi jos yra ginamos.

Reikia pažymėti, kad Individualaus konstitucinio skundo koncepcijoje nėra išaiškinta, ar „fizinio asmens“ sąvoka apima užsieniečių, asmenų be pilietybės kreipimosi į Konstitucinį Teismą galimybę. Šis klausimas taip pat reikalauja aptarimo. Kaip jau minėta, tam tikros teisės ir laisvės išimtinai priklauso tik valstybės piliečiams, pavyzdžiui: piliečio teisė balsuoti per Seimo ar Prezidento rinkimus yra politinė Lietuvos Respublikos piliečio teisė, kurios užsienietis arba asmuo be pilietybės neturi. Vadinasi, siekiant tinkamai apibrėžti ginamų pagrindinių teisių ir laisvių apimtį reikia atskirti konstitucines pagrindines teises ir laisves, garantuojamas kiekvienam asmeniui, ir, pavyzdžiui, politines teises išimtinai priklausančias tik piliečiams.

Kaip alternatyva konstitucinio skundo įteisinimo galimybei siūloma išplėsti subjektų, turinčių teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą ratą ir tokią teisę suteikti Seimo kontrolieriams, prokurorams, apsvarstyti kitų pareigūnų kreipimosi galimybę¹²⁴. Argumentu laikytina pozicija, jog šios institucijos tirdamos skundus dažnai susiduria su tokia situacija, kad teisės aktai, kurie nurodyti skunde, numato netinkamus situacijos sprendimo būdus¹²⁵. Taip pat siūloma išplėsti Respublikos Prezidento galimybę kreiptis į Konstitucinį Teismą ir dėl Seimo priimtų teisės aktų atitikimo Konstitucijai¹²⁶. Nagrinėjant kitų valstybių patirtį pastebima, kad, lyginant su Lietuva, užsienio valstybių subjektų, turinčių teisę kreiptis į konstitucinės justicijos institucijas, ratas yra kur kas platesnis bei priklausantis nuo visuomenės vertybių sistemos, mentaliteto. Žinoma, reikia paminėti, kad, pavyzdžiui, Seimo kontrolierius, vykdydamas savo pareigas, turi teisę siūlyti Seimui kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl teisės aktų atitikties Konstitucijai ir įstatymams¹²⁷ arba Vaiko teisių apsaugos kontrolierius – dėl teisės aktų, susijusių su vaiko teisių apsauga, atitikties

---

ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnio pirmajai daliai“ // Valstybės žinios, 1996-03-06, Nr. 20-537.

¹²⁴ Konstitucijos komisijos surengta diskusija „Individualaus konstitucinio skundo įtvirtinimo Lietuvos Respublikos Konstitucijoje problemos ir perspektyvos“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4130&p_d=50943&p_k=1; prisijungimo laikas: 2009-01-24.

¹²⁵ ELTA žinutė. Svarstoma galimybė leisti kontrolieriams kreiptis tiesiogiai į Konstitucinį Teismą // <http://www.sekunde.lt/content.php?p=read&tid=24377> prisijungimo laikas: 2009-11-23.

¹²⁶ Konstitucijos komisijos surengta diskusija „Individualaus konstitucinio skundo įtvirtinimo Lietuvos Respublikos Konstitucijoje problemos ir perspektyvos“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4130&p_d=50943&p_k=1; prisijungimo laikas: 2009-01-24.

¹²⁷ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 str. 1 d. 11 p. // Valstybės žinios. 2004, Nr. 170-6238.

Konstitucijai ir įstatymams¹²⁸. Tačiau tokią kreipimosi teisę galima laikyti tik ribota, nes Seimas ne visada gali pritarti siūlymui kreiptis į Konstitucinį Teismą. Todėl prokurorų, Seimo kontrolierių ir kitų pareigūnų teisė kvestionuoti teisės aktų atitikimą Konstitucijai Konstituciniame Teisme išplėstų galimybes fiziniams ir (arba) juridiniams asmenims¹²⁹ apginti pažeistas teises, kai pažeidimo neištaiso įprastos teisinės gynybos priemonės. Manytina, kad individualaus skundo instituto įtvirtinimas Lietuvos teisės sistemoje turėtų būti derinamas ir su ombudsmeno institucijos bei Prezidento galimybių kreiptis į Konstitucinį Teismą išplėtimu.

3. Individualaus konstitucinio skundo pagrindas

Kreipimosi su skundu į Konstitucinį Teismą pagrindas yra asmens teisių ir laisvių pažeidimas. Vertinant nagrinėtų užsienio valstybių pavyzdžius, galima išskirti tokius kreipimosi į konstitucinės kontrolės instituciją pagrindus:

- Konstitucinį skundą galima paduoti dėl visų konstitucinių nuostatų, kuriose įtvirtintos asmens teisės ir laisvės;
- Konstitucinį skundą galima paduoti tik dėl tam tikrose konstitucinėse nuostatose įtvirtintų asmens teisių ir laisvių pažeidimų;
- Konstitucinį skundą galima paduoti dėl visų konstitucinių nuostatų, kuriose įtvirtintos asmens teisės ir laisvės pažeidimų išskyrus numatytas išimtis;
- Konstitucinį skundą galima paduoti ne tik dėl visų konstitucinių nuostatų, bet ir tarptautinių lygiu garantuojamų asmens teisių ir laisvių pažeidimų.

Individualaus konstitucinio skundo koncepcijoje kreipimosi pagrindų sąvoka painiojama su konstitucinio skundo objektu, tačiau vertinant tekstą matoma, kad koncepcijos kūrėjų siūlomame įtvirtinti teisiniame reguliavime nėra taikomos kreipimosi į Konstitucinį Teismą pagrindų išimtis, taip pat nėra nustatomas asmens teisių ir laisvių sąrašas, kuriuo remdamasis asmuo galėtų kreiptis į Konstitucinį Teismą. Manytina, kad toks sprendimas yra teisingas, nes Konstitucijos 30 straipsnyje įtvirtintas *ubi jus ibi remedium* principas, Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalyje *expressis verbis* įtvirtinta: „Kiekvienas savo teises gali ginti remdamasis Konstitucija“. Be to, Konstitucijoje įtvirtinta nuostata, jog Konstitucija yra vientisas ir tiesiogiai veikiantis aukščiausiasis šalies aktas, leidžiantis asmeniui, manančiam, kad jo konstitucinės teisės ir laisvės yra pažeistos, remtis bet kuria Konstitucijoje įtvirtinta subjektine teise. Taip pat pažymėtina, kad pagrindu kreiptis į Konstitucinį Teismą turėtų būti ne tik teisių ir laisvių sąrašas, įtvirtintas *expressis verbis* Konstitucijos tekste, bet ir asmens teisės ir laisvės, kylančios iš sisteminio Konstitucijos nuostatų aiškinimo bei išvedamos iš pagrindinių Konstitucijos principų.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus pakeitimo įstatymo 12 str. 1 d. 12 p. // Valstybės žinios. 2007, Nr. 140-5756.

¹²⁹ Anot P. Vinklerio ne tik „politinio elito“.

4. Individualaus konstitucinio skundo objektas

Kaip nurodyta Individualaus konstitucinio skundo koncepcijoje, Lietuvoje planuojamo įtvirtinti konstitucinio skundo modelio kreipimosi į Konstitucinį Teismą objektas – įstatymas ar kitas Seimo aktas (ar jo dalis), Respublikos Prezidento ar Vyriausybės aktas (ar jo dalis), kurių pagrindu buvo priimtas sprendimas, pažeidžiantis asmens konstitucines teises ir laisves¹³⁰. Koncepcijoje siūlomas kreipimosi į Konstitucinį Teismą objektas suponuoja išvadą, jog Lietuvoje bus pasirinktas siauro dalyko konstitucinio skundo modelis. Žinoma, koncepcija yra priimta poįstatyminiu teisės aktu ir neturi įstatymo galios, vadinasi, kuriant įstatyminį reguliavimą bei galimą Konstitucijos papildymo formuluotę šis dokumentas įpareigoja tik tokio projekto kūrėjus. Taigi nei Seimo, nei Seimo nario jis neįpareigoja. Seimo narys turi laisvą mandatą, todėl balsuoti gali savo nuožiūra ir pagal savo įsitikinimus, be to, koncepcija neeliminuoja Seimo nario teisės siūlyti savo projektą. Taigi ieškant optimalaus modelio Lietuvoje, verta panagrinėti ir galimybę įtvirtinti plataus konstitucinio skundo modelį. Plataus konstitucinio skundo esmė: asmuo su individualiu konstituciniu skundu į konstitucinės justicijos instituciją gali kreiptis dėl valstybės valdžios institucijos sprendimo, priimto vadovaujantis Konstitucijai prieštaraujančiu teisės aktu, dėl teisingumą įgyvendinančių institucijų priimtų individualių sprendimų, dėl įstatymo prieštaravimo Konstitucijai ir dėl institucijų neveikimo konstitucingumo klausimų. Siekiant surasti optimalų individualaus konstitucinio skundo modelį, svarbu atsižvelgti į tai, kokios šiuo metu yra Konstitucinio Teismo kompetencijos ribos ir kokios jos bus įtvirtinus individualaus konstitucinio skundo institutą.

Pirmiausia reikėtų aptarti galimybę individualiu konstituciniu skundu apskųsti teismo priimtą sprendimą. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje yra įtvirtinta trinarė valdžių sistema: įstatymų leidžiamoji, įstatymų vykdomoji ir teisminė valdžios. Konstitucinio Teismo vietą šioje sistemoje lemia Konstitucinio Teismo paskirtis, jo vykdomos funkcijos ypatumai. Pagal Konstitucijos 102 ir 105 straipsnius svarbiausia Konstitucinio Teismo funkcija – užtikrinti Konstitucijos viršenybę tiriant ir sprendžiant ginčus, ar įstatymai (ar jų dalis) ir kiti Seimo priimti aktai (ar jų dalis) neprieštarauja Konstitucijai, ar Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai (ar jų dalis) neprieštarauja Konstitucijai ir įstatymams. Paminėtina ir tai, kad Konstitucijoje numatytais atvejais Konstitucinis Teismas teikia išvadas. Konstitucinio Teismo sprendimai dėl įstatymų (ar jų dalių) ir kitų Seimo priimtų teisės aktų (ar jų dalių), Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktų (ar jų dalių) nekonstitucingumo turi teisinį poveikį šių valstybės valdžią vykdančių subjektų priimtų aktų taikymui ir sukuria jiems pareigą suderinti priimtus aktus su

---

¹³⁰ Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 77-3061.

Konstitucijos reikalavimais¹³¹. Taigi, Konstitucinis Teismas tiria tik įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios priimtus teisės aktus (ar jų dalis). Reikia pažymėti, kad Konstitucinio Teismo sprendimai ir jo formuojama doktrina saisto bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismus, be to, šie teismai turi *locus standi* kreiptis į Konstitucinį Teismą abejodami teisės akto (ar jo dalies) konstitucingumu, tačiau Konstitucinis Teismas netiria ir nenaikina paprastųjų teismų sprendimų. Todėl, manytina, kad toks Konstitucinio Teismo kompetencijos nustatymas nesiderintų su Konstitucijoje įtvirtintomis nuostatomis bei jau suformuota Konstitucinio Teismo jurisprudencija.

Be to, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Konstitucinis Teismas yra normų teismas. Konstitucinio Teismo įstatymo 30 straipsnyje *expressis verbis* nustatyta, kad „Konstitucinis Teismas tiria ir sprendžia tik teisės klausimus.“¹³² Taigi iš minėto straipsnio galima būtų spręsti, jog konstitucinio teismo nagrinėjimo ribos apima tik teisės klausimų tyrimą ir sprendimą, o bendrosios arba specialiosios kompetencijos teismai, vykdydami teisingumą, sprendžia fakto (t. y. teisiškai reikšmingų faktų nustatymo ir vertinimo) ir teisės taikymo klausimus. Taip pat būtų galima teigti, kad Konstitucinis Teismas egzistuoja šalia bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismų, kaip normų teismas. Juo labiau, kad ne vienoje byloje Konstitucinis Teismas yra pats atsisakęs gilintis į faktus.¹³³ Tačiau šioje vietoje reikėtų stabtelėti. Prof. E. Kūris teigė, kad „konstitucinės justicijos bylose teisės tyrimas *neišvengiamai* persipina su faktų tyrimu, konstitucinis teismas, tirdamas teisės klausimus, negali netirti *ir* faktų“¹³⁴, o „Konstitucinės kontrolės tikslas visuomet yra atsakymas į teisės klausimą, bet viena iš priemonių tam tikslui pasiekti gali, dažnai ir turi, būti atitinkamas faktų tyrimas“¹³⁵, be to, Konstitucinis Teismas turi ištirti faktus, prieš pateikdamas išvadas. Paminėtina, kad plataus konstitucinio skundo modelio šalininkai teigia, jog leidus skusti teismų priimtus sprendimus Konstitucinis

¹³¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo įstatymo 1 straipsnio pavadinimo "Konstitucinis teismas - teisminė institucija" ir šio straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006-06-10, Nr. 65-2400.

¹³² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 6-120.

¹³³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 11 d. sprendimas dėl bylos "Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 10 ir 11 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai" nutraukimo // Valstybės žinios, 1994-07-15, Nr. 54-1033; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. sausio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 10 straipsnio pirmosios dalies bei 50 straipsnio pirmosios dalies normų ir Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo 2 straipsnio antrosios dalies bei 14 straipsnio šeštosios dalies nuostatų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1996-01-31, Nr. 9-228; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. liepos 9 d. nutarimas „Dėl 1996 m. liepos 2 d. ir 1997 m. sausio 9 d. įstatymų, kuriais buvo padaryti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimai ir papildymai, atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1998-07-15, Nr. 63-1827; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2001-01-17, Nr. 5-143; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 23 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko prašymo išaiškinti, kuri Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 11 straipsnio redakcija, įsigaliojus Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimui „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 7, 11, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 7 straipsnio 1 bei 4 dalių ir Lietuvos Respublikos Prezidento įstatymo 20 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, taikytina skiriant ir mokant nukentėjusių asmenų valstybines pensijas“ // Valstybės žinios, 2002-09-27, Nr. 94-4048.

¹³⁴ Kūris E. Teisės ir faktų tyrimo persipynimas konstitucinės justicijos bylose // Teisė ir faktas konstitucinėje jurisprudencijoje. Tarptautinės konferencijos medžiaga, Vilnius, 2005 m.

¹³⁵ Ten pat.

Teismas vertins tik konkrečioje byloje taikytą ir tariamai Konstitucijai prieštaraujantį teisės aktą (ar jo dalį), kuriuo remiantis priimtas sprendimas. Žinoma, galima būtų sutikti su pozicija, kad Teismas, atsakydamas į teisės klausimą, turi nustatyti ir nagrinėti bylai reikšmingus faktus. Tačiau manytina, kad išplėtus Konstitucinio Teismo kompetenciją gali atsirasti prielaidų teigti, jog faktų tyrimas taps ne viena iš priemonių, o pagrindiniu įrankiu tikslui pasiekti, t. y. atsakyti į teisės klausimą.

Toliau nagrinėjant plataus konstitucinio skundo modelio įtvirtinimo galimybę, svarbu atkreipti dėmesį į Vokietijos Konstitucinio Teismo kompetenciją nagrinėti konstitucinius skundus, kuriuos paduoda asmuo, manantis, kad jo teisės ir laisvės pažeistos valstybės valdžios institucijų neveikimu. Lietuvoje teisinio reguliavimo nebuvimas gali būti pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai¹³⁶, jeigu atitinkamų visuomeninių santykių reguliavimas nėra nustatytas, o poreikis sureguliuoti visuomeninius santykius yra, nes to reikalauja kuris nors aukštesnės galios aktas¹³⁷. Reikia pažymėti, kad teisės spraga – legislatyvinė omisija atsiranda dėl teisės aktą išleidusio subjekto veikimo, bet ne neveikimo. Tačiau jeigu įstatymų leidėjas nesiėmė reguliuoti tam tikrų santykių arba teisėje atsirado nesureguliuotų visuomeninių santykių, pavyzdžiui, dėl socialinio gyvenimo dinamikos, ydingos teisėkūros, įstatymų leidėjo neveikimo, perteklinių normų ir pan., o tokio reguliavimo nereikalauja aukštesnės galios teisės aktas, *inter alia* Konstitucija, – tai *lacuna legis*. Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, kad jis neturi įgaliojimų tirti valstybės institucijų vengimo, delsimo priimti teisėkūros sprendimus, kokių nors kitų motyvų nulemtu neveikimo, net jeigu teisės sistemoje dėl šio neveikimo atsiranda spragų ar kitų neapibrėžčių¹³⁸. Taigi, Konstitucinis Teismas nesprenžia valstybės valdžios institucijų

---

¹³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 23 straipsnio, 38 straipsnio 2 dalies, 41 straipsnio 5 dalies, 152 straipsnio 5 dalies, 155 straipsnio 4 dalies, 156 straipsnio 5 dalies, 180 straipsnio, 208 straipsnio 4 bei 11 dalių ir 231 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2001-01-31, Nr. 10-295; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 6 d. sprendimas „Dėl Panevėžio apygardos administracinio teismo prašymo ištirti Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymo nuostatų atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1458 "Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo" nuostatų“ // Valstybės žinios, 2003-05-09, Nr. 45-2031; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 6 d. sprendimas „Dėl Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 24 straipsnio pakeitimo, 23 ir 32 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2003-05-15, Nr. 48-2133; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. balandžio 16 d. sprendimas „Dėl pareiškėjo - Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo statuto trisdešimt aštuntasis skirsnis bei kai kurios šio skirsnio nuostatos ir Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. IX-1954 "Dėl Specialiosios tyrimo komisijos sudarymo" neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat ar Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. IX-1954 "Dėl specialiosios tyrimo komisijos sudarymo" sudarytos specialiosios tyrimo komisijos Respublikos Prezidentui Rolandui Paksui pateiktų kaltinimų pagrįstumui ir rimtumui ištirti bei išvadai dėl siūlymo pradėti apkaltos procesą parengti 2003 m. gruodžio 30 d. sprendimu Nr. 1 patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. IX-1954 sudarytos specialiosios tyrimo komisijos reglamentas ir kai kurios šio reglamento nuostatos neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, tarptautinio pilietinių ir politinių teisių paktų bei Lietuvos Respublikos Seimo statuto nuostatoms // Valstybės žinios, 2004-04-20, Nr. 57-2006. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios, 2004-12-18, Nr. 181-6708.

¹³⁷ Šiuo atveju tai teisės spraga - legislatyvinė omisija.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas „Dėl teisenos byloje pagal pareiškėjo - Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio

neveikimo atveju, bet tokia situacija nereiškia, kad asmuo negali apginti savo pažeistų teisių kreipdamasis į bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismus. Įstatymais ir kitais teisės aktais nenustatyto teisinio reguliavimo ir valstybės institucijų neveikimu pažeistų asmens teisių gynyba turi būti užtikrinta bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismuose.

Jeigu susiklostytų tokia situacija, kad Lietuvos teisinėje sistemoje būtų įtvirtintas plataus konstitucinio skundo modelis, kuris leistų Konstituciniam Teismui vertinti bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismų sprendimus, galima būtų teigti, jog tai paverstų šią instituciją superkasacine instancija. Vadinasi, tokia situacija faktiškai panaikintų Konstitucinio Teismo, kaip konstitucinės kontrolės institucijos, egzistavimą šalia bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismų sistemų ir teismų institucinės sąrangos sistemoje pakeltų jį dar vienu laipteliu aukščiau. Kaip minėta, kiekvienas teismas yra savarankiškas ir nėra administraciniu ar organizaciniu požiūriu, ar kaip nors kitaip pavaldus jokiam aukštesniam teismui. Be to, Konstitucinis Teismas yra vienintelė konstitucinės justicijos institucija ir šioje srityje nėra instancinės sistemos. Tačiau Konstitucinio Teismo galimybė daryti įtaką paprastųjų teismų priimamiems sprendimams ne tik savo suformuota konstitucine jurisprudencija, bet ir turint teisę tuos sprendimus naikinti, manytina, pernelyg išplėstų Konstitucinio Teismo, kaip teisminės valdžios, galias kitų teisminės valdžios institucijų atžvilgiu ir sukurtų įtampą tarp teismų. Reikėtų pabrėžti kompetencijos atskyrimo klausimą. Teigiama, kad vertindamas tik byloje taikomo teisės akto atitikimo Konstitucijai klausimą, Konstitucinis Teismas neišterptų į bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismų veiklą, tačiau jeigu Konstitucinis Teismas tirtų ne tik įstatymų (ar jų dalių) ar kitų Seimo aktų (ar jų dalių), Respublikos Prezidento ar Vyriausybės aktų (ar jų dalių), bet ir kitų viešosios valdžios institucijų sprendimų atitikimo Konstitucijai klausimą, manytina, kad atsirastų prielaidų teigti, jog iš tiesų yra priešingai. Bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismai, kaip ir Konstitucinis Teismas, vykdydami teisingumą siekia užtikrinti savo jurisprudencijos tęstinumą (nuoseklumą, neprieštaringumą) ir savo sprendimų prognozuojamumą, būtent remdamiesi savo jau suformuota oficialia praktika bei precedentais. Ypač svarbu pažymėti tai, kad tiek Konstitucinis Teismas, tiek bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismai, tai daro tik savo kompetencijos ribose. Įtvirtinus plataus konstitucinio skundo modelį iškiltų ne tik Konstitucinio Teismo, kaip dar vienos kasacinės instancijos problema, bet ir kompetencijos atskyrimo problema. Žinoma, nors galbūt formaliai

---

1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ar Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsniui, 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 "Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo" dalinio pakeitimo" 1 punktą neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, nutraukimo // Valstybės žinios, 2006-08-12, Nr. 88-3475.

Konstitucinis Teismas nevirstų aukščiausiaja kasacine teismine institucija, tačiau realiai atsirastų prielaidų Konstitucinį Teismą taip vertinti. Todėl, kaip teigia prof. E. Kūris, darant formalius „pradinio“ Konstitucijos teksto pakeitimus arba aiškinant Konstituciją turi būti atsižvelgiama į jau suformuotą konstitucinę doktriną, kaip visumą¹³⁹, o nuo suformuotos doktrinos nukrypstama tik išimtiniais atvejais, kai tai yra neišvengiama, objektyviai būtina, konstituciškai pagrįsta ir pateisinama. Reikia siekti užtikrinti Konstitucinio Teismo formuluojamos doktrinos tęstinumą bei stabilumą ir pasitikėjimą šia konstitucinės kontrolės institucija. Šiuo atveju Konstitucijos nuostatos ir suformuota doktrina skiriasi nuo plataus konstitucinio skundo modelių įtvirtinamų pagrindinių principų. Taigi, galima teigti, kad Individualaus konstitucinio skundo koncepcijos kūrėjų pasirinktas siauras konstitucinio skundo modelis laikytinas labiau priimtiniu Lietuvos teisinės sistemos ir suformuotos praktikos atžvilgiu.

5. Individualaus konstitucinio skundo priimtimumo sąlygos

5. 1. Reikalavimas išnaudoti visas gynybos priemones

Pagal Individualaus konstitucinio skundo koncepciją siekiama įtvirtinti tokią kreipimosi sąlygą – asmuo su individualiu konstituciniu skundu gali kreiptis į Konstitucinį Teismą tik pasinaudojęs visomis teisinės gynybos priemonėmis.

Subsidiarumo principo esmė – tik tos funkcijos, kurių negalima išspręsti žemesniu lygmeniu yra perduodamos aukštesniam lygmeniui, o sprendimai turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriame jie veiksmingiausi. Šiuo atveju galima teigti, kad bendrosios kompetencijos teismai, kvalifikuodami bylos aplinkybes, priimdami sprendimus, taikydami ordinarinę teisę, kurioje jie specializuojasi, tai padaryti sugeba geriausiai, o konstitucinio lygio klausimai, Konstitucijos oficialus interpretavimas, teisės aktų konstitucingumo vertinimas priskiriamas Konstitucinio Teismo kompetencijai. Tačiau būtina pabrėžti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra ne kartą savo nutarimuose konstatavęs¹⁴⁰, kad Konstitucijos oficialus interpretavimas ir konstitucinės doktrinos plėtojimas nėra tik Konstitucinio Teismo funkcija. Negalimos tokios situacijos, kad nebūtų įmanoma teisme patikrinti, ar Konstitucijai ir įstatymams neprieštarauja tie teisės aktai (jų dalys), kurių atitikties Konstitucijai kontrolė nėra priskirta Konstitucinio Teismo jurisdikcijai. Remiantis Konstitucija Konstitucinis Teismas sprendžia ne dėl visų žemesnės galios teisės aktų (jų dalių) atitikties Konstitucijai (kitiems

¹³⁹ Kūris E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencijos medžiaga, Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002.

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsnių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2007-10-27, Nr. 111-4549; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006-03-31, Nr. 36-1292.

aukštesnės galios teisės aktams), o tik dėl to, ar aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, neprieštarauja Seimo, Respublikos Prezidento ar Vyriausybės išleisti arba referendumu priimti aktai (jų dalys). Todėl specializuoti teismai, taip pat ir bendrosios kompetencijos teismai turi teisę tikrinti ministrų išleistų teisės aktų, kitų žemesnės galios poįstatyminių teisės aktų, savivaldybių institucijų išleistų teisės aktų atitikimą Konstitucijai ir aukštesnės galios teisės aktams. Remiantis Latvijos ir kitų siaurą konstitucinio skundo modelį savo teisinėje sistemoje įtvirtinusių šalių patirtimi, galima teigti, kad turi būti pasirinktas toks individualaus konstitucinio skundo modelis, kuris įtvirtintas Lietuvos teisinėje sistemoje veiktų taip, kad kompetencijų atskyrimas būtų aiškus ir nekvestionuojamas bei nebūtų konfrontacijos tarp Aukščiausiojo Teismo (kaip paskutinės instancijos teismo, kurio sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami) ir Konstitucinio Teismo, o šis nevirėtų, kaip teigia A. Endzinš „superkontrolės“ arba superkasacinė institucija.

Į subsidiarumo principą galima pažiūrėti ir iš kitos pusės. Sprendimų priėmimas toje grandyje, kurioje geriausiai įmanoma tai padaryti, gali būti vertinamas ir taip, kad išnaudojus visas gynybos priemones ir joms nepasiteisinus, konstitucinės priežiūros institucija tampa paskutine nacionalinės sistemos dalimi, padedančia efektyviai ir realiai ginti pažeistas pagrindines žmogaus teises ir laisves. Šiuo atveju nekyla konfrontacijos tarp teisingumą vykdančių institucijų ir konstitucinės priežiūros institucijos dėl kompetencijos atskyrimo klausimo, tačiau kyla klausimas, kaip įvertinti tokį teiginį – „išnaudojus visas gynybos priemones“. Kokios tos priemonės? Kaip elgtis, jeigu tokių priemonių nėra? Ar tokiu atveju gali būti užkertamas kelias kreiptis į konstitucinės justicijos instituciją? Manytina, kad įtvirtinant skundo leistinumo ir priimtinumą sąlygas privalu aiškiai ir tiksliai nurodyti, kokios gynybos priemonės turi būti panaudotos (teisminės ir (arba) neteisminės). Taip pat turėtų būti įtvirtinta galimybė kreiptis į Konstitucinį Teismą neišnaudojus visų gynybos priemonių, pavyzdžiui: esant visuomeniniam interesui, t. y. byloje priimtas sprendimas turėtų svarbią reikšmę ne tik pareiškėjo teisėms ir laisvėms, bet ir visai visuomenei, arba jeigu bylos bendrosios kompetencijos teisme nesustabdomas ir nenagrinėjimas Konstituciniame Teisme asmeniui sukeltų didelę materialinę žalą ar kitaip neigiamai, sunkiai arba apskritai neatitaisomai veiktų jo teisinį statusą. Žinoma, kaip minėta, remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucija bylos nagrinėjimo metu suabejoję aukščiausių valstybės institucijų priimtų teisės aktų teisėtumu į Konstitucinį Teismą gali kreiptis bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismai, todėl galima būtų teigti, kad tokia įtvirtinta nuostata lyg ir suteiktų asmeniui netiesioginę teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą. Tačiau reikia pažymėti, kad kalbame apie tiesioginio asmens kreipimosi į Konstitucinį Teismą galimybę, todėl įtvirtinant konstitucinio skundo institutą, turėtų būti sureguliuotas kreipimosi neišnaudojus visų teisinės gynybos priemonių klausimas. Verta paminėti, kad žvelgiant į ateitį ir susidūrus su

tokiomis situacijomis, kai tam tikrais atvejais skundas negalėtų būti laikomas priimtinu bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismuose, svarbu sureguliuoti kreipimosi teisės klausimą, kai tokių (teisminių ir (arba) neteisminių) gynybos priemonių nėra.

5.2. Reikalavimai konstituciniam skundai pateikti

Skunde turi būti nurodytas ginčijamas įstatymas ar kitas Seimo aktas (ar jo dalis), Respublikos Prezidento ar Vyriausybės aktas (ar jo dalis), kuriuo remiantis buvo priimtas sprendimas, pažeidžiantis asmens konstitucines teises ir laisves; kokia konstitucinė teisė ir laisvė yra pažeista ir jos pažeidimo pobūdis; faktinės aplinkybės, pagrindžiančios skundą. Būtina nustatyti dokumentų, kurie turi būti pateikti su skundu, sąrašą: valstybės institucijos priimtas galutinis sprendimas, reikiamas nuorašų skaičius, sumokėto žyminio mokesčio kvitas ir kt.¹⁴¹ Nagrinėtų užsienio valstybių kontekste, manytina, kad Lietuvos Individualaus konstitucinio skundo koncepcijoje pasirinkti reikalavimai pareiškėjo kreipimuisi vertintini kaip pakankami ir pagrįsti. Tokia aiški reikalavimų skundai tvarka turėtų būti įtvirtinta atitinkamuose teisės aktuose bei skundo pateikimo forma patalpinta Konstitucinio Teismo tinklalapyje. Jeigu pareiškėjas Konstituciniam Teismui padavė ne visus reikiamus dokumentus ar atliko tam tikrus veiksmus netiksliai, manytina, kad skundas neturėtų būti atmestas, tačiau turėtų būti nustatytas terminas trūkumams pašalinti.

Reikia pažymėti, jog nagrinėjant reikalavimus konstituciniam skundai paduoti, reikėtų atkreipti dėmesį į konstitucinio skundo objektą. Konstitucinio skundo objektas yra aukščiausiųjų valstybės valdžios institucijų priimti teisės aktai, tačiau Individualaus konstitucinio skundo koncepcijoje nedetalizuojama, ar teisės aktas, kuriuo vadovaujantis priimtas sprendimas, pažeidžiantis asmens teises ir laisves, atitiks skundo priimtumo sąlygas, jeigu bus įstatymų leidėjo panaikintas, be to, ar teisės akto panaikinimas būtų pagrindas priimti sprendimą pradėtą teiseną nutraukti? Taigi kyla klausimas, ar pareiškėjas gali Konstituciniam Teismui skųsti negaliojantį teisės aktą? Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalyje skelbiama, jog „Ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas priimti sprendimą pradėtai teisei nutraukti.“¹⁴² Konstitucinis Teismas yra ne kartą pasisakęs, kad vertinti ginčijamų teisės aktų atitikimą Konstitucijai pagal jų turinį, taip pat pagal priėmimo ir pasirašymo tvarką nėra teisinių motyvų, jeigu jie nustojo galios. Atsižvelgdamas į tai, kad ginčijamų teisės aktų galiojimas yra pasibaigęs, Konstitucinis Teismas konstatuodavo, jog tai yra pagrindas pradėtą teiseną byloje nutraukti¹⁴³. Tačiau 2006 m. kovo 28 dienos nutarimu, Konstitucinis Teismas iš dalies pakeitė

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl Individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 77-3061.

¹⁴² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 6-120.

¹⁴³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. spalio 13 d. sprendimas „Dėl pradėtos teisenos byloje nutraukimo“ // Valstybės žinios, 1993-10-20, Nr. 54-1060; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 21 d. sprendimas „Dėl

šià pozicijà konstatuodamas, kad Konstitucijà draudžia Konstitucinio Teismo įstatyme nustatyti tokį teisinį reguliavimą: jeigu ginčijamas teisės aktas nebegalioja, tačiau turėtų būti taikomas teismo nagrinėjamoje byloje, Konstitucinis Teismas galėtų būtent dėl to atsisakyti pagal pareiškėjo prašymà tirti ir spręsti tokio akto atitikties Konstitucijai klausimą. Taip pat Konstitucinis Teismas pripažino, kad ginčijama Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalies nuostata neprieštarauja Konstitucijai, nes pagal šią nuostatà pradėtà teisenà byloje galima nutraukti tik tais atvejais, kai panaikinamas teisės aktas, dėl kurio į Konstitucinį Teismà kreipėsi ne teismai, bet kiti Konstitucijos 106 straipsnyje nurodyti subjektai, ir tik atsižvelgiant į nagrinėjamos bylos aplinkybes¹⁴⁴. Taigi, ši Konstitucinio Teismo įstatymo nuostata negali būti taikoma, kai į Konstitucinį Teismà kreipiasi bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismai, nes priešingu atveju negalima būtų apginti žmogaus konstitucinių teisių. Manytina, kad institucionalizavus konstitucinį skundà, tokia išimtis turėtų būti taikoma ne tik teismų kreipimūsi atžvilgiu, bet ir asmenims, manantiems, kad jų konstitucinės teisės ir laisvės pažeistos.

6. Terminas individualiam konstituciniam skundui pateikti

Individualaus konstitucinio skundo koncepcijos kūrėjai nustatė, kad kreipimosi į Konstitucinį Teismà terminas galėtų būti ne ilgesnis kaip 3 mėnesiai nuo galutinio valstybės institucijos sprendimo.

Veiksmingumo principo požiūriu protingų terminų nustatymas individualiam skundui pareikšti yra suderinamas su teisinio tikrumo principu. Teisinio tikrumo bei teisinio aiškumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai¹⁴⁵. Todėl, skirtingai nei Rusijos Federacijoje, manytina, kad terminas konstituciniam skundui suformuluoti, pagrįsti ir paduoti turi būti nustatytas. Terminu nustatymas svarbus dėl to, jog esant galutiniam valstybės

---

pradėtos teisenos byloje Nr. 8 "Dėl Vilniaus miesto 2-osios apylinkės teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 8(1) straipsnis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai", nutraukimo" // Valstybės žinios, 1993-12-24, Nr. 72-1364; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 27 d. sprendimas „Dėl pradėtos teisenos nutraukimo“ // Valstybės žinios, 1994-07-13, Nr. 53-1021.

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006-03-31, Nr. 36-1292.

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88(1) straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršinininko atleidimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 9 straipsnio 1 daliai“ // Valstybės žinios, 2003-05-31, Nr. 53-2361; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 67 "Dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo" patvirtintų alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2004-01-29, Nr. 15-465.

valdžios institucijos priimtam bei įsiteisėjusiam ir vykdomam arba įvykdytam sprendimui, kartais atkurti pažeistas teises būtų sunku arba neįmanoma. Be to, dėl pavėluoto kreipimosi gali išnykti tam tikros aplinkybės, kurios turėtų svarbią reikšmę nustatant, ar tikrai yra pažeistos asmens pagrindinės teisės ir laisvės. Be to, šis principas apsaugo pareiškėją, nes užtikrina greitesnį ir efektyvesnį skundo išnagrinėjimą. Antai Latvijoje praleisto termino negalima atnaujinti ir Latvijos Konstitucinis Teismas tvirtai laikosi šios pozicijos, tačiau, remdamasi kitų nagrinėtų valstybių patirtimi, manyčiau, kad turėtų būti nustatytos išimtys, kada dėl priežasčių, kurias Teismas pripažįsta svarbiomis, būtų leidžiama atnaujinti praleistą terminą. Manytina, kad Teismas taip pat galėtų procesinius terminus dėl tam tikrų priežasčių pratęsti.

7. Proceso išlaidos

7.1. Atstovavimas

Individualaus konstitucinio skundo koncepcijoje nustatyta, kad pareiškėjas neturėtų teisės pats surašyti skundą neturėtų ir pateikti skundą jis galėtų tik pasinaudojęs advokato paslaugomis. Jeigu pareiškėjas yra fizinis asmuo, turintis aukštąjį teisinį išsilavinimą, surašyti skundą teisę turėtų jis pats.

Lietuvos pasirinkimas į Konstitucinį Teismą kreiptis tik advokato surašytu skundu apsaugotų nuo akivaizdžiai nepagrįstų skundų. Koncepcijos kūrėjai tikisi, jog advokatas, padedantis surašyti skundą pareiškėjui, manančiam, kad jo pagrindinės teisės ir laisvės įprastomis gynybos priemonėmis nebuvo tinkamai apgintos, galės įvertinti tokio skundo perspektyvas ir padėti asmeniui patardamas dėl skundo nagrinėjimo Konstituciniame Teisme perspektyvos. Taip pat toks teisinis reguliavimas padėtų išvengti neprofesionaliai surašytų kreipimųsi ir ribotų konstitucinių skundų, pasiekiančių Konstitucinį Teismą, srautus, be to, tokia praktika užtikrintų skundo kokybę ir palengvintų atrankos procesą. Pavyzdžiui, Vokietijoje žyminis mokestis nerenkamas, oficialūs dokumentai paduodant skundą nėra reikalingi. Tai, kad išsamūs skundo turinio reikalavimai nėra nustatyti, lemia tokią situaciją, jog skundai būna surašyti ranka ir paruošti be advokato pagalbos. Tokių taisyklių pasekmė – Konstitucinį Teismą kiekvienais metais pasiekia daugiau kaip 5 000 nusiskundimų¹⁴⁶. Todėl reikalavimas naudotis advokato paslaugomis vertintinas teigiamai. Taip pat, atsižvelgiant į Lenkijos pavyzdį, svarbu nustatyti, kad asmeniui, neišgalinčiam susimokėti už individualaus konstitucinio skundo parengimą, būtų suteikta teisė į nemokamą teisinę pagalbą. Pavyzdžiui, asmuo, kuriam reikalinga advokato teisinė konsultacija rengiant skundą, su nustatytos formos prašymu kreiptųsi į Konstitucinį Teismą, kad šis paskirtų advokatą. Pažymėtina tai, jog siekiant, kad būtų užtikrintas

---

¹⁴⁶ Luise Barnstedt, Administration of the Federal Constitutional Court, Conference of Secretaries General of Constitutional Courts and bodies of equivalent jurisdiction // [http://www.venice.coe.int/docs/2005/CDL-JU\(2005\)042-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2005/CDL-JU(2005)042-e.asp) prisijungimo laikas: 2009-10-16.

teisinio saugumo ir teisinio tikrumo principas, turėtų būti sustabdytas koncepcijoje siūlomas trijų mėnesių nuo galutinio valstybės institucijos sprendimo kreipimosi terminas iki kol Teismas išnagrinės prašymą ir skirs advokatą. Taip pat Individualaus konstitucinio skundo koncepcijoje neužsimenama, ar advokato teisinė pagalba turi būti teikiama tik surašant konstitucinį skundą, ar advokatas privalo pareiškėjui atstovauti ir teisiniame procese. Vertinant nagrinėtų valstybių pavyzdžius, manytina, kad konstituciniame teisiniame procese pareiškėjas savo teises galėtų ginti pats.

7.2. Kreipimosi apmokestinimas

Individualaus konstitucinio skundo koncepcijoje teigiama, jog siekiant apriboti individualių skundų srautus, pasiekiančius Konstitucinį Teismą, turėtų būti įvestas minimalus žyminis mokestis. Žyminio mokesčio įvedimas sietinas su pareiškėjo tam tikru užtikrintumu, o ne tik manymu, kad jo pagrindinės teisės ir laivės yra pažeistos. Žyminio mokesčio įvedimas ir (arba) reikalavimas kreiptis į advokatą bei su šiomis kreipimosi sąlygomis susijusios išlaidos ne tik ribotų Konstitucinį Teismą pasiekiančių skundų srautus, bet ir skatintų pareiškėją įvertinti visas aplinkybes ir nesikreipti į Konstitucinį Teismą tik dėl patikrinimo, ar priimtas sprendimas nepažeidė asmens konstitucinių teisių ir laisvių. Tačiau daugelyje individualų konstitucinį skundą praktikuojančių šalių konstituciniam skundai paduoti pakanka vien tik „manyti“, jog tavo teisė yra pažeista. Tai siejama su tuo, kad ne kiekvienas asmuo turi tiek teisinių žinių, o juo labiau teisinį išsilavinimą, kad kiekvienu atveju galėtų pagrįstai vertinti vieno ar kito teisės akto konstitucingumo klausimą. Todėl žyminis mokestis neturėtų riboti subjekto teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą, nes tai susiję su didesnėmis procesinėmis išlaidomis (juo labiau, jei surašant individualų konstitucinį skundą būtų reikalaujama tai atlikti su advokato pagalba) ir turėtų būti sudarytos prielaidos šią konstitucinės gynybos priemonę padaryti prieinama plačiai, taip pat ir socialiai jautrių asmenų kategorijai. Pavyzdžiui, remiantis Civilinio proceso kodeksu (toliau – CPK), tokios prielaidos galėtų būti: CPK 83 straipsnyje numatyta galimybė atleisti nuo žyminio mokesčio arba atleisti nuo dalies žyminio mokesčio mokėjimo atsižvelgiant į asmens turtinę padėtį. Šiuo atveju asmuo privalo su teikiamu teismui procesiniu dokumentu (skundu), už kurio pateikimą privaloma mokėti žyminį mokestį, pateikti motyvuotą prašymą bei asmens sunkią turtinę padėtį patvirtinančius įrodymus¹⁴⁷. Taip pat galėtų būti numatyta žyminio mokesčio sumokėjimo atidėjimo galimybė atsižvelgiant į sunkią asmens turtinę padėtį¹⁴⁸.

¹⁴⁷ Tokie įrodymai gali būti pažyma apie gaunamą darbo užmokestį, asmens pajamų deklaracija, išrašai iš banko sąskaitų, įvairios pažymos apie dideles asmens išlaidas, išlaikomus asmenis. Juridinio asmens atveju teismui galėtų būti teikiami atitinkami finansinės atskaitomybės dokumentai, buhalterinės pažymos, atsiskaitymų su kreditoriais žiniaraščiai ir pan.

¹⁴⁸ Civilinio proceso kodekso 83 str. // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

8. Individualių konstitucinių skundų atranka

Skundų pirminę atranką galėtų atlikti Konstitucinio Teismo teisėjas, teisėjų kolegija. Skundo priėmimo nagrinėti šiame teisme klausimą pagal teisėjo, teisėjų kolegijos teikimą ar rekomendacijas pagal bendrą taisyklę galėtų spręsti Konstitucinis Teismas.¹⁴⁹

Skundų atranka yra vienas iš svarbiausių elementų individualaus konstitucinio skundo padavimo ir nagrinėjimo procese. Apžvelgus įvairių šalių pavyzdžius galima daryti išvadą, kad atrankos procesas skirtas tam, jog būtų įsitikinta ir užtikrinta, kad skundas yra leistinas ir priimtinas. Išnagrinėjus kitų šalių patirtį matoma, kad konstitucinių skundų priimtimumo klausimą nagrinėja vienas arba keli teisėjai, o kartais – faktiškai aparatas (teisėjų padėjėjai, patarėjai ir t. t.)¹⁵⁰. Konstitucinio Teismo įstatyme nustatyta, kad išankstinį kreipimosi tyrimą dėl priimtimumo klausimo atlieka Konstitucinio Teismo pirmininko paskirti vienas arba keli teisėjai. Kilus nesutarimams tarp pirmininko ir teisėjo (-ų) dėl kreipimosi priėmimo, prašymų priimtimumo klausimas svarstomas tvarkomuosiuose posėdžiuose¹⁵¹. Iš esmės šiuo metu nustatyta prašymų atrankos tvarka nesiskiria nuo Individualaus konstitucinio skundo koncepcijoje siūlomos, tačiau esminė problema kyla dėl teisėjų darbo krūvio ne tik sprendžiant jau priimtas nagrinėti bylas, bet ir svarstant skundų priimtimumo klausimą. Žinant Lietuvos piliečių pomėgį bylinėtis, juo labiau dėl asmens teisių ir laisvių pažeidimų kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą (kuris ragina Lietuvą įteisinti individualų skundą, tikėdamasis, kad tuomet Strasbūre sumažėtų skundų iš Lietuvos¹⁵²), nepagrįsta būtų tikėtis, jog mažiau skundų sulauks ir Konstitucinis Teismas. Diskusijose dėl individualaus konstitucinio skundo įtvirtinimo buvo pateikta siūlymų didinti teisėjų skaičių¹⁵³, atrankas vykdyti Konstitucinio Teismo aparatui. Konstitucinio Teismo teisėjų skaičiaus didinimas reikalautų Konstitucijos pataisos, tačiau siekiant aukščiausiojo šalies teisės akto stabilumo, manytina, kad reikėtų ieškoti kitų darbo krūvio problemos sprendimo būdų. Remiantis išnagrinėta užsienio valstybių patirtimi, tikslinga būtų preliminarų skundo priimtimumo klausimą leisti spręsti Teismo personalui, kuris atliktų preliminarią konstitucinių skundų ir pareiškimų patikrą: priimtų konstitucinius skundus, registruotų juos, ruošų dokumentų projektus ir nurodymus, suteiktų informaciją besikreipiantiems subjektams, vykdytų teisėjų nurodymus. Tačiau leidimo vykdyti preliminarią skundo priimtimumo atranką ir leidimo ribų klausimas turėtų būti aiškiai reglamentuotas, o

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 77-3061.

¹⁵⁰ Kūris E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencijos medžiaga, Vilnius, 2002 m.

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 24 str. // Valstybės žinios. 1993, Nr. 6-120.

¹⁵² Skėrytė J. Lapinskas: be individualiojo skundo KT – neprieinamas gyventojams// http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20080407a.html; prisijungimo laikas: 2009-11-22.

¹⁵³ Skėrytė J. Konstitucinis Teismas taps prieinamas piliečiams // http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20070612a.html; prisijungimo laikas: 2009-11-22.

galutinis sprendimas dėl skundo priimtino visada turėtų priklausyti teisėjo ar teisėjų (kuriems paskirtas išankstinis bylos nagrinėjimo etapas) prerogatyvai. Remiantis Vokietijos Federacijos patirtimi, Konstitucinio Teismo aparato darbo efektyvumą didintų sukurta duomenų bazė, kurioje būtų registruojami besikreipiantys asmenys, siekiant nustatyti, ar nesikreipiama pakartotinai. Taip pat svarbu nustatyti galimybę pataisyti skundą, jeigu jis neatitinka tam tikrų formalių reikalavimų bei skirti terminą trūkumams pašalinti. Formalių reikalavimų nesilaikymas ar netinkamas laikymasis neturėtų būti priežastis atsisakyti nagrinėti skundą: dėl tokios susidariusios situacijos negalima daryti prielaidos, esą pareiškėjo teisės ir laisvės nėra pažeistos.

Konstitucinio Teismo darbo efektyvumui didinti ne mažiau svarbu nagrinėti šiuo metu Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtintą teismo veiklos kolegialumo principą¹⁵⁴, reiškiantį, jog bylas nagrinėja ir nutarimus, išvadas ar sprendimus teismas priima *in corpore*. Kaip teigia buvęs Konstitucinio Teismo pirmininkas prof. E. Kūris, „Nutarimai Teisme niekuomet nepriimami penki prieš keturis ar šeši prieš tris. Visuomet siekiama aiškios, neginčijamos pozicijos, kurios nepakeistų vieno ar kito asmens pasikeitimas keičiantis Teismo sudėčiai. Siekiama, kad sprendimai būtų kokybiškesni, nes juk tai – Konstitucijos aiškinimas“¹⁵⁵. Nekyla abejonių, kad vieningo sprendimo paieškos užtrunka ilgiau, kai Teismas sprendimus ir išvadas priima *in corpore*, todėl siekiant reguliuoti darbo krūvį reikėtų pakeisti šią įstatymo nuostatą ir leisti prašymus nagrinėti ne visai Konstitucinio Teismo sudėčiai, o trijų (penkių) teisėjų kolegijoms. Devyni teisėjai galėtų nagrinėti itin sudėtingas bylas¹⁵⁶. Taip pat manytina, jog reikėtų didinti Teisės departamento teisėjų padėjėjų skaičių, kurie padėtų atlikti skundų priimtino tyrimus, rengtų medžiagą bylų teisminiam nagrinėjimui ir atliktų kitas funkcijas, kurios leistų pagreitinti skundų atrankos ir nagrinėjimo procesą.

9. Individualaus konstitucinio skundo nagrinėjimo terminai

Konstitucinio Teismo įstatymo 29 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti bylos nagrinėjimo Konstituciniame Teisme terminai: „Bylos nagrinėjimas turi būti užbaigtas ir galutinis nutarimas ar išvada priimti ne vėliau kaip per 4 mėnesius nuo prašymo ar paklausimo gavimo Konstituciniame Teisme dienos, jeigu Konstitucinis Teismas nenustato kitaip“. Tačiau pažvelgus į lentelę Nr. 2 matyti, kad pagal paduotų prašymų statistiką Konstitucinis Teismas nepajėgus per 4 mėnesius nuo prašymo įteikimo dienos išnagrinėti bylą bei pateikti galutinį sprendimą – Konstitucinio Teismo sprendimu šis terminas visuomet yra pratęsiamas.

¹⁵⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 6-120.

¹⁵⁵ Šindeikis A. Konstitucinis Teismas praskleidžia paslapties skraistę // Veidas. 2005 m. kovo 17 d. Nr. 11.

¹⁵⁶ Digrytė E. Planai įteisinti individualų skundą KT dedami į stalčių iki krizės pabaigos // <http://www.vaateismas.lt/index.php/lt/42845/>; prisijungimo laikas: 2009-11-22.

2 lentelė. Kreipimosi į Konstitucinį Teismą ir priimtų sprendimų arba nutarimų statistika

Kreipimosi į Konstitucinį Teismą ir priimtų sprendimų arba nutarimų statistika	2005	2006	2007	2008	2009
Priimta sprendimų aiškinti Konstitucinio Teismo nutarimą	1	0	1	1	1
Priimta nutarimų:	13	22	20	18	8
Iš viso priimta sprendimų ir nutarimų	14	22	21	19	9
Gauta prašymų tais metais:	35	78	40	45	44
Proc. nuo gautų prašymų	40	28,21	52,5	42,22	20,45

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

Todėl šiuo atveju susiduriame su procesinio ekonomiškumo principu. Reikia pažymėti, kad ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje skelbiama apie bylos išnagrinėjimo protingą trukmę¹⁵⁷. Šis principas tiesiogiai nei Konstitucijoje, nei Konstitucinio Teismo įstatyme nėra formuluojamas, tačiau atsispindi minėtoje ir kitose Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatose. Pavyzdžiui, Konstitucinis Teismas gali atsisakyti atlikti tam tikrus nekeliančius abejonių formalius procesinius veiksmus ir taip pagreitinti bylos nagrinėjimą ir pan. Tai, kad konstitucinio teismo proceso principų sistemos neatskiriama dalis yra šis principas, suponuoti poreikį nustatyti privalomus bylos nagrinėjimo terminus. Tačiau galima būtų teigti, kad toks nustatymas disonuotų su teisėjų nepriklausomumo ir nesikišimo į teisėjų veiklą principais. Žvelgiant iš kitos pusės, tai turi įtakos ir bylos šalių teisėms: teisinis reguliavimas, nustatantis privalomus bylų nagrinėjimo terminus, paneigia konstitucinio teismo proceso dalyvio teisę į greitą ir ekonomišką bylos išnagrinėjimą. Beje, tai ne vienintelė su bylos nagrinėjimo terminais susijusi problema, Konstitucinio Teismo įstatymo 44 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas teismo proceso nepertraukiamumo principas: „Kol pradėtoji nagrinėti byla bus baigta nagrinėti arba jos svarstymas bus atidėtas, Teismas neturi teisės nagrinėti kitų bylų, išskyrus procesinių sprendimų dėl kitos bylos skyrimo nagrinėti teisminiame posėdyje ar dėl bylos nagrinėjimo termino pratęsimo priėmimą“. Ši nuostata daro didelę įtaką nuolatiniam bylų nagrinėjimo terminų pratęsimui bei bylos išnagrinėjimo trukmei. Kitas aspektas – tai bylų Konstituciniame Teisme nagrinėjimo eiliškumo principas. Konstitucinio Teismo įstatyme *expressis verbis* šis principas neįtvirtintas, o apie bylų nagrinėjimo eiliškumą kalbama Konstitucinio Teismo reglamento VII skyriaus IV skirsnyje. Išskyrus Konstitucijoje įtvirtintų paklausimų nagrinėjimą skubos tvarka, bylos paprastai nagrinėjamos laikantis eiliškumo principo, tačiau prireikus Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas į bylos pobūdį ir kitas aplinkybes, gali paankstinti bylos nagrinėjimą arba nukelti jį vėlesniam laikui¹⁵⁸. Manytina, kad Konstitucinis Teismas turėtų būti suvaržytas tam tikrų parametrų savo veikloje. Bylų nagrinėjimo eiliškumo principas turėtų atsispindėti apibrėžiant konstitucinį teismo procesą ir kartu nustatant bendrojo principus, kaip turi būti nagrinėjamos bylos. Konstitucinis Teismas,

¹⁵⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, 6 str. // Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987.

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo reglamentas 120p. // <http://www.lrkt.lt/Reglamentas.html>; prisijungimo laikas: 2009-10-10.

paankstindamas bylos nagrinėjimą, tarsi suteikia prioritetą kitų bylų atžvilgiu, nors iš esmės visos bylos turėtų būti vertinamos vienodai. Todėl visuomenėje galėtų kilti abejonės, ar Teismas yra nešališkas ir nepriklausomas nuo išorinio spaudimo. Bylų nagrinėjimo eiliškumo išimtyse turėtų būti aiškiai apibrėžtos ir galėtų būti taikomos byloms, kurių sprendimas būtų svarbus visai visuomenei arba bylų nagrinėjimo eiliškumo nuostatos taikymas neigiamai ir (arba) neatitaisomai veiktų asmenų teisinį statusą ir pan. Paprastai bylos Konstituciniame Teisme savo nagrinėjimo eilės laukia 2 arba 3 metus (išskyrus jau minėtą Teismo sprendimą paankstinti bylos nagrinėjimą bei Konstitucinio Teismo teikiamas išvadas, kurioms taikomas paankstintas nagrinėjimas). Jeigu Lietuvoje būtų įtvirtintas individualus konstitucinis skundas, bylos nagrinėjimo terminas dar labiau prailgtų ir sukeltų ne tik nepatogumų pareiškėjams, visuomenės nepasitikėjimo Teismu augimą, bet ir kitokias neigiamas pasekmes. Įstatymų leidėjas turėtų numatyti terminus (šiuo atveju galbūt ir įpareigojančius Konstitucinį Teismą, o ne leidžiančius priimti sprendimą terminą pratęsti) arba kitokiais būdais¹⁵⁹ išspręsti šį klausimą. Taip pat prie procesinio ekonomiškumo principo plėtojimo prisidėtų nuostatos dėl teismo nagrinėjimo nepertraukiamumo principo pakeitimas ir šios nuostatos siejimas su Konstitucinio Teismo įstatymo pakeitimu, suteiksiančiu galimybę bylas nagrinėti ne tik laikantis Teismo kolegialumo principo, bet ir sudarant trijų (penkių) teisėjų kolegijas.

Atkreiptinas dėmesys ir į žodinio konstitucinio teismo proceso principą, įtvirtintą Konstitucinio Teismo įstatymo 44 straipsnyje. Žodinis teisminis procesas reiškia, kad Konstitucinis Teismas, nagrinėdamas bylą, privalo tiesiogiai ištirti įrodymus: išklausti byloje dalyvaujančių asmenų paaiškinimų, liudytojų parodymų, ekspertų išvadų, susipažinti su rašytiniais įrodymais ir apžiūrėti kitus įrodymus. Tačiau Konstitucinio Teismo pirmininkas K. Lapinskas teigė, kad institucionalizavus konstitucinio skundo institutą reikėtų numatyti paprastesnį skundų nagrinėjimo procesą, nustatyti lengvesnes, paprastesnes procedūras, o vienas tokių lengvesnių procedūrų variantų yra rašytinis procesas, kai teismas į posėdį nekviečia nei skundą padavusio asmens, nei kitų suinteresuotų šalių, bet remdamasis pateiktais dokumentais, atlikęs įstatymų analizę, priima sprendimą¹⁶⁰. Paminėtina ir tai, kad šiame darbe nagrinėtos valstybės taip pat yra nustačiusios lengvesnes konstitucinio teismo proceso procedūras, t. y. rašytinį procesą. Žinoma, žodinis bylos nagrinėjimas yra įtaigesnis, o proceso šalių kalbos konstitucinio teismo proceso metu – pagrindinė argumentavimo priemonė, siekiant įtikinti, paveikti. Tačiau tais atvejais, kai bylos aplinkybės aiškios ir teisėjams nekyla papildomų

¹⁵⁹ Tokiais, kaip Konstitucinio Teismo teisėjų padėjėjų etatų Konstituciniam Teisme skaičiaus didinimas ir pan., kuriuos autorė aptars tolesniuose darbo skirsniuose.

¹⁶⁰ Kvedaras V. Už laisvės debesies – skundų lietus // http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20080414a.html; prisijungimo laikas: 2009-12-01.

klausimų, rašytinis procesas būtų tinkama priemonė siekiant užtikrinti procesinio ekonomiškumo principą konstituciniame teisminiame procese.

10. Individualaus konstitucinio skundo pripažinimo pagrįstu teisinės pasekmės

Individualaus konstitucinio skundo koncepcijos IV dalies 18 punkte teigiama, jog „Konstitucinio Teismo sprendimo (teisinė forma – nutarimas), išnagrinėjus individualų konstitucinį skundą, teisinės pasekmės – asmens teisė kreiptis dėl pažeistos teisės gynimo toje valstybės institucijoje, kurioje, vadovaujantis Konstitucijai ar įstatymui prieštaraujančiu įstatymu (ar jo dalimi) ar kitu Seimo aktu (ar jo dalimi), Respublikos Prezidento ar Vyriausybės aktu (ar jo dalimi), buvo priimtas sprendimas, pažeidžiantis asmens konstitucines teises ir laisves“¹⁶¹.

Lietuvos Konstitucinis Teismas priima šiuos nutarimus:

- Nutarimai dėl teisės akto nekonstitucingumo (neteisėtumo);
- Nutarimai, kuriais konstatuojamas teisės akto konstitucingumas;
- Nutarimai dėl dalinio nekonstitucingumo („daliniai“ nutarimai);
- Nutarimai dėl legislatyvinės omisijos;
- Interpretaciniai arba aiškinamieji nutarimai.¹⁶²

Dėl pirmosios ir trečiosios nutarimų grupės nekyla papildomų klausimų, nes teisės akto nekonstitucingumo pripažinimas lemtų pokyčius ne tik teisės sistemoje, bet ir suteiktų galimybę subjektui kreiptis į valstybės valdžios institucijas ir atkurti savo pažeistas teises. Ketvirtojoje nutarimų grupėje nurodyta teisės spraga – legislatyvinė omisija reiškia, kad teisės akte ar jo dalyje atitinkamas teisinis reguliavimas nėra nustatytas, nors pagal Konstituciją ar kitą aukštesnės galios teisės aktą toks reguliavimas turi būti nustatytas. Problemos dėl tokio nutarimo poveikio asmens teisių atkūrimui galėtų kilti, jeigu įstatymų leidėjas nesimtų arba delstų imtis išspręsti teisės spragos klausimą, nes teisės spragų pašalinimas yra teisėkūros subjekto kompetencijos dalykas. Tačiau žemesnės galios teisės aktuose esančias teisės spragas yra įmanoma tam tikru mastu užpildyti taikant teisę, taip pat ir aiškinant teisę. Kartu pabrėžtina, kad žemesnės galios teisės aktuose esančias teisės spragas teismai gali užpildyti tik *ad hoc*, t. y. šiuo – teisės taikymo – būdu teisės spragos yra pašalinamos tik individualiam visuomeniniam santykiui, o galutinai pašalinti teisės spragas galima tik teisę kuriančioms institucijoms išleidus atitinkamus teisės aktus¹⁶³.

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 77-3061.

¹⁶² Staugaitytė V. Konstitucinio Teismo nutarimų tipai ir jų poveikio teisės sistemai bei teisės taikymo praktikai ypatumai // Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis. 2007, Nr.4 (8), P. 254-286.

¹⁶³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas „Dėl teisenos byloje pagal pareiškėjo - Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ar Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) neprieštarauja Lietuvos

Kas kita yra teisės akto konstitucingumo patvirtinimas. *De facto* pripažįstama, kad Konstituciniam Teismui patvirtinus teisės akto teisėtumo klausimą, valstybės valdžios institucijoms vadovaujantis ir taikant šiuos teisės aktus daugiau nekyla klausimų dėl jų konstitucingumo. Tačiau šiuo atveju iškyla problema: ar konstatavimo atveju, kad teisės norma neprieštarauja Konstitucijai, galima ateityje išvengti šio akto teisėtumo tikrinimo? Ypač tais atvejais, kai pasikeičia teisinė aplinka, iškyla nauji teisės taikymo aspektai, keičiasi socialiniai poreikiai. Iš esmės, Konstituciniam Teismui priėmus nutarimą, kad aktas neprieštarauja Konstitucijai, nėra absoliučios garantijos, kad ateityje negalima bus nagrinėti šio akto konstitucingumo klausimo. Todėl, autorės nuomone, jeigu teisės aktas pripažįstamas atitinkančiu Konstituciją, tai neturėtų būti vertinama, kaip *res iudicata*.

Interpretaciniais, arba aiškinamaisiais nutarimais vadinama tokia Konstitucinio Teismo sprendimo forma, kai įstatymas pripažįstamas neprieštaraujančiu Konstitucijai, jeigu jis bus interpretuojamas taip, kaip nurodyta Konstitucinio Teismo sprendime. Kitaip tariant, interpretaciniu nutarimu patvirtinamos ne atitinkamos nuostatos, kaip teisinio teksto fragmento, o tam tikro jos norminio turinio, nustatyto ją interpretuojant, konstitucingumas¹⁶⁴. Šiuo atveju teisės akto konstitucingumas patvirtinamas, todėl iškyla klausimas dėl asmens teisės kreiptis į valstybės institucijas remiantis šiuo nutarimu. Nors formaliai teisės aktas neprieštarauja Konstitucijai, tačiau iš tikrųjų priešingas Konstitucinio Teismo aiškinimui jo interpretavimas valdžios institucijų praktikoje pažeidžia asmens teises. Todėl pagrindas kreiptis dėl asmens teisių ir laisvių pažeidimo į atitinkamą valstybės valdžios instituciją turi būti ne tik nutarimas, kuriuo pripažįstamas teisės akto prieštaravimas Konstitucijai (taip pat dalinis prieštaravimas, legislatyvinė omisija), bet ir nutarimas, kuriuo konstitucingumas patvirtinamas Konstituciniam Teismui pateikus jo teisingą interpretavimą.

Pareiga valstybės valdžios institucijoms laikytis Konstitucijos bei grįsti savo veiklą teisėtumo principu ir tokios pareigos sąmoningas arba nesąmoningas nesilaikymas suponuoja teisės akto atitikimo Konstitucijai klausimo iškėlimą – tai konstitucinis teisėtumas. O Konstitucinis Teismas, įgyvendinantis konstitucinį teisingumą, veikia, kaip pagrindinis teisės aktų patikros sistemos elementas. Konstitucinio teismo proceso pabaigoje priimtas dokumentas (nutarimas) yra galutinis ir neskundžiamas, todėl Konstitucijai prieštaraujantis įstatymas (jo dalis) ar kitas valstybės valdžios aktas (jo dalis), remiantis Konstitucijos 107

Respublikos Konstitucijos 5 straipsniui, 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 "Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo" dalinio pakeitimo" 1 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, nutraukimo // Valstybės žinios, 2006-08-12, Nr. 88-3475.

¹⁶⁴ Staugaitytė V. Konstitucinio Teismo nutarimų tipai ir jų poveikio teisės sistemai bei teisės taikymo praktikai ypatumai // Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis. 2007, Nr.4 (8) (spalis-gruodis). P. 270, 274.

straipsnio 1 dalimi „<...> negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.“ Pagal Konstitucijos 107 straipsnį Konstitucinio Teismo sprendimų galia dėl teisės aktų atitikties Konstitucijai yra nukreipiama į ateitį. Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad neturi būti vykdomi sprendimai, pagrįsti teisės aktais, kurie pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai ar įstatymams, jeigu tokie sprendimai nebuvo įvykdyti iki atitinkamo Konstitucinio Teismo nutarimo įsigaliojimo. Tai nereiškia, kad aukščiausios galios teisės aktui prieštaraujantis žemesnės galios teisės aktas eliminuojamas iš teisės aktų sistemos, tačiau nuo nutarimo pripažinti jį netaikytinu dienos valstybės valdžios institucijoms iškyla pareiga sureguliuoti atsiradusias teisinio reguliavimo spragas¹⁶⁵. Tai, kad nutarimas pats iš esmės nepanaikina teisės akto bei remiantis tuo aktu valstybės valdžios institucijos priimto sprendimo, suteikia teisę subjektui kreiptis į tą instituciją ir reikalauti atkurti pažeistas teises, sugražinti subjektą į pirminę padėtį arba priimti sprendimą vadovaujantis Konstitucijai neprieštaraujančiais įstatymais ar kitais teisės aktais. Tačiau reikia sugrįžti prie sprendimo negaliojimo atgal. Pavyzdžiui, sušvelninus baudžiamosios teisės pažeidimus reglamentuojančius įstatymus, toks sušvelninimas turės grįžtamąją galią ir visos baudžiamosios bylos galės būti peržiūrimos teismuose. Tokia pati situacija turėtų būti, jeigu Konstitucinis Teismas pripažintų baudžiamosios teisės normą prieštaraujančia Konstitucijai. Tačiau šiuo atveju: negalima iš asmens reikalauti laikytis taisyklių, kurių jo veiklos metu nebuvo ir todėl jis negalėjo žinoti būsimų reikalavimų. Teisės subjektas turi būti tikras, kad jo veiksmai, padaryti vadovaujantis teisės aktais, galiojusiais jų padarymo metu, bus laikomi teisėtais. Priešingu atveju pats įstatymas netektų autoriteto, ir tai kliudytų nustatyti stabilią teisinę tvarką.¹⁶⁶ Įstatymai negrįžta į praeitį ir negali būti taikomi praeityje įvykusiems teisės faktams. Įstatymo galiojimas atgal galimas išimtiniais atvejais¹⁶⁷ ir tik nustatant galimai atsirasiančių pasekmių kompensacinį teisinį reguliavimą.¹⁶⁸ Reikia pažymėti, kad Konstitucinio Teismo prigimties fundamentalusis dėsnis –

¹⁶⁵ Formaliai po Konstitucinio Teismo nutarimo, kuriuo konkrečios teisės normos pripažįstamos prieštaraujančiomis, Konstitucijai, teisės spragos neatsiranda. Nors teisės norma eliminuojama, doktrininis požiūriu, tai nėra teisės spraga.

¹⁶⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. kovo 16 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. lapkričio 23 d. nutarimo Nr. 872 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. spalio 16 d. nutarimo Nr. 773 dalinio pakeitimo" atitikimo Įmonių įstatymo 14 straipsnio antrajai daliai ir įstatymui "Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos" // Valstybės žinios, 1994-03-23, Nr. 22-366; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. balandžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodekso 6 straipsnio antrosios dalies, 11 straipsnio ir 12 straipsnio antrosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1994-04-27, Nr. 31-562.

¹⁶⁷ Nebent būtų palengvinama teisės subjektų padėtis, kartu nepakenkiant kitiems teisės subjektams (*lex benignor retro agit*) ir pan.

¹⁶⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu patvirtinto Vidaus tarnybos statuto II skyriaus 8 skirsnio "Pareigūnų sveikatos priežiūra ir su tuo susijusios socialinės garantijos" (2003 m. balandžio 29 d. redakcija), *inter alia* 40 straipsnio (2003 m. balandžio 29 d. redakcija), atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 530 "Dėl Asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus ar žuvus ryšium su tarnyba sąlygų" patvirtintų Asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus arba jiems žuvus ryšium su tarnyba

ugdyti ir diegti konstitucines vertybes ateičiai bei vadovautis *lex benignior retro agit* principu. Nei įstatymu, nei poįstatyminiais aktais negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris įsiterptų į jau pasibaigusius teisinius santykius. Toks reguliavimas, kuris galėtų pakeisti teisės normas, kai reguliuojami santykiai jau yra užbaigti, sudarytų prielaidas paneigti asmenų teisėtus lūkesčius, teisinį tikrumą ir teisinį saugumą, konstitucinį teisingumo principą¹⁶⁹. Tačiau institucionalizavus individualų konstitucinį skundą, konkrečioje byloje galėtų būti grįžtama atgal. Žinoma, tokiu atveju kyla klausimas, ar toks sprendimas turi būti taikomas tik tos konkrečios bylos atžvilgiu, ar turi būti taikomas visiems iki tol susiklosčiusiems teisiniams santykiams. Sprendimo nukreipimas atgal gali neigiamai atsiliiepti subjekto teisėms, t. y. pasekmės gali tapti palankios vienai šaliai, bet nepalankios kitai. Subjektas, kuris buvo įsitikinęs, kad elgiasi teisėtai ir manė, jog vadovavosi Konstitucijai neprieštaraujančiais įstatymais, atitinkamoje situacijoje gali virsti neteisiu. Tokia situacija paneigtų asmenų teisėtus lūkesčius, mažintų pasitikėjimą teisės sauga, teismų sistema ir juo labiau – Konstituciniu Teismu. Manytina, kad turi būti užtikrinta ne tik galimybė atlyginti asmeniui, remiantis prieštaraujančiu Konstitucijai teisės aktu priimtu sprendimu padarytą žalą, bet ir kitų subjektų (kitos šalies), veikusių teisėtai (jų manymu ir pagal tuo metu galiojančius teisės aktus), interesus, siekti kiek įmanoma objektyviau derinti visų atitinkamoje byloje dalyvavusių asmenų subjektines teises. Administracinių bylų teisenos įstatymo 153 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata leidžia atnaujinti procesą, jeigu panaikintas neteisėtas aktas, kuriuo remdamasis teismas išsprendė bylą. Panaši nuostata įtvirtinta ir Civilinio proceso kodekse¹⁷⁰. Verta pažymėti, kad Vilniaus apygardos administracinis teismas 2009 m. spalio 26 d. kreipėsi į Konstitucinį Teismą, nes jam kilo abejonų, ar Administracinių bylų teisenos įstatymo 153 straipsnio 2 dalies 11 punkte įtvirtinta nuostata neprieštarauja Konstitucijoje įtvirtintam teisinės valstybės principui, Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintam asmenų lygybės prieš įstatymą principui bei Konstitucijos 107 straipsnio 1 daliai. Konstitucinis Teismas Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą nagrinėti priėmė ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, administracinėje byloje procesas yra atnaujinamas Konstituciniam Teismui pripažinus teisės aktą prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymams¹⁷¹. Nepaisant teismui kilusių abejonų, manytina, kad Baudžiamojo

---

sąlygų (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija), *inter alia* 14, 15 punktų (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija), atitikties Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu patvirtinto Vidaus tarnybos statuto 40 straipsniui (2003 m. balandžio 29 d. redakcija)“ // Valstybės žinios, 2007-11-24, Nr. 121-4965.

¹⁶⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 14, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 12 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2007-12-04, Nr. 126-5132.

¹⁷⁰ Civilinio proceso kodeksas 366 str. 1d. 5p. // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. lapkričio 10 d. sprendimas „Dėl pareiškėjo - Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 153 straipsnio 2 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) nuostata "Procesas gali būti atnaujinamas esant šiems pagrindams: <...> 11) panaikinamas kaip neteisėtas teisės aktas, kuriuo remdamasis teismas išsprendė bylą" neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo įstatymo 72 straipsnio 4 daliai // Valstybės žinios, 2009-11-12, Nr. 135-5892.

proceso kodekse būtų tikslinga nustatyti, kad teismo išnagrinėta byla galėtų būti atnaujinta, jeigu Konstitucinis Teismas pripažįsta, kad baudžiamasis įstatymas, kuriuo remiantis buvo nagrinėjama byla, prieštarauja Konstitucijai, ir, žinoma, jeigu tai gerintų nuteistojo padėtį. Nesant bylų atnaujinimo galimybės, asmenys, kurių teisės pažeistos Konstitucijai prieštaraujančiu teisės aktu, atsiduria skirtingose teisinėse padėtyse priklausomai nuo to, ar Konstitucinio Teismo nutarimo įsigaliojimo momentu jų bylos jau yra išspręstos, ar dar nagrinėjamos, sprendimas jau įvykdytas, ar dar ne¹⁷². Tačiau reikia pažymėti, kad privatinės teisės srityje šis klausimas turėtų būti vertinamas atsargiai, nes čia būtina užtikrinti ir kitos proceso šalies bei trečiųjų asmenų teisėtus interesus¹⁷³. Nors įsiteisėjusių sprendimų peržiūrėjimas kainuotų nemažai materialinių ir žmogiškųjų išteklių, šiuo atveju – teisingumo įvykdymas remiasi poreikiu apginti Konstitucijoje įtvirtintas asmens teises ir laisves, o ne matuojamas teisingumo įvykdymo kaina.

Tęsiant mintį apie individualaus konstitucinio skundo objektą, (t. y. valstybės institucijos priimtą norminį aktą, kuriuo remiantis yra priimtas asmens teises ir laisves pažeidžiantis sprendimas) norėčiau atkreipti dėmesį į Individualaus konstitucinio skundo koncepcijos IV dalies 18 punktą. Konstitucijos 102 str. įtvirtinta nuostata, kad: „Konstitucinis Teismas sprendžia, ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai, o Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai – neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams“¹⁷⁴. Koncepcijos autoriai teigia, kad teisė asmeniui kreiptis į Konstitucinį Teismą atsiras, kai „<...>Konstitucijai ar įstatymui prieštaraujančiu įstatymu ar kitu Seimo aktu (ar jo dalimi), Respublikos Prezidento ar Vyriausybės aktu (ar jo dalimi) <...> priimtas sprendimas“. Konstitucijoje *expressis verbis* nurodyta, kad Konstitucinis Teismas *inter alia* sprendžia, ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai. Seimas leidžia ne tik įstatymus, bet ir poįstatyminius aktus: nutarimus, rezoliucijas. Sistemiskai aiškindamas Konstituciją, Teismas laikosi nuostatos, kad įstatymams turi neprieštarauti visi (taigi ir Seimo) poįstatyminiai aktai¹⁷⁵ ir juos traktuoja kaip

¹⁷² Staugaitytė V. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimų teisinė galia laiko požiūriu // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77 (69).P. 75.

¹⁷³ Ten pat P. 76.

¹⁷⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

¹⁷⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. rugsėjo 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. balandžio 15 d. nutarimo „Dėl Vilniaus miesto tarybos paleidimo ir kai kurių priemonių tvarkai savivaldybėse pagerinti“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios 1993, Nr. 47-949; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. vasario 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymo pakeitimo ir papildymo bei Vyriausybės atstovo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymo ir Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 12 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės valdymo tarnybos „A“ lygio valdininkų pareigybių sąrašo patvirtinimo atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios, 1998, Nr. 18-435; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. spalio 6 d. sprendimo atvesti Seimo nutarimo „Dėl specialiosios tyrimo komisijos sudarymo“ projektą ir Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. spalio 6 d. nutarimo „Dėl Seimo narių grupės 1998 m. rugsėjo 28 d. teikimo „Dėl apkaltos proceso Seimo nariui Audriui Butkevičiui inicijavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo statuto 24 straipsnio 1 daliai, 238 straipsniui, 239 straipsnio 1 bei 3 dalims, 241 ir 243 straipsniams // Valstybės žinios, 2000, Nr. 28-784; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių „Būtingės nafta“, „Mažeikių nafta“ ir „Naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 5 straipsnio 3 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl strateginio investuotojo pripažinimo“ atitikimo Lietuvos

savo jurisdikcijos dalyką. Tirdamas, ar Seimo poįstatyminiai aktai neprieštarauja įstatymams, Konstitucinis Teismas užtikrina Konstitucijoje įtvirtintą įstatymų viršenybę poįstatyminių aktų atžvilgiu. „<...> vargu ar įsivaizduojama, kad Teismas netirtų Seimo nutarimo atitikties Seimo statutui (turinčiam įstatymo galią) vien ta formalia dingstimi, jog „pradinis“ Konstitucijos tekstas nemini nei Seimo nutarimų, nei Seimo statuto – pirmųjų kaip konstitucinės kontrolės objekto, o pastarojo – kaip verifikavimo standarto, arba kriterijaus. Tad Teismo diskrecija vertintina ne kaip aktyvizmo apraiška, o kaip viena iš pakopų gana griežtai traktuojamos konstitucinio reguliavimo turinio sampratos link, kartu ir prognozuojamos, suprantamos, taigi atviros, konstitucinės justicijos link.“¹⁷⁶. Tačiau remiantis Konstitucijos 102 straipsnio 1 dalimi, 105 straipsnio 1 dalimi ir Konstitucinio Teismo įstatymo 63 straipsnio 1 dalies 1 punktu „Konstitucinis Teismas netiria įstatymo atitikties įstatymo galią turinčiam teisės aktui.“¹⁷⁷ Todėl, manytina, kad cituota koncepcijos autorių nuostata, taisytina.

Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymui“ // Valstybės žinios 2000, Nr. 88-2724.

¹⁷⁶ Kūris E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencijos medžiaga, Vilnius 2002 m.

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 25 d. sprendimą „Dėl prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. įstatymo Nr. I-947 redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai, Europos vietos savivaldos chartijos 3 straipsnio 1 daliai, 4 straipsnio 2 ir 5 dalims, 6 straipsnio 1 daliai, taip pat ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 2.4 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai, Europos vietos savivaldos chartijos 3 straipsnio 1 daliai, 4 straipsnio 2 ir 5 dalims, 6 straipsnio 1 daliai, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 4 punktui ir 6 straipsnio 1 dalies 13 punktui“ // Valstybės žinios, 2002-04-30, Nr. 44-1679.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Išnagrinėjus užsienio valstybių patirtį ir nustačius, kad konstitucinis skundas yra ypatinga teisinės gynybos priemonė, kurios tikslas – apginti pažeistas asmens teises ir laisves, taip pat įvertinus Individualaus konstitucinio skundo koncepciją bei atsižvelgus į Konstitucinio Teismo suformuotą doktriną, prieita prie tokių išvadų ir pateikiami tokie pasiūlymai:

1. Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies nuostata turėtų būti aiškinama plačiai, nes asmens subjekcinė teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos apima ir kreipimąsi į Konstitucinį Teismą. Vadinas, siekiant užtikrinti visišką šios teisės įgyvendinimą, turi būti papildytas Konstitucijos 106 straipsnis.
2. Individualaus konstitucinio skundo teisė turėtų būti suteikta ne tik Lietuvos Respublikos piliečiams, bet ir visiems fiziniams bei juridiniams asmenims, kurių konstitucinės teisės ar laisvės pažeistos. Apibrėžiant individualaus konstitucinio skundo subjektų ratą, juridinės technikos požiūriu, tikslinga vartoti sąvokas „kiekvienas“ arba „asmuo“.
3. Manytina, kad individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimas Lietuvos teisės sistemoje turėtų būti derinamas ir su ombudsmeno institucijos bei Prezidento galimybių kreiptis į Konstitucinį Teismą išplėtimu.
4. Pagrindas kreiptis į Konstitucinį Teismą turėtų būti ne tik pažeistos asmens teisės ir laisvės, *expressis verbis* įtvirtintos Konstitucijoje, bet ir asmens teisės ir laisvės, kylančios iš sisteminio Konstitucijos nuostatų aiškinimo bei išvedamos iš pagrindinių Konstitucijos principų.
5. Kadangi darant formalius Konstitucijos teksto pakeitimus arba aiškinant Konstituciją turi būti atsižvelgiama į jau suformuotą konstitucinę doktriną, o nuo jos gali būti nukrypstama tik išimtiniais atvejais, kai tai yra neišvengiama, objektyviai būtina, konstituciškai pagrįsta ir pateisinama, manytina, kad siauras konstitucinio skundo modelis laikytinas labiau priimtinu Lietuvos teisinės sistemos ir suformuotos praktikos atžvilgiu.
6. Manytina, kad įtvirtinant konstitucinio skundo leistinumo ir priimtino sąlygas privalu aiškiai ir tiksliai nurodyti, kokios (teisminės ir (arba) neteisminės) gynybos priemonės turi būti panaudotos; turėtų būti įtvirtinta galimybė kreiptis į Konstitucinį Teismą ir neišnaudojus visų gynybos priemonių; taip pat svarbu sureguliuoti kreipimosi teisės klausimą, kai tokių gynybos priemonių nėra.
7. Nustatant terminus konstituciniam skundai paduoti turi būti užtikrinta tinkama teisės ginti pažeistas savo teises ir laisves ir teisinio tikrumo principo pusiausvyra. Konstitucinio Teismo įstatyme turėtų būti aiškiai apibrėžta konstitucinio skundo padavimo termino skaičiavimo pradžia. Manytina, kad turi būti nustatytos išimtys, kada dėl priežasčių, kurias Konstitucinis

- Teismas pripažintų svarbiomis, būtų leidžiama atnaujinti praleistą terminą.
8. Reikalavimas sumokėti žyminį mokestį bei į Konstitucinį Teismą kreiptis su advokato surašytu skundu padėtų išvengti neprofesionaliai surašytų kreipimūsi ir ribotų konstitucinių skundų, pasieksiančių Konstitucinį Teismą, srautus; tai palengvintų skundų atrankos procesą. Tačiau reikėtų nustatyti, kokiais atvejais socialiai pažeidžiamus asmenis galima atleisti nuo reikalavimo sumokėti žyminį mokestį bei padengti atstovavimo išlaidas.
  9. Siekiant užtikrinti procesinio ekonomiškumo principą bylos nagrinėjimo Konstituciniame Teisme metu reikėtų:
    - Konstitucinio Teismo įstatyme nustatyti privalomus individualaus konstitucinio skundo išnagrinėjimo terminus;
    - atsisakyti Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtinto teismo proceso nepertraukiamumo principo;
    - apibrėžiant konstitucinį teisminį procesą nustatyti privalomą bylų nagrinėjimo eiliškumo principą;
    - kadangi vieningo sprendimo paieškos užtrunka ilgiau, kai Konstitucinis Teismas sprendimus priima *in corpore*, siekiant reguliuoti darbo krūvį reikėtų pakeisti Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtintą jo veiklos kolegialumo principą ir leisti prašymus nagrinėti ne visai Teismo sudėčiai, o trijų (penkių) teisėjų kolegijoms.
  10. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje aiškinant Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalį suformuota doktrininė nuostata, kad Konstitucinis Teismas privalo išnagrinėti teismo kreipimąsi, nepaisant to, kad ginčijamas teisės aktas yra panaikintas, turėtų būti taikoma ne tik teismų kreipimūsi, bet ir asmenų, manančių, kad jų konstitucinės teisės ir laisvės pažeistos, skundų atžvilgiu.
  11. Jeigu Konstitucinio Teismo sprendimu byloje pagal individualų konstitucinį skundą teisės aktas pripažįstamas atitinkančiu Konstituciją, tai neturėtų būti vertinama, kaip *res iudicata*.
  12. Pagrindas kreiptis dėl asmens teisių ir laisvių pažeidimo į atitinkamą valstybės valdžios instituciją turi būti ne tik Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriuo pripažįstamas teisės akto prieštaravimas Konstitucijai (taip pat dalinis prieštaravimas, legislatyvinė omisija), bet ir nutarimas, kuriuo konstitucingumas patvirtinamas pateikus jo teisingą interpretavimą.
  13. Turėtų būti aiškiai apibrėžtos bylų, kuriose sprendimas priimtas remiantis Konstitucijai prieštaraujančiu teisės aktu, atnaujinimo galimybės, derinant pažeistų teisių gynimą su teisinio saugumo ir teisinio tikrumo principų užtikrinimu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Specialioji literatūra. Monografijos, vadovėliai, konferencinė medžiaga

1. Bacevičius V., Beinoravičius D., Birmontienė T. ir kt. Konstitucinio reguliavimo įvairovė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006.
2. Barnstedt L. Administration of the Federal Constitutional Court, Conference of Secretaries General of Constitutional Courts and bodies of equivalent jurisdiction // [http://www.venice.coe.int/docs/2005/CDL-JU\(2005\)042-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2005/CDL-JU(2005)042-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-10-16.
3. Beguin J. Le controle de la constitutionnalite des lois en RFA // *Economica*, Paris, 1982.
4. Birmontienė T., Buikienė O., Jarašiūnas E. ir kt. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005.
5. Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. // Lietuvos konstitucinė teisė – Vilnius, Lietuvos teisės universitetas, 2002.
6. Endzinš A. Konstitucinio skundo institutas Latvijoje // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002.
7. Favoreu L. Konstituciniai teismai, Vilnius: Garnelis, 2001.
8. Jarašiūnas E. Konstitucija, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ir teisės konstitucionalizacija // Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
9. Klucka J. Suitable Rights for Constitutional Complaint // Workshop on „The Functioning of the Constitutional Court of the Republic of Latvia“ 1997. [http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU\(1997\)019-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU(1997)019-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-07-20.
10. Karakamisheva T. Constitutional Complaint – Procedural and Legal Instrument for Development of the Constitutional Justice // Venice Commission http://www.venice.coe.int/WCCJ/Papers/MKD_Karakamisheva_E.pdf ; prisijungimo laikas: 2009-08-20.
11. Kūris E. Teisės ir faktų tyrimo persipynimas konstitucinės justicijos bylose // Teisė ir faktas konstitucinėje jurisprudencijoje. Tarptautinės konferencijos medžiaga, Vilnius, 2005 m.
12. Kūris E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Baltijos ir Skandinavijos šalių konferencijos medžiaga, Vilnius, 2002 m.
13. Limbach J. On the Role of the Federal Constitutional Court of Germany //

- http://www.festokyo.com/limbachttext_e.htm; prisijungimo laikas: 2009-06-20.
14. Mavčič A. Human Rights protection with help of the individual complaint // Report presented at the Venice Commission Workshop „Functioning of the Constitutional Court of the republic of Latvia“, Riga (Latvia), 3-4 July, 1997. [http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU\(1997\)015-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU(1997)015-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-06-20.
  15. Mazak J. Further constitutional developments (amendments to the Constitution of the Republic of Slovakia from 2001) // Council of Europe, Venice Commission. [http://www.venice.coe.int/docs/2001/CDL\(2001\)109-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2001/CDL(2001)109-e.asp); The decisions of the Constitutional Court - their publication and execution // Council of Europe, Venice Commission, [http://www.venice.coe.int/docs/2003/CDL-JU\(2003\)016-bil.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2003/CDL-JU(2003)016-bil.asp); prisijungimo laikas: 2009-06-20.
  16. Mokomasis leidinys. Užsienio šalių Konstitucijos: Prancūzijos Respublikos Konstitucija, Vokietijos Federacinės Respublikos Pagrindinis įstatymas, Didžiosios Britanijos Konstitucija (nekonsoliduota), Suomijos Respublikos Konstitucija, Estijos Respublikos Konstitucija, Latvijos Respublikos Konstitucija, Lenkijos Respublikos Konstitucija, Jungtinių Amerikos Valstijų Konstitucija, Rusijos Federacijos Konstitucija. Vilnius – Lietuvos Teisės universitetas, 2004.
  17. Paczensky C. The constitutional complaint – avoiding excessive case – load // Council of Europe, Venice Commission, [http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU\(1997\)017-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-JU(1997)017-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-06-09.
  18. Pededze Dz., Consequences within the Constitutional Court of Latvia of the introduction of individual complaints // European Commission for Democracy through Law, 2004 m. [http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-JU\(2004\)030-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-JU(2004)030-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-08-20.
  19. Pieroth J. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland // Kommentar 3 Aufl. München, 1995.
  20. Romeris M. Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose. Vilnius: Pozicija, 1994.
  21. Safjan M. Constitutional Complaint – a Tentative Summary of the Early Experience // http://m.safjan.wpia.eu/?page_id=78; prisijungimo laikas: 2009-06-10.
  22. Tuzmukhamedov B., Dealing with Individual Complaints: Experience of the Russian Constitutional Court // International legal training workshop. Improving Examination Methods of Individual Complaints Effective Case Management, Effective Decision Drafting, 2004. p. 4 [http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-JU\(2004\)039prog-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-JU(2004)039prog-e.asp); prisijungimo laikas: 2009-06-18.
  23. Zorkin V. Individualus kreipimasis į Konstitucinį teismą // Konstitucinis teisingumas ir teisės

viešpatavimas. Tarptautinės konferencijos medžiaga, Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2004.

24. Žilys J. Konstitucinis Teismas ir Lietuvos teisės raida // Konstitucinė justicija: dabartis ir ateitis. Tarptautinė konferencija, skirta Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įkūrimo penkerių metų sukakčiai. Vilnius, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 1998.

II. Teisės aktai ir teisės aktų projektai:

25. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 6-120.
27. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo darbo reglamentas // <http://www.lrkt.lt/Reglamentas.html>; prisijungimo laikas: 2009-10-10.
28. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 140-5756.
29. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 170-6238.
30. Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 77-3061.
31. Konstitucijos 106 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP-980 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267381&p_query=&p_tr2= prisijungimo laikas: 2009-09-06.
32. Konstitucijos 106, 107 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP-980(2) // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=320023&p_query=&p_tr2= prisijungimo laikas: 2009-09-06.
33. Konstitucijos 106 ir 107 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP-980(3) // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=324316&p_query=&p_tr2= prisijungimo laikas: 2009-09-06.
34. Seimo nutarimas "Dėl Individualaus konstitucinio skundo įtvirtinimo koncepcijos patvirtinimo", 2007-06-26, Nr. XP-2310(2) // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=300568&p_query=&p_tr2= prisijungimo laikas: 2009-06-02.
35. Seimo nutarimo "Dėl Individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo koncepcijos patvirtinimo" pakeitimo projektas, 2009-02-05, Nr. XIP-310 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=336705&p_query=&p_tr2=
36. Individualaus skundo įtvirtinimo koncepcija Nr. XP-2310(2) // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_lp_id=300568&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2009-09-01.

37. Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
38. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987.
39. Čekijos pagrindinių teisių ir laisvių chartija // http://test.concourt.cz/angl_verze/rights.html; prisijungimo laikas: 2009-06-09.
40. Čekijos Respublikos Konstitucija // http://test.concourt.cz/angl_verze/constitution.html; prisijungimo laikas: 2009-06-09.
41. Latvijos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=9>; prisijungimo laikas: 2009-06-17.
42. Latvijos Respublikos Konstitucija // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=8> prisijungimo laikas: 2009-06-17.
43. Latvijos Konstitucinio Teismo darbo reglamentas // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=10>; prisijungimo laikas: 2009-06-17.
44. Lenkijos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas // <http://www.trybunal.gov.pl/eng/index.htm>; prisijungimo laikas: 2009-06-17.
45. Lenkijos Respublikos Konstitucija // <http://www.trybunal.gov.pl/eng/index.htm>; prisijungimo laikas: 2009-06-17.
46. Rusijos Federacijos Konstitucija // <http://www.ksrf.ru/Docs/Constitution/Pages/default.aspx>
47. Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo įstatymas // <http://www.ksrf.ru/Docs/Pages/fkzrf.aspx#6>; prisijungimo laikas: 2009-06-16.
48. Rusijos Federacijos įstatymas dėl “Dėl Rusijos Federacijos prokuroro įstaigos”, Str. 35 (6), 1995. Konsoliduotą tekstą galima rasti KonsultantPlus© elektroninėje bazėje.
49. Rusijos Federacijos įstatymas “Dėl Rusijos Federacijos įgaliotinio žmogaus teisėms”, Str. 29 (1.5). Konsoliduotą tekstą galima rasti KonsultantPlus© elektroninėje bazėje.
50. Slovakijos Respublikos Konstitucija // http://www.servat.unibe.ch/icl/lo00000_.html prisijungimo laikas: 2009-09-05.
51. Slovėnijos Respublikos Konstitucija // http://www.servat.unibe.ch/icl/si00000_.html; prisijungimo laikas: 2009-09-05.
52. Vokietijos Federacijos Pagrindinis įstatymas // <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/GG.htm> prisijungimo laikas: 2009-06-08.
53. Vokietijos Federacijos Konstitucinio Teismo aktas // <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/BVerfGG.htm#22>; prisijungimo laikas: 2009-10-13.

III. Teismų praktika

54. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. rugsėjo 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos

- Respublikos Seimo 1993 m. balandžio 15 d. nutarimo „Dėl Vilniaus miesto tarybos paleidimo ir kai kurių priemonių tvarkai savivaldybėse pagerinti“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios 1993, Nr. 47-949;
55. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. spalio 13 d. sprendimas „Dėl pradėtos teisenos byloje nutraukimo“ // Valstybės žinios, 1993-10-20, Nr. 54-1060.
  56. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 21 d. sprendimas „Dėl pradėtos teisenos byloje Nr. 8 "Dėl Vilniaus miesto 2-osios apylinkės teismo prašymo iširti, ar Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 8(1) straipsnis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai", nutraukimo“ // Valstybės žinios, 1993-12-24, Nr. 72-1364.
  57. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. kovo 16 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. lapkričio 23 d. nutarimo Nr. 872 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. spalio 16 d. nutarimo Nr. 773 dalinio pakeitimo" atitikimo Įmonių įstatymo 14 straipsnio antrajai daliai ir įstatymui "Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos" // Valstybės žinios, 1994-03-23, Nr. 22-366.
  58. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. balandžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodekso 6 straipsnio antrosios dalies, 11 straipsnio ir 12 straipsnio antrosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1994-04-27, Nr. 31-562.
  59. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 27 d. sprendimas „Dėl pradėtos teisenos nutraukimo“ // Valstybės žinios, 1994-07-13, Nr. 53-1021.
  60. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 11 d. sprendimas dėl bylos "Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 10 ir 11 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai" nutraukimo // Valstybės žinios, 1994-07-15, Nr. 54-1033.
  61. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. sausio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 10 straipsnio pirmosios dalies bei 50 straipsnio pirmosios dalies normų ir Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo 2 straipsnio antrosios dalies bei 14 straipsnio šeštosios dalies nuostatų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1996-01-31, Nr. 9-228.
  62. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 "Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnio pirmajai daliai“ // Valstybės žinios,

1996-03-06, Nr. 20-537

63. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 195 straipsnio penktosios dalies ir 242 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1997-10-07, Nr. 91-2289.
64. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. vasario 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymo pakeitimo ir papildymo bei Vyriausybės atstovo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymo ir Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 12 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės valdymo tarnybos „A“ lygio valdininkų pareigybių sąrašo patvirtinimo atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios, 1998, Nr. 18-435;
65. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. liepos 9 d. nutarimas „Dėl 1996 m. liepos 2 d. ir 1997 m. sausio 9 d. įstatymų, kuriais buvo padaryti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimai ir papildymai, atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1998-07-15, Nr. 63-1827.
66. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. spalio 6 d. sprendimo atmesti Seimo nutarimo „Dėl specialiosios tyrimo komisijos sudarymo“ projektą ir Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. spalio 6 d. nutarimo „Dėl Seimo narių grupės 1998 m. rugsėjo 28 d. teikimo „Dėl apkaltos proceso Seimo nariui Audriui Butkevičiui inicijavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo statuto 24 straipsnio 1 daliai, 238 straipsniui, 239 straipsnio 1 bei 3 dalims, 241 ir 243 straipsniams // Valstybės žinios, 2000, Nr. 28-784;
67. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2001-01-17, Nr. 5-143.
68. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 23 straipsnio, 38 straipsnio 2 dalies, 41 straipsnio 5 dalies, 152 straipsnio 5 dalies, 155 straipsnio 4 dalies, 156 straipsnio 5 dalies, 180 straipsnio, 208 straipsnio 4 bei 11 dalių ir 231 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2001-01-31, Nr. 10-295
69. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 23 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko prašymo išaiškinti, kuri Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 11 straipsnio redakcija, įsigaliojus Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimui „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 7, 11, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 7 straipsnio 1 bei 4 dalių ir Lietuvos Respublikos Prezidento įstatymo 20 straipsnio 2 dalies

- atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai", taikytina skiriant ir mokant nukentėjusių asmenų valstybines pensijas“ // Valstybės žinios, 2002-09-27, Nr. 94-4048.
70. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 6 d. sprendimas „Dėl Panevėžio apygardos administracinio teismo prašymo ištirti Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymo nuostatų atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1458 "Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo" nuostatų“ // Valstybės žinios, 2003-05-09, Nr. 45-2031.
71. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 13 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 24 straipsnio pakeitimo, 23 ir 32 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2003-05-15, Nr. 48-2133
72. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88(1) straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršininko atleidimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos" 9 straipsnio 1 daliai“ // Valstybės žinios, 2003-05-31, Nr. 53-2361
73. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 67 "Dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo" patvirtintų alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2004-01-29, Nr. 15-465.
74. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. balandžio 16 d. sprendimas „Dėl pareiškėjo - Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo statuto trisdešimt aštuntasis skirsnis bei kai kurios šio skirsnio nuostatos ir Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. IX-1954 "Dėl

- Specialiosios tyrimo komisijos sudarymo" neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat ar Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. IX-1954 "Dėl specialiosios tyrimo komisijos sudarymo" sudarytos specialiosios tyrimo komisijos Respublikos Prezidentui Rolandui Paksui pateiktų kaltinimų pagrįstumui ir rimtumui iširti bei išvadai dėl siūlymo pradėti apkaltos procesą parengti 2003 m. gruodžio 30 d. sprendimu Nr. 1 patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. IX-1954 sudarytos specialiosios tyrimo komisijos reglamentas ir kai kurios šio reglamento nuostatos neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto bei Lietuvos Respublikos Seimo statuto nuostatomis // Valstybės žinios, 2004-04-20, Nr. 57-2006
75. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios, 2004-12-18, Nr. 181-6708.
76. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006-03-31, Nr. 36-1292.
77. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo įstatymo 1 straipsnio pavadinimo "Konstitucinis teismas - teisminė institucija" ir šio straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006-06-10, Nr. 65-2400.
78. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas „Dėl teisenos byloje pagal pareiškėjo - Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo prašymą iširti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ar Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsniui, 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 "Dėl teisėtarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo" dalinio pakeitimo" 1 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos

- 1 straipsniui, 5 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, nutraukimo // Valstybės žinios, 2006-08-12, Nr. 88-3475.
79. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006-08-24, Nr. 90-3529
80. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 22 d. sprendimas „Dėl pareiškėjo - Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo ištirti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 15 straipsnio 3 dalies (2003 m. gruodžio 16 d. redakcija) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 51 straipsnio 1, 2 dalims (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) // Valstybės žinios, 2007-05-24, Nr. 57-2200.
81. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. sprendimas „Dėl pareiškėjo - Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymo ištirti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 225 straipsnio (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) 4 dalies, 227 straipsnio (2003 m. balandžio 10 d. redakcija) 2 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2007-06-30, Nr. 72-2866.
82. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. sprendimas „Dėl pareiškėjo - Klaipėdos miesto apylinkės teismo prašymo ištirti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4, 346 straipsnio 1, 2 dalių, 350 straipsnio 1, 2 dalių (pasak pareiškėjo, 2006 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat ištirti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. 1269 "Dėl Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo schemos (generalinio plano)" patvirtintos Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo schemos (generalinio plano) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos" 1 straipsnio 1 daliai (1993 m. balandžio 6 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies 4 punktui (1993 m. balandžio 6 d. redakcija), 8 straipsnio 1 daliai (1993 m. balandžio 6 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymo 2 straipsniui (2005 m. liepos 7 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 4 punktui (pasak pareiškėjo, 2005 m. liepos 7 d. redakcija), 9 straipsnio 1 daliai (2005 m. liepos 7 d. redakcija)“ // Valstybės žinios, 2007-07-10, Nr. 76-3019.

83. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsnių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2007-10-27, Nr. 111-4549.
84. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu patvirtinto Vidaus tarnybos statuto II skyriaus 8 skirsnio "Pareigūnų sveikatos priežiūra ir su tuo susijusios socialinės garantijos" (2003 m. balandžio 29 d. redakcija), inter alia 40 straipsnio (2003 m. balandžio 29 d. redakcija), atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 530 "Dėl Asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus ar žuvus ryšium su tarnyba sąlygų" patvirtintų Asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus arba jiems žuvus ryšium su tarnyba sąlygų (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija), inter alia 14, 15 punktų (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija), atitikties Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu patvirtinto Vidaus tarnybos statuto 40 straipsniui (2003 m. balandžio 29 d. redakcija)“ // Valstybės žinios, 2007-11-24, Nr. 121-4965.
85. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 14, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 12 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2007-12-04, Nr. 126-5132.
86. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostatos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios, 2008-07-03, Nr. 75-2965.
87. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. lapkričio 10 d. sprendimas „Dėl pareiškėjo - Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 153 straipsnio 2 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) nuostata "Procesas gali būti atnaujinamas esant šiems pagrindams: <...> 11) panaikinamas kaip neteisėtas teisės aktas, kuriuo remdamasis teismas išsprėdė bylą" neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo įstatymo 72 straipsnio 4 daliai // Valstybės žinios, 2009-11-12, Nr. 135-5892.
88. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių „Būtingės nafta“, „Mažeikių nafta“ ir „Naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 5 straipsnio 3 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos

Seimo nutarimo „Dėl strateginio investuotojo pripažinimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymui“ // Valstybės žinios 2000, Nr. 88-2724.

89. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 25 d. sprendimas „Dėl prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. įstatymo Nr. I-947 redakcija) neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai, Europos vietos savivaldos chartijos 3 straipsnio 1 daliai, 4 straipsnio 2 ir 5 dalims, 6 straipsnio 1 daliai, taip pat ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 2.4 punktas neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai, Europos vietos savivaldos chartijos 3 straipsnio 1 daliai, 4 straipsnio 2 ir 5 dalims, 6 straipsnio 1 daliai, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 4 punktui ir 6 straipsnio 1 dalies 13 punktui“ // Valstybės žinios, 2002-04-30, Nr. 44-1679.
90. Latvijos Konstitucinio Teismo 2002 01 21 sprendimas byloje Nr. 2000-07-0409 // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=19>; prisijungimo laikas: 2009-06-10.
91. Latvijos Konstitucinio Teismo 2003 04 23 sprendimas byloje Nr. 2002-20-0103 <http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2002-20-0103E.rtf>; prisijungimo laikas: 2009-12-06.
92. Latvijos Konstitucinio Teismo 2003 11 20 sprendimas byloje Nr. 2008-07-01 // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=19>; prisijungimo laikas: 2009-12-06.
93. Latvijos Konstitucinio Teismo 2005 01 04 sprendimas byloje Nr. 2004-16-01 // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2004-16-01E.rtf>; prisijungimo laikas: 2009-12-06.
94. Latvijos Konstitucinio Teismo 2006 03 14 sprendimas byloje Nr. 2005-18-01 // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2005-18-01E.rtf>; prisijungimo laikas: 2009-12-10.
95. Latvijos Konstitucinio Teismo 2006 06 06 sprendimas byloje Nr. 2005-25-01 // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2005-25-01E.rtf>; prisijungimo laikas: 2009-12-07.
96. Latvijos Konstitucinio Teismo 2008 02 12 sprendimas byloje Nr. 2007-15-01 // http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/judg_2007-15-01.htm; prisijungimo laikas: 2009-08-07.
97. Lenkijos Konstitucinio Tribunolo 2001 m. Birželio 28 d. sprendimas Nr. Ts 27/01 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/wstep_gb.htm; prisijungimo laikas: 2009-06-18.
98. Lenkijos Konstitucinio Tribunolo 2004 12 07 sprendimas byloje Nr. Ts 99/04 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/Ts_99_04_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-12-02.
99. Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo 1998-04-06 sprendimas byloje Nr. Ts9/98 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/wstep_gb.htm1; prisijungimo laikas: 2009-06-06.

100. Lenkijos Konstitucinio Tribunolo 2005 01 25 sprendimas byloje Nr. Ts 109/04 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/Ts_109_04_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-12-04.
101. Lenkijos Konstitucinio Tribunolo 2006 02 27 sprendimas byloje Nr. Ts 198/05 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/Ts_198_05_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-11-29.
102. Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo 2005 02 23 sprendimas byloje Nr. Ts 35/4 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/Ts_35_04_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-12-10.
103. Lenkijos Konstitucinio Tribunolo 2006 07 25 sprendimas byloje Nr. Ts 143/06 // http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/Ts_143_06_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-12-06.
104. Lenkijos Konstitucinio Tribunolo 2007 03 07 sprendimas byloje Nr. K 28/05* ; http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/K_28_05_GB.pdf; prisijungimo laikas: 2009-12-06.
105. Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo 1995 m. balandžio 25 nutarimas // http://ksportal.garant.ru:8081/SESSION/S__hl0zMbf5/PILOT/main.html; prisijungimo laikas: 2009-08-20.
106. Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo 1995 m. gegužės 3 d. nutarimas // http://ksportal.garant.ru:8081/SESSION/S__hl0zMbf5/PILOT/main.html; prisijungimo laikas: 2009-08-20.
107. Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo 1995 m. birželio 15 RUKT nutarimas // http://ksportal.garant.ru:8081/SESSION/S__hl0zMbf5/PILOT/main.html; prisijungimo laikas: 2009-08-20.
108. Rusijos Federacijos Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 2 d. nutarimas // http://ksportal.garant.ru:8081/SESSION/S__hl0zMbf5/PILOT/main.html; prisijungimo laikas: 2009-08-20.
109. Vokietijos Federacinio Konstitucinio Teismo sprendimas byloje Nr. BverfGE 6, 257 // <http://www.oefre.unibe.ch/law/dfr/bv006257.html> prisijungimo laikas: 2009-06-09.

IV. Periodiniai leidiniai

110. Abramavičius A. Konstitucinio skundo samprata ir reikšmė konstitucinėje teisminėje kontrolėje // *Jurisprudencija*. 2007, Nr.11 (101).
111. Abramavičius A. teorinės ir praktinės asmens konstitucinio skundo įtvirtinimo Lietuvos konstitucinėje sistemoje problemos // *Konstitucinė jurisprudencija: Lietuvos Respublikos*

- Konstitucinio Teismo biuletenis. 2006, Nr. 1.
112. Sakalauskas J. Individualus konstitucinis skundas. Diskusijos tęsiamos... // Teisės problemos, 2005 m. Nr. 5 (13).
113. Staugaitytė V. Konstitucinis skundas: Lenkijos Respublikos patirtis // Justitia 2006 m. Nr. 1 (59).
114. Staugaitytė V. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimų teisinė galia laiko požiūriu // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77 (69).
115. Staugaitytė V. Konstitucinio Teismo nutarimų tipai ir jų poveikio teisės sistemai bei teisės taikymo praktikai ypatumai // Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis. 2007, Nr.4 (8) (spalis-gruodis).
116. Šindeikis A. Konstitucinis Teismas praskleidžia paslapties skraistę // Veidas. 2005 m. kovo 17 d. Nr. 11.
117. Jurčys E. Ar jau laikas įtvirtinti individualaus konstitucinio skundo institutą? // Teisės problemos, 2005 m. Nr. 4 (12).
118. Vinkleris P. Konstitucinės priežiūros elitinės koncepcijos ir žinybinio priklausymo ribų problema Lietuvoje // Justitia Nr. 5-6, Vilnius, 1999m.

VI. Publikacijos

119. ELTA žinutė. Svarstoma galimybė leisti kontrolieriams kreiptis tiesiogiai į Konstitucinį Teismą // <http://www.sekunde.lt/content.php?p=read&tid=24377> prisijungimo laikas: 2009-11-23.
120. Digrytė E. Planai įteisinti individualų skundą KT dedami į stalčių iki krizės pabaigos // <http://www.vaateismas.lt/index.php/lt/42845/>; prisijungimo laikas: 2009-12-06.
121. Konstitucijos komisijos surengta diskusija „Individualaus konstitucinio skundo įtvirtinimo Lietuvos Respublikos Konstitucijoje problemos ir perspektyvos“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4130&p_d=50943&p_k=1; prisijungimo laikas: 2009-01-24.
122. Kvedaras V. Už laisvės debesies – skundų lietus // http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20080414a.html; prisijungimo laikas: 2009-12-01.
123. Skėrytė J. Lapinskas: be individualiojo skundo Konstitucinis Teismas – neprieinamas gyventojams // http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20080407a.html; prisijungimo laikas: 2009-01-24.
124. Skėrytė J. Konstitucinis Teismas taps prieinamas piliečiams // http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20070612a.html; prisijungimo laikas: 2009-01-24.

SANTRAUKA

INDIVIDUALUS KONSTITUCINIS SKUNDAS: OPTIMALAUS MODELIO LIETUVOS RESPUBLIKOJE PAIEŠKA

Šiame magistro baigiamajame darbe analizuojant mokslinę literatūrą, Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių teisės aktus, siekiama surasti bei pasiūlyti optimalų konstitucinio skundo modelį Lietuvos konstitucinei sąrangai. Konstitucinis skundas apibrėžiamas, kaip specifinė teisinės gynybos priemonė, leidžianti asmeniui, manančiam, kad jo teisės ir laisvės įtvirtintos Konstitucijoje, yra pažeistos, kreiptis į konstitucinės kontrolės instituciją dėl pažeistų teisių ir laisvių gynimo.

Darbe išskiriami pagrindiniai kreipimosi į konstitucinės kontrolės instituciją modeliai: ribotas ir individualus. Nagrinėjant individualaus konstitucinio skundo kreipimosi modelius apibrėžiama plataus ir siauro konstitucinio skundo modelių samprata, pateikiamas siauro konstitucinio skundo modelio skirstymas į *actio popularis* ir konstitucinio skundo institutus. Konstitucinio skundo institutas skirstomas į konstitucinius skundus dėl individualių sprendimų bei konstitucinius skundus dėl teisės norminių aktų, kuriais remiantis priimami individualūs sprendimai. Antrojoje darbo dalyje aptariama užsienio valstybių (Latvija, Lenkija, Rusija ir Vokietija), kurių konstitucinėje sąrangoje įtvirtintas konstitucinio skundo institutas, patirtis. Darbe nagrinėjami konstitucinio skundo subjektai, objektas, pagrindas, materialiosios ir formaliosios kreipimosi į konstitucinės kontrolės instituciją sąlygos, priimtų sprendimų pasekmės.

Trečiojoje darbo dalyje pasitelkiant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudenciją bei lyginamuoju aspektu vertinant išnagrinėtų užsienio valstybių patirtį siekiama pasiūlyti optimalų konstitucinio skundo modelį Lietuvos teisei sistemai. Konstitucija yra aukščiausiasis teisės aktas ir darant Konstitucijos teksto pakeitimus turi būti atsižvelgiama į jau suformuotą konstitucinę doktriną. Kadangi nuo jos nukrypstama tik išimtiniais atvejais, todėl darbe siekiama pasiūlyti tokį konstitucinio skundo modelį, kuris derėtų prie jau susiformavusios Konstitucinio Teismo doktrinos. Planuojant įtvirtinti konstitucinio skundo institutą Lietuvos konstitucinėje sąrangoje bei siekiant užtikrinti kuo efektyvesnį konstitucinio skundo instituto veikimą, manytina, jog Lietuvoje būtų tikslinga pasirinkti siauro konstitucinio skundo modelį. Remiantis Konstitucinio Teismo jurisprudencija, įstatymais bei kitais teisės aktais darbo pabaigoje pateikiami konkretūs teisinio reguliavimo pasiūlymai.

Raktiniai žodžiai: individualus konstitucinis skundas, konstitucinis teismas, žmogaus teisių ir laisvių apsauga.

SUMMARY

INDIVIDUAL CONSTITUTIONAL COMPLAINT: OPTIMAL MODEL SEARCH FOR THE REPUBLIC OF LITHUANIA

In this master's thesis the scientific literature, the law of the Republic of Lithuania and foreign countries' law has been analysed in order to find out and suggest an optimal model of the constitutional complaint for the Lithuanian legal system. The constitutional complaint is defined as a specific legal remedy, which allows the person, who thinks, that his constitutional rights and freedoms are violated, to appeal to the constitutional control body for the defence of these constitutional rights and freedoms.

The paper identifies main constitutional control models: a limited and an individual apply model. While investigating the individual constitutional complaint model the concepts of broad complexion model and a narrow complexion model are defined. The narrow complexion model of the constitutional complaint is conditionally subdivided into *actio popularis* and a constitutional complaint institute. The constitutional complaint institute is subdivided into constitutional complaints of individual decisions and constitutional complaints concerning the right regulations, under the basis of which individual decisions are made. The second part of the thesis discusses the experience of foreign countries (Latvia, Poland, Russia and Germany) which consolidated a constitutional complaint institute in their constitutional legal basis. The subject, object, cause, and other formal and material aspects of constitutional complaint are being analyzed.

In the third part of the thesis, while using a comparative method, Lithuanian Constitutional Court jurisprudence and experience of foreign countries has been analysed. The Constitution is the supreme legislative act thus, when making changes to the text of the Constitution already formed constitutional doctrine must be taken into account. The deviation of the Constitutional text could be done only in exceptional cases, therefore the main aim of this master thesis has been to suggest an optimal constitutional complaint model while taking into consideration the Constitutional Court's doctrine already settled. It has been assumed that while trying to consolidate constitutional complaint in Lithuania as efficient as possible it would be advisable to choose the narrow complexion of the constitutional complaint mode. Referring to the Constitutional Court's jurisprudence, law and other legislative acts at the end of the work concrete regulatory proposals have been suggested.

Key words: an individual constitutional complaint, the Constitutional Court, human rights and freedoms.